

Konjunktur läget

Augusti 2014

Konjunkturläget
Augusti 2014

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt forskar inom nationalekonomi.

I **Konjunkturbarometern** publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitikens samhällsekonomiska aspekter.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier, Working paper, PM** och som remissvar.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget augusti 2014 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2014–2015 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet ett scenario för utvecklingen 2016–2023, varav perioden 2016–2018 beskrivs i rapporten. Scenariot för hela perioden 2014–2023 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades i juni 2014.

Konjunkturläget augusti 2014 är, liksom Konjunkturläget juni 2014, något kortare än tidigare års rapporter. Det innebär bland annat att flera tabeller som tidigare fanns i huvudtexten nu återfinns i en tabellbilaga i slutet av rapporten.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Jesper Hansson. Beräkningarna avslutades den 21 augusti 2014.

Mats Dillén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2014–2015.....	10
Internationell konjunkturutveckling.....	13
Konjunktoren i Sverige.....	19
Efterfrågan och produktion.....	19
Arbetsmarknad och resursutnyttjande.....	27
Löner och inflation.....	32
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018.....	37
Offentliga finanser 2014–2018.....	45
Finansiellt sparande, statsskuld och finanspolitik.....	45
Offentliga sektorns inkomster.....	49
Offentliga sektorns utgifter.....	51
Budgetutrymmet.....	54

RUTOR

Investeringarna i nya bostäder ökar igen.....	21
Svenskar sparar mycket i utländska tillgångar.....	23
Hög sysselsättningsgrad i ett internationellt perspektiv.....	27
Beveridgekurvorna i Sverige och USA har skiftat utåt.....	31
Livsmedelspriser bidrar till stigande inflation.....	35
Riksbankens prognos för reporäntan kraftigt nedjusterad i juli.....	41
Utgiftstaket begränsar åtgärdsutrymmet nästa år.....	53
Överskottsmålet och asymmetriska konjunkturcykler.....	55

FÖRDJUPNINGAR

Makroekonomiska effekter av ett bostadsprisfall i Sverige.....	57
Osäkra preliminära nationalräkenskapsdata försvårar prognosarbetet.....	63
Nationalräkenskaperna byter regelverk till ENS 2010.....	71
Långtidsarbetslösheten på svensk arbetsmarknad.....	75
Inflationsförväntningar uppdelade på kön, ålder och utbildning.....	85

TABELLBILAGA

Tabellbilaga.....	89
-------------------	----

Sammanfattning

Svensk ekonomi befinner sig i en utdragen lågkonjunktur. Det beror huvudsakligen på den svaga utvecklingen i omvärlden efter finans- och skuldkriserna som började 2008. Det tar därför lång tid innan Sverige når konjunkturell balans trots låg reporänta. Lågkonjunkturer har medfört en hög arbetslöshet och låg inflation under flera års tid.

Svensk BNP var i stort sett oförändrad de två första kvartalen i år (se Diagram 1). En svag utveckling av omvärldsefterfrågan dämpade exporten och näringslivets investeringar exklusive bostäder föll tillbaka. Barometerindikatorn, som speglar stämningssläget i ekonomin som helhet, ligger dock på en nivå som indikerar att BNP utvecklas starkare under resten av året.

LÅNG UPPFÖRSBACKE I OECD-OMRÅDET

Även i stora delar av omvärlden har den ekonomiska utvecklingen varit svag hittills i år, i synnerhet i euroområdet där BNP knappt ökade alls det första halvåret. Liksom i Sverige pekar dock flertalet enkätbaserade konjunkturindikatorer i OECD-området på att BNP växer starkare under resten av året (se Diagram 2). De ljusare utsikterna är delvis en följd av låga styrräntor och mindre finanspolitiska åtstramningar än föregående år. Efter en lång period av låga investeringar i kölvattnet av finanskrisen finns det också ett växande behov av nyinvesteringar, men strama kreditförhållanden fortsätter att hämma investeringarna i en del euroländer. I år växer BNP i OECD-området som helhet med 1,9 procent och nästa år ökar tillväxten till 2,5 procent. Eftersom resursutnyttjandet i nuläget är mycket lågt kommer återhämtningen att ta lång tid och inflationen i OECD-området når inte över 2 procent i år eller nästa år. I USA och Storbritannien, som båda ligger före euroområdet i konjunkturcykeln, börjar styrräntorna höjas under 2015, medan ECB:s första höjning dröjer till början av 2017 (se Diagram 3).

Riskerna för en sämre utveckling dominerar fortfarande, bland annat som en följd av det stora antalet konflikthärddar runt om i världen. Dessutom innebär den höga offentliga skuldsättningen och andra strukturella problem i euroområdet att riskerna för en förnyad skuldskris finns kvar, samtidigt som problemen i banksektorn kan leda till att kreditgivningen stramas åt markant.

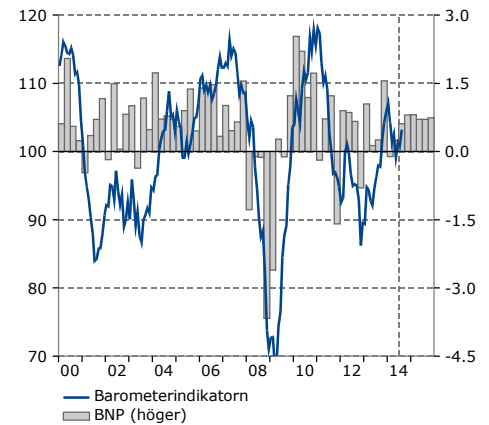
SVENSK INDUSTRIPRODUKTION MINSKAR ÄVEN I ÅR

Den svaga utvecklingen av svensk export bidrar till att industriproduktionen fortsätter att falla i år (se Diagram 4). Nästa år, när omvärldsefterfrågan växer snabbare, ökar exporten med 5,2 procent och industriproduktionen återhämtar sig.

Den svaga produktionsutvecklingen innebär att kapacitetsutnyttjandet i industrin för närvarande är på en nivå som indikerar ett relativt litet investeringsbehov. Det andra kvartalet var indu-

Diagram 1 Barometerindikatorn och BNP

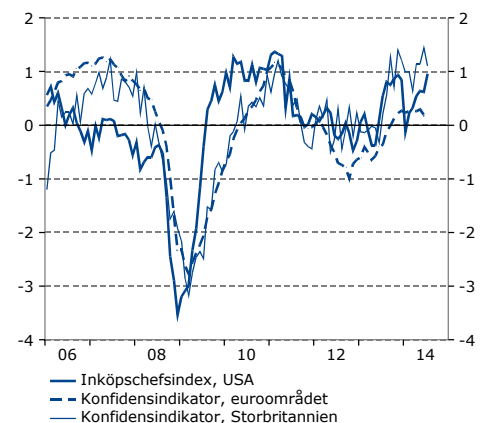
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin i USA, euroområdet och Storbritannien

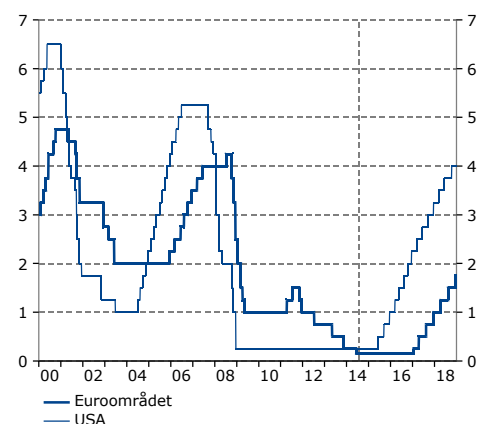
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Institute for Supply Management och Europeiska kommissionen.

Diagram 3 Styrräntor

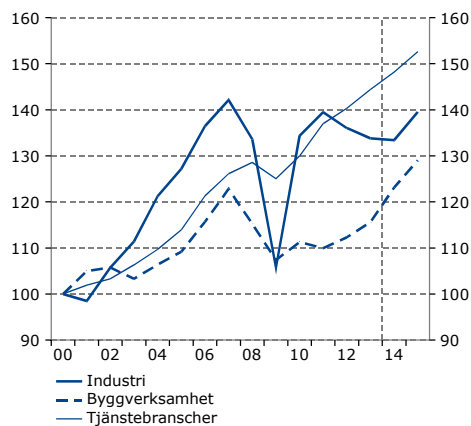
Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Produktion i näringslivet

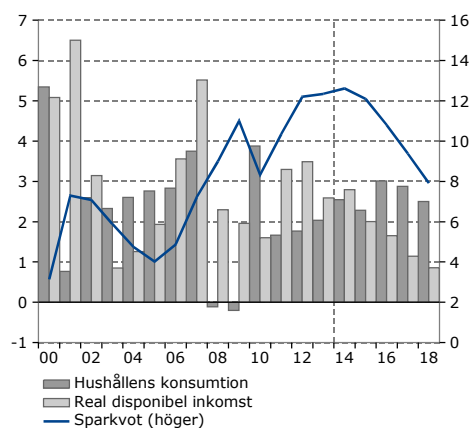
Index 2000=100, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

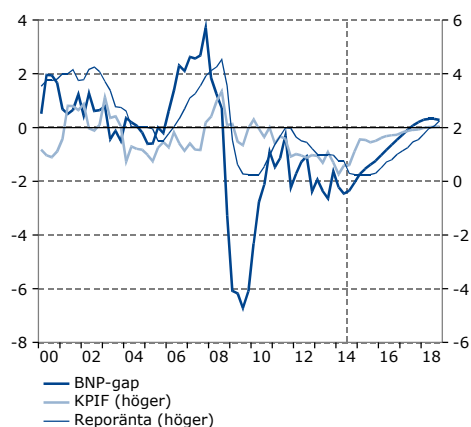
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 BNP-gap, KPIF och reporänta

Procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

strins investeringar ungefär 5 procent lägre än för ett år sedan. De sammantagna investeringarna i ekonomin ökar trots detta med 4,3 procent i år och 7,3 procent nästa år. Bakom uppgången ligger stora investeringsbehov i den offentliga sektorn och en kraftig ökning av bostadsbyggandet. Byggproduktionen fortsätter därmed att växa snabbt i år och nästa år (se Diagram 4).

Hushållen ökar konsumtionen med 2,5 procent i år samtidigt som de reala disponibla inkomsterna ökar med 2,8 procent (se Diagram 5). Med tanke på de mycket låga räntorna och det höga sparandet i utgångsläget kan detta förefalla som en något försiktig konsumtionsökning. Hushållen påverkas dock av osäkerheten i omvärlden, den relativt höga arbetslösheten och diskussionerna om amorteringskrav på bolån. Sparkvoten stiger därför ytterligare något i år. Nästa år blir finanspolitiken åtstramande och de reala disponibla inkomsterna utvecklas svagare. Hushållen ökar konsumtionen i ungefär samma takt som i år och sparandet faller då tillbaka något.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP till marknadspris	0,9	1,6	1,8	3,1	3,4	2,9	2,4
BNP, kalenderkorrigerad	1,3	1,6	1,9	2,9	3,1	3,1	2,5
BNP i världen	3,2	3,1	3,4	3,8	4,0	4,2	4,2
Bytesbalans ¹	6,5	6,8	6,1	5,9	5,3	5,0	4,7
Arbetade timmar ²	0,7	0,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,1
Sysselsättning	0,7	1,0	1,2	1,2	1,1	1,2	1,0
Arbetslöshet ³	8,0	8,0	7,9	7,6	7,3	6,7	6,2
Arbetsmarknadsgap ⁴	-1,5	-2,0	-1,6	-1,4	-0,9	-0,2	0,3
BNP-gap ⁵	-1,6	-2,1	-2,3	-1,5	-0,7	0,0	0,3
Timlön ⁶	3,0	2,5	3,0	2,9	3,0	3,1	3,2
Arbetskostnad per timme i näringslivet ²	3,5	2,0	2,7	3,1	3,1	3,2	3,3
Produktivitet i näringslivet ²	1,4	1,6	0,8	1,9	2,2	2,0	1,8
KPI	0,9	0,0	0,0	1,1	2,2	2,7	2,9
KPIF	1,0	0,9	0,6	1,5	1,7	1,9	2,0
Reporänta ^{7,8}	1,00	0,75	0,25	0,50	1,00	1,75	2,25
Tioårig statsobligationsränta ⁷	1,6	2,1	1,8	2,1	2,7	3,3	3,8
Kronindex (KIX) ⁹	106,1	103,0	106,2	105,2	103,0	102,7	102,4
Offentligt finansiellt sparande ¹	-0,7	-1,2	-2,2	-1,3	-0,5	0,5	1,3
Konjunkturjusterat sparande ¹⁰	0,2	-0,7	-1,2	-0,7	0,0	0,6	1,2
Maastrichtskuld ¹	38,3	40,5	42,3	41,3	40,4	38,8	36,7

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Medlingsinstitutet, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

I år stannar BNP-tillväxten på 1,8 procent. Åren 2015–2017 växer BNP med i genomsnitt drygt 3 procent per år, vilket medför att resursutnyttjandet i ekonomin ökar till en normal nivå 2017 (se Diagram 6).

SYSSELSÄTTNINGSGRADEN FORTSÄTTER ATT ÖKA

Efter en svag inledning på året steg sysselsättningen mer än väntat det andra kvartalet. Framåtblickande indikatorer talar för en fortsatt uppgång i närtid och sysselsättningen ökar med drygt 1 procent i år. Den starkare BNP-utvecklingen 2015–2018 innebär att sysselsättningen fortsätter att öka med 1 procent per år eller något mer och sysselsättningsgraden fortsätter att stiga (se Diagram 7). Produktiviteten i näringslivet ökar då i ungefär normal takt, efter ett antal svaga år.

Arbetskraften, som har ökat starkt de senaste åren, växer i år nästan lika snabbt som sysselsättningen och arbetslösheten faller därför endast marginellt till 7,9 procent (se Diagram 8). De kommande åren dämpas tillväxten i arbetskraften. Det är bland annat en följd av att tidigare genomförda utbudsstimulerande åtgärder inte längre bidrar till arbetskraftens ökning i samma utsträckning. Arbetslösheten faller därmed tillbaka till omkring 6,5 procent 2017 och 2018, vilket är i paritet med den av Konjunkturinstitutet bedömda jämviktsnivån. Eftersom arbetslösheten efter finanskrisen har legat på en hög nivå riskerar detta att leda till stigande långtidsarbetslöshet. Uppgången i långtidsarbetslösheten har dock inte varit så stor som man kunde befara (se fördjupningen ”Långtidsarbetslösheten på svensk arbetsmarknad”).

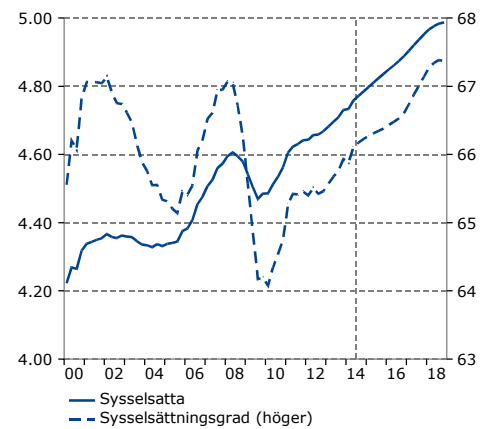
LÅG INFLATION BLIR HÖGRE NÄSTA ÅR

Den svaga konjunkturen i Sverige och i omvärlden har gjort att inflationen har varit mycket låg de senaste åren. Under årets första sju månader uppgick KPIF-inflationen till i genomsnitt 0,5 procent. Den mycket låga inflationen och dämpade inflationsutsikter föranledde Riksbanken att sänka reporäntan överraskande mycket i juli, från 0,75 procent till 0,25 procent (se Diagram 9).

Mycket talar dock för att perioden med exceptionellt låg inflation snart är över. De månatliga prisförändringarna på livsmedel och tjänster var mycket låga kring årsskiftet men är nu betydligt högre. Dessutom har kronan försvagats med knappt 4 procent under året vilket med viss fördröjning driver upp priset på importerade varor och tjänster. Slutligen innebär den svaga produktivitetensutvecklingen att arbetskostnaden per producerad enhet ökar relativt mycket i år. Sammantaget innebär detta att KPIF-inflationen stiger från 0,6 procent i år till 1,5 procent nästa år. Detta är fortfarande lägre än inflationsmålet och Riksbanken höjer inte räntan förrän mot slutet av 2015, trots att hushållens skuldkvot stiger ytterligare något under perioden. Fortsatt låga räntor i omvärlden och låg inflation i Sverige bidrar

Diagram 7 Sysselsatta och sysselsättningsgrad

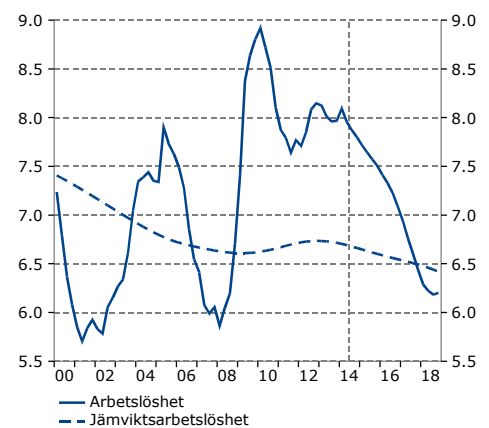
Miljoner respektive procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

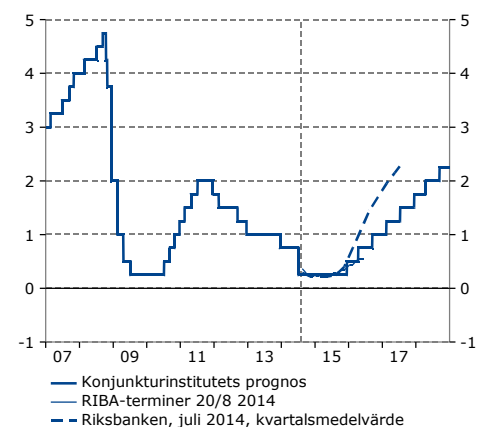
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Reporänta

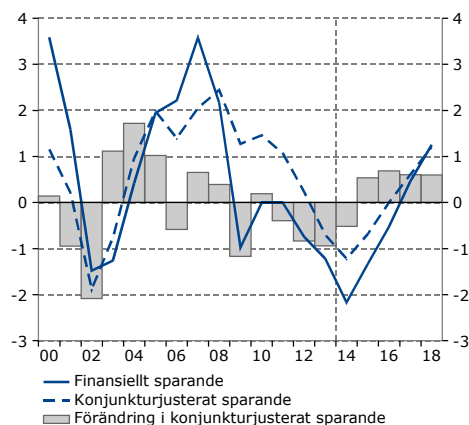
Procent, dagsvärden

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

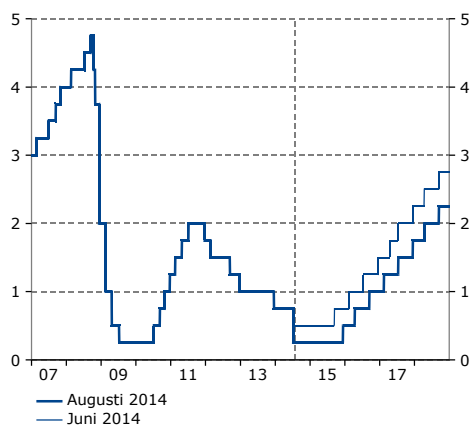
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Reporäntan i Sverige

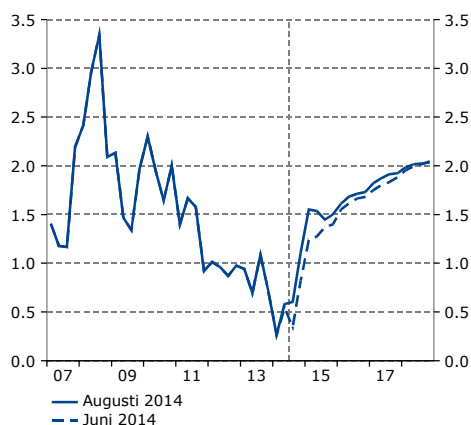
Procent, dagsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 KPIF

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

till att räntehöjningscykeln blir utdragen och reporäntan är så låg som 1,75 procent mot slutet av 2017 när konjunkturläget är balanserat.

FINANSPOLITIKEN STRAMAS ÅT

Finanspolitiken har förts i en expansiv riktning sedan finanskrisen bröt ut 2008 (se Diagram 10). Detta har varit motiverat med tanke på den utdragna lågkonjunkturen. I år blir det konjunkturjusterat sparandet $-1,2$ procent av BNP. Finanspolitiken måste därför stramas åt 2015–2018 för att det konjunkturjusterade sparandet ska komma upp till $1,2$ procent av BNP 2018, vilket bedöms vara förenligt med överskottsmålet. Detta kan åstadkommas antingen genom utgiftsminskningar som urholkar det offentliga åtagandet eller genom att öka de offentliga inkomsterna. Vid ett bibehållet offentligt åtagande krävs det i Konjunkturinstitutets scenario skattehöjningar om 120 miljarder kronor fram till och med 2018 för att överskottsmålet ska uppnås.

Prognosrevideringar 2014–2015

Detta avsnitt beskriver de viktigaste revideringarna av de prognoser som publicerades i Konjunkturläget, juni 2014. Både internationell och svensk konjunktur utvecklas något svagare än väntat, men prognosrevideringarna är relativt små (se Tabell 2).

- BNP-tillväxten blev lägre än väntat i euroområdet andra kvartalet och flertalet konfidensindikatorer har fallit tillbaka något under sommaren. Prognosen för BNP-tillväxten i världen har reviderats ner med 0,2 respektive 0,1 procentenheter 2014 och 2015.
- Även i Sverige blev BNP-tillväxten svagare än väntat andra kvartalet enligt snabbversionen av nationalräkenskaperna. Prognosen för helåret 2014 revideras ner med 0,4 procentenheter till 1,8 procent.
- Det är främst exporten och näringslivets investeringar (exklusive bostäder) som har blivit svagare än väntat.
- Sysselsättningen har tvärtom utvecklats något starkare än väntat och prognosen har reviderats upp något till en ökning om 1,2 procent 2014. Arbetslösheten faller marginellt snabbare under 2014.
- Riksbanken sänkte både reporäntan och räntebanan överraskande mycket vid det penningpolitiska mötet i början av juli. Detta fick genomslag på prissättningen på marknaden och växelkursen försvagades. Prognosen för reporäntan har justerats ner med mellan 0,25 och 0,50 procentenheter (se Diagram 11).
- Inflationen mätt med KPIF har stigit något snabbare än väntat under sommaren. Framöver bidrar bland annat försvagningen av växelkursen till något högre inflation (se Diagram 12).

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i juni 2014

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014		2015	
	Aug. 2014	Diff.	Aug. 2014	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,4	-0,2	3,8	-0,1
BNP i OECD	1,9	-0,2	2,5	-0,1
BNP i euroområdet	0,9	-0,2	1,6	0,0
BNP i USA	2,1	-0,3	3,1	-0,3
BNP i Kina	7,4	0,0	7,2	0,0
Federal funds target rate ^{1,2}	0,25	0,00	1,00	0,00
ECB:s referänta ^{1,2}	0,15	0,00	0,15	0,00
Oljepris ³	107,2	-0,5	105,3	0,9
KPI i OECD	1,9	0,1	2,0	0,0
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	1,9	-0,4	2,9	0,1
BNP	1,8	-0,4	3,1	0,1
Hushållens konsumtion	2,5	0,1	2,4	0,2
Offentlig konsumtion	1,2	0,1	1,7	-0,2
Fasta bruttoinvesteringar	4,3	-2,7	7,3	0,2
Lagerinvesteringar ⁴	0,1	0,0	0,0	-0,1
Export	2,7	-0,5	5,2	0,4
Import	4,7	-0,5	5,7	0,1
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera				
Arbetade timmar ⁵	1,4	0,0	1,3	0,1
Sysselsättning	1,2	0,2	1,2	0,0
Arbetslöshet ⁶	7,9	-0,1	7,6	-0,1
Arbetsmarknadsgap ⁷	-1,6	-0,2	-1,4	-0,2
BNP-gap ⁸	-2,3	-0,3	-1,5	-0,2
Produktivitet i näringslivet ⁵	0,8	-0,5	1,9	0,0
Timlön ⁹	3,0	0,0	2,9	0,0
KPI	0,0	0,1	1,1	0,0
KPIF	0,6	0,1	1,5	0,2
Reporänta ^{1,2}	0,25	-0,25	0,50	-0,25
10-årig statsobligationsränta ¹	1,8	-0,2	2,1	-0,4
Kronindex (KIX) ¹⁰	106,2	1,5	105,2	2,6
Bytesbalans ⁴	6,1	0,1	5,9	0,4
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	-2,2	-0,1	-1,3	-0,1

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2014. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling

Efter en viss dämpning under inledningen av 2014 fortsätter den globala återhämtningen. Uppgången är dock trög och resursutnyttjandet i OECD-länderna kommer att förbli lågt de närmaste åren. Även om såväl den amerikanska centralbanken som Bank of England börjar höja sina räntor 2015 kommer styrräntorna i omvärlden att förbli låga de närmaste åren.

I tillväxtekonomierna har utvecklingen varit blandad den senaste tiden. I Kina har de flesta indikatorer vänt uppåt och man ser ut att undvika den nedgång som det fanns vissa tecken på i våras. I många latinamerikanska länder har utsikterna försämrats. Sammantaget ökar den globala BNP-tillväxten från ca 3 procent förra året till ca 3,5 procent i år och knappt 4 procent 2015.

TILLVÄXTSVACKAN ÄR ÖVER

Det första kvartalet dämpades tillväxten på många håll i världsekonomin. I USA föll BNP med 0,5 procent och i euroområdet ökade BNP med måttliga 0,2 procent. En väsentlig del av nedgången i USA var av tillfällig karaktär och BNP ökade med 1 procent det andra kvartalet. Såväl exporten som de fasta bruttoinvesteringarna steg markant efter att ha påverkats negativt av det kalla vädret under det första kvartalet. Även i Kina ökade BNP-tillväxten det andra kvartalet.

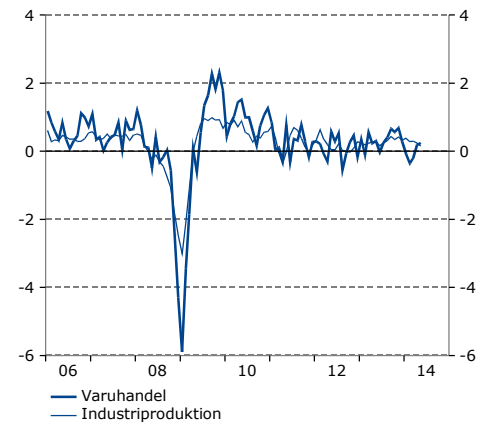
I Europa var utvecklingen sämre det andra kvartalet. Efter att ha ökat fyra kvartal i rad stagnerade BNP i euroområdet. Det har ännu inte publicerats några siffror för efterfrågekomponenterna, men det tycks som att de fasta bruttoinvesteringarna utvecklades särskilt svagt. I Tyskland och Italien föll BNP, medan nolltillväxt uppmättes i Frankrike. I Spanien fortsatte dock den senaste tidens positiva utveckling.

Ett tecken på att den globala efterfrågetillväxten tagit lite mera fart är att den globala varuhandeln har repat sig de senaste månaderna. Å andra sidan har tillväxten i den globala industriproduktionen fallit tillbaka (se Diagram 13)

I OECD-länderna befinner sig flertalet enkätbaserade konjunkturindikatorer på jämförelsevis höga nivåer (se Diagram 14 och Diagram 15). Tillsammans med annan information tyder detta på att BNP-tillväxten stiger något det tredje kvartalet (se Diagram 16). I USA väntas de fasta bruttoinvesteringarna öka snabbast resten av året, framför allt bostadsinvesteringarna. I euroområdet är det i första hand exporten, men även de fasta bruttoinvesteringarna, som växer snabbt. I Japan tidigare hushållen konsumtion inför momshöjningen i april, vilket medförde att BNP ökade kraftigt det första kvartalet och sedan föll ungefär lika mycket det andra kvartalet. Under det tredje och fjärde kvartalet väntas tillväxten uppgå till drygt 0,5 procent.

Diagram 13 Global varuhandel och industriproduktion

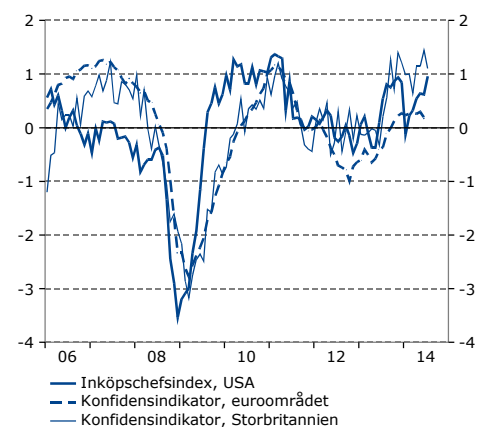
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källa: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

Diagram 14 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin i USA, euroområdet och Storbritannien

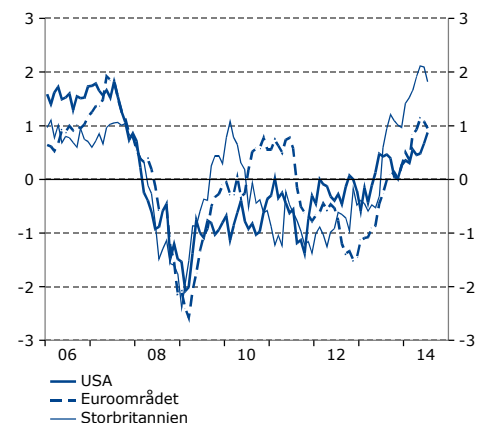
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källa: Institute for Supply Management och Europeiska kommissionen.

Diagram 15 Konsumentförtroende i USA, euroområdet och Storbritannien

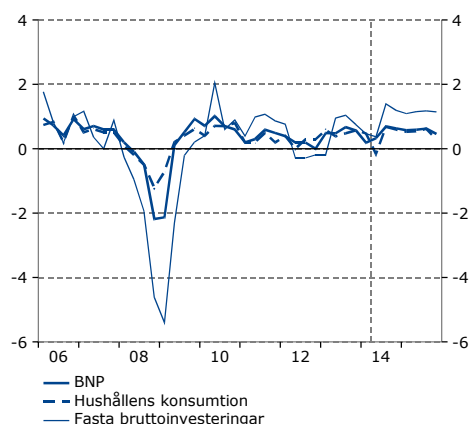
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Conference Board och Europeiska kommissionen.

Diagram 16 BNP, konsumtion och fasta bruttoinvesteringar i OECD

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring

	Vikt	BNP ¹			KPI ²		
		2013	2013	2014	2015	2013	2014
Världen	100	3,1	3,4	3,8	3,6	3,6	3,6
OECD	52,3	1,5	1,9	2,5	1,6	1,9	2,0
USA	19,3	2,2	2,1	3,1	1,5	1,9	2,0
Euroområdet	12,8	-0,4	0,9	1,6	1,4	0,6	1,1
Tyskland	3,7	0,5	1,7	2,0	1,6	1,0	1,5
Frankrike	2,6	0,4	0,5	1,2	1,0	0,8	1,1
Italien	2,1	-1,8	0,1	1,2	1,3	0,3	0,9
Spanien	1,6	-1,2	1,2	1,7	1,5	0,1	0,6
Finland	0,2	-1,3	-0,2	1,3	2,2	1,3	1,6
Japan	5,4	1,5	1,2	1,4	0,4	2,8	2,1
Storbritannien	2,7	1,7	3,0	2,6	2,6	1,9	2,0
Sverige	0,5	1,6	1,9	2,9	0,4	0,4	1,2
Norge	0,3	0,7	1,7	2,2	2,0	1,9	2,0
Danmark	0,2	0,4	1,5	1,7	0,5	0,6	1,4
Tillväxtekonomier ³	47,7	4,9	4,9	5,2			
Kina	15,4	7,7	7,4	7,2	2,6	2,5	3,0
Indien	5,8	4,7	5,4	6,3	10,9	7,2	7,4
Brasilien	2,8	2,5	1,3	2,0	6,2	6,0	5,5

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av de köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF som redovisas i tabellen. I sin World Economic Outlook Update från juli 2014 nämner IMF att man har uppdaterat sina köpkraftsjusterade vikter, vilket ger något annorlunda utfall för aggregaten än i denna tabell. De nya vikterna blir dock inte tillgängliga förrän i samband med att World Economic Outlook publiceras i oktober 2014.

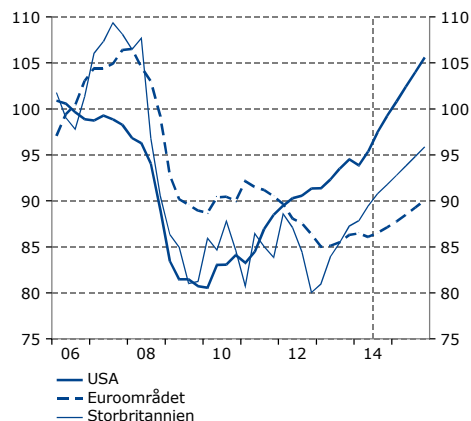
² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade konsumentpriser (HIKP) med undantag för OECD-aggregatet som inkluderar enbart nationella KPI-serier. Aggregaten för EU och euroområdet är vägda med konsumtionsvikter från Eurostat, OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD och världsaggregatet med köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. Länder med hyperinflation ingår ej.

³ Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: IMF, OECD, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Fasta bruttoinvesteringar i USA, euroområdet och Storbritannien

Index 2006=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat, Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

GRADVIS ÅTERHÄMTNING I OECD-LÄNDERNA NÄSTA ÅR

Nästa år fortsätter BNP i OECD-länderna att öka i ungefär samma takt som det andra halvåret i år, det vill säga med drygt 0,5 procent per kvartal. Trots att det har gått över fem år sedan finanskrisens utbrott är investeringsnivån i OECD-länderna fortfarande drygt 5 procent lägre än den var före finanskrisen och utrymmet för en fortsatt återhämtning av investeringarna är stort. Kapacitetsutnyttjandet bedöms öka i OECD-länderna framöver, vilket i sin tur driver på investeringarna (se Diagram 16).

Med tanke på den låga nivån i utgångsläget är dock investeringsuppgången i euroområdet trög (se Diagram 17). Förklaringar inkluderar strama kreditförhållanden, gott om ledig kapacitet

samt svaga balansräkningar hos många företag i krisländerna och att osäkerheten vad gäller konjunkturutsikterna dröjer sig kvar. I USA har korrigeringen av diverse sparandeobalanser efter finanskrisen kommit längre, vilket bland annat har bidragit till att investeringarna har återhämtat sig betydligt mer än i euroområdet. Även de närmaste åren väntas investeringarna i USA öka snabbare än i euroområdet. Uppgången blir bred, även om det nästa år framför allt är bostadsinvesteringarna som ökar snabbt.

Såväl i år som nästa år blir finanspolitiken i många länder mindre åtstramande än vad som varit fallet de senaste åren och håller inte tillbaka konsumtionen lika mycket. Stigande aktie- och bostadspriser stimulerar också konsumtionen i en del länder, liksom en positiv utveckling på arbetsmarknaden (se Diagram 18). I USA och Storbritannien har återhämtningen på arbetsmarknaden kommit en bra bit och i båda länderna väntas tillväxten i hushållens konsumtion 2014 och 2015 blir den högsta sedan finanskrisen inleddes (se Diagram 19). I euroområdet har arbetslöshetsnivån fallit något de senaste månaderna, men är fortfarande högt över sin jämviktsnivå. Hushållens konsumtion ökar visserligen, efter att ha fallit både 2012 och 2013, men uppgången är långsam (se Diagram 19).

Sammantaget ökar BNP-tillväxten för OECD-länderna som helhet från 1,5 procent 2013 till knappt 2 procent i år och 2,5 procent 2015 (se Tabell 3). Det kan jämföras med en genomsnittlig tillväxt på 2,4 procent under åren 1980–2013.

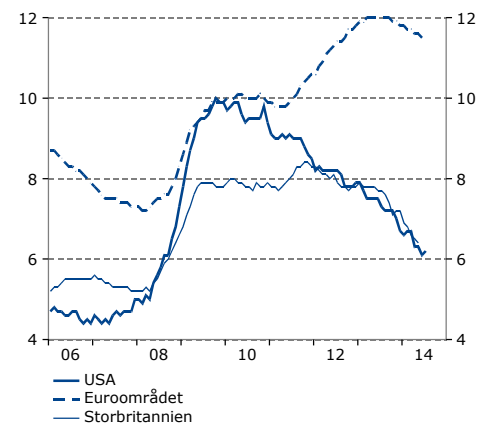
BLANDAD UTVECKLING I TILLVÄXTEKONOMIERNAS

I många tillväxtekonomier ser tillväxten ut att stabiliseras och i vissa fall öka efter en viss nedgång i början av 2014. Exporttillväxten har stigit på många håll och i ett antal länder driver ekonomisk-politiska åtgärder på den inhemska efterfrågan. Skillnaderna mellan olika regioner är dock stor. BNP-tillväxten i Afrika ser ut att fortsätta i en takt på omkring 5 procent i år och nästa år. I Latinamerika började tillväxten dämpas redan förra året och i juli skrev IMF ner sin prognos för regionens BNP-tillväxt 2014 till 2,0 procent. Det är den lägsta siffran sedan krisen 2009. I Brasilien och Argentina tvingas myndigheterna att vidta åtgärder för att få bukt med den höga inflationen, samtidigt som höga finansieringskostnader och ett lågt företagsförtroende dämpar investeringsviljan (för Brasilien, se Diagram 20). I Ryssland har redan bleka utsikter skrivits ner ytterligare allt eftersom konflikten i Ukraina och sanktioner från omvärlden trappats upp. Rysk BNP väntas knappt öka alls i år och tillväxten blir dämpad även nästa år.

De flesta asiatiska tillväxtekonomier fortsätter att växa snabbt jämfört med andra regioner. Utvecklingen domineras av Kina, där tillväxtdämpningen som märktes i början av året verkar vara över. De kinesiska myndigheternas åtgärder för att stärka konjunkturen, bland annat genom ökade offentliga investeringar, tycks ha fått effekt. I juli aviserade centralbanken riktade åtgär-

Diagram 18 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics, Eurostat och Office for National Statistics.

Diagram 19 Hushållens konsumtion i USA, euroområdet och Storbritannien

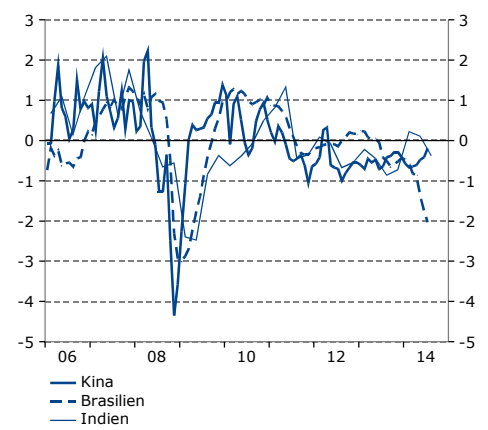
Procentuell förändring

Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat, Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 Konfidensindikatorer för företag

Standardiserade avvikelser från medelvärde, månads- respektive kvartalsvärden

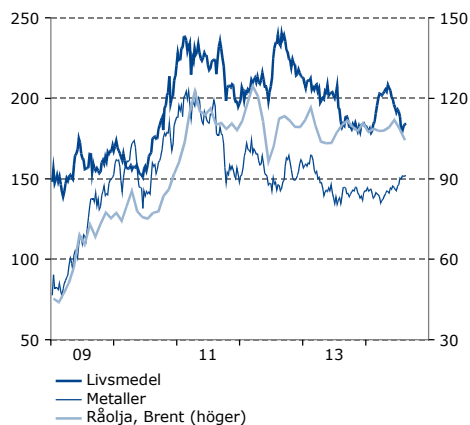
Källor: China Federation of Logistics & Purchasing, Getulio Vargas Foundation och Dun & Bradstreet.

der för att öka kreditgivningen till utvalda sektorer. BNP-tillväxten steg till 7,6 procent det andra kvartalet jämfört med motsvarande kvartal 2013. De flesta förtroendeindikatorer har ökat något de senaste månaderna efter att ha fallit under delar av förra och början av det här året (för exempel, se Diagram 20). Samtidigt befinner sig de flesta kinesiska förtroendeindikatorer, trots uppgången, ungefär på och i vissa fall under sina historiska genomsnitt. Det finns tecken på att den kinesiska regeringen är bekväm med en BNP-tillväxt som är något lägre än det formella målet på 7,5 procent. Sammantaget innebär detta att tillväxten i Kina väntas sjunka något till drygt 7 procent de närmaste åren.

Även i Indien väntas regeringens investeringsprogram stimulera den ekonomiska aktiviteten. Samtidigt bidrar svagheter i banksystemet och tidigare eftersatta infrastrukturinvesteringar till att hålla tillbaka tillväxten. Den största euforin efter det att den klara valsegern för BJP i maj skapade förutsättningar för en stabil regering tycks ha dämpats något och företagsförtroendet har fallit tillbaka den senaste tiden (se Diagram 20). BNP-tillväxten stiger till drygt 5 procent 2014 och drygt 6 procent 2015, vilket kan jämföras med en genomsnittlig tillväxt på 6,9 procent under perioden 1998–2013.

Diagram 21 Råvarupriser i dollar

Index 2005=100 respektive dollar per fat, veckovärden

Källor: Economist och Macrobond.

Diagram 22 Konsumentpriser i euroområdet

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

FORTSATT LÅG INFLATION OCH LÅGA STYRRÄNTOR

Det globala resursutnyttjandet är lågt, vilket är en av anledningarna till att många råvarupriser ligger kvar på ungefär de nivåer som nåddes efter nedgången 2011 och 2012. Den senaste tiden har goda skördar bidragit till prisfall på livsmedel (se Diagram 21). Trots oro i många oljeproducerande länder fortsätter råoljepriset att vara stabilt. Den måttliga prisutvecklingen på råvaror har haft en dämpande effekt på inflationen världen över.

Mest lediga resurser finns i OECD-länderna där såväl löneökningstakt som inflation är låg. Resursutnyttjandet stiger visserligen framöver, men förblir lågt även nästa år.

I euroområdet har inflationen varit mycket låg den senaste tiden och uppgick till 0,4 procent i juli (se Diagram 22). Inflationen är därmed långt under den europeiska centralbankens (ECB) mål om en inflation under men nära 2 procent. Den 5 juni sänktes styrräntan med 10 punkter till 0,15 procent, samtidigt som inlåningsräntan sänktes till -0,10 procent. ECB annonserade också andra åtgärder i syfte att göra penningpolitiken mer expansiv, exempelvis långfristiga refinansieringstransaktioner (TLTRO) inriktade på att öka bankutlåningen till icke finansiella företag. Trots den penningpolitiska stimulansen kommer resursutnyttjandet och inflationen fortsätta att vara låg ytterligare ett par år. Sammantaget gör detta att ECB höjer styrräntan först i början av 2017 (se Diagram 24).

Återhämtningen har kommit längre i Storbritannien och mycket tyder på att Bank of England blir först ut av de stora centralbankerna med att höja styrräntan. Prissättningen på de

finansiella marknaderna indikerar att första höjningen från den nuvarande nivån på 0,5 procent kommer våren 2015.

Även i USA är utvecklingen på arbetsmarknaden stark. Lönökningstakten är fortfarande dämpad, men har stigit gradvis de senaste 18 månaderna. I juli var inflationen 2,0 procent. Exkluderar man livsmedel och energi uppgick inflationen till 1,9 procent (se Diagram 23). Inflationen mätt med den amerikanska centralbankens (Federal Reserve) målvariabel, konsumtionsdeflatorn, har stigit på sistone och var 1,6 procent i juni. Det är fortfarande något lägre än målet på 2 procent.¹ Konjunkturinstitutet bedömer att ett stigande resursutnyttjande medför att Fed börjar höja styrräntan nästa sommar (se Diagram 24). Programmen för de kvantitativa lättnaderna väntas avslutas i oktober i år.

Även om vissa centralbanker alltså börjar höja sina styrräntor 2015 sker det från väldigt låga nivåer och styrräntorna i omvärlden kommer i ett historiskt perspektiv att vara låga även de närmaste åren.

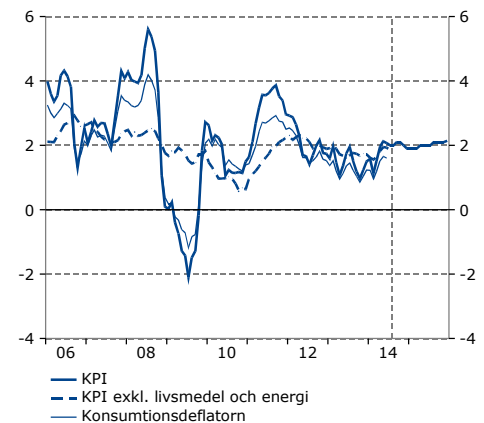
RISKERNA FÖR EN SVAGARE UTVECKLING DOMINERAR

Den pågående konjunkturåterhämtningen sker efter en finans- och skuldkris, vilket innebär att riskerna är omfattande och svåröverskådliga. De huvudsakliga riskerna bedöms vara desamma som funnits ett bra tag och som också beskrivits i de senaste utgåvorna av Konjunkturläget.²

Prognosen om en gradvis återhämtning förutsätter att hushåll och företag börjar känna mer tillförsikt och blir mindre försiktiga med sina utgifter. Ett hot mot ett sådant scenario är det stora antalet konflikthärdar runt om i världen. Förutom mänskligt lidande får väpnade konflikter ofta negativa ekonomiska effekter. Via handelskanaler och de finansiella marknaderna sprids effekterna även till länder som inte är direkt indragna. Den osäkerhet konflikterna skapar kan påverka förtroendet och därmed investeringsbeslut hos hushåll och företag. Tecken på sådana förtroendeeffekter har kunnat skönjas i de senaste utfallen för diverse konjunkturindikatorer, framför allt i länder som ligger nära Ukraina. Den kanske enskilt största risken för den globala konjunkturen är emellertid att oron i Mellanöstern blir så omfattande att oljepriset stiger markant. Förutom nämnda förtroendeeffekter skulle en sådan eskalering medföra ökade kostnader för företag, vilket riskerar att leda till högre konsumentpriser och därmed kunna skapa svåra avvägningar för världens centralbanker. Beroendet av råolja har dock minskat väsentligt de senaste decennierna, särskilt i OECD-länderna.

Diagram 23 Konsumentpriser i USA

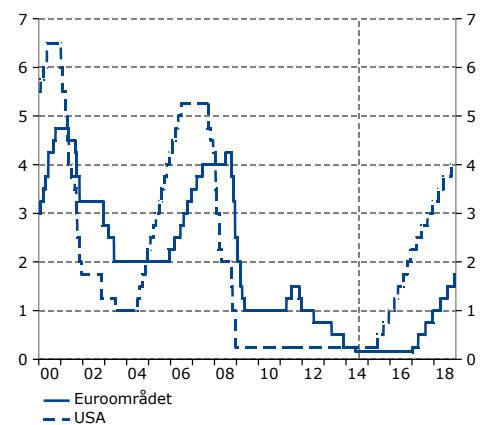
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 24 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

¹ Målet för den amerikanska centralbankens penningpolitik med avseende på prisstabilitet är att inflationen mätt med konsumtionsdeflatorn ska vara 2 procent. Det motsvarar ungefär 2,3 procent för inflationen mätt med KPI.

² Prognoser omgärdas alltid av osäkerhet och en rad omständigheter kan leda till en annan utveckling än den som beskrivs i denna rapport. I detta avsnitt redovisas några av dessa omständigheter.

Euroområdet lider av en stor offentlig skuldsättning samt andra strukturella problem och riskerna för en förnyad skuldkris kvarstår. Kostnadsanpassningar i krisländerna försvåras av den svaga prisutvecklingen i valutaunionen som helhet. Det är fortfarande oklart hur stora problemen i banksektorn är och det finns en risk att kreditgivningen stramas åt markant.

Lånetillväxten i Kina har varit hög de senaste åren, samtidigt som det är mycket svårt att bedöma tillståndet i den kinesiska finanssektorn. Det kan inte uteslutas att förluster hos en eller ett par finansiella institut, exempelvis i kölvattnet av ett kraftigt bostadsprisfall, skulle få allvarliga spridningseffekter. Att på sikt dämpa kreditillväxten är ett av en stor mängd mål i regeringens nyligen aviserade reformpaket för att motverka obalanser i ekonomin och skapa en mer uthållig tillväxt. Att myndigheterna nyligen ansåg det nödvändigt att vidta åtgärder för att öka kreditgivningen till vissa sektorer är ett tecken på att balansgången mellan att skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt i det korta perspektivet och att motverka uppkomsten av tillgångsprisbubblor och andra sparandeobalanser inte är enkel. I bakgrunden finns också hotet om en abrupt korrigerings av den höga kinesiska investeringsnivån.

Utvecklingen kan också komma att bli starkare än väntat. Som nämns ovan har investeringarna i många länder hållits tillbaka under en längre tid och när väl tillförsikten ökar hos företagen kan investeringsuppgången bli brantare än vad som antas i prognosen. I ett sådant scenario skulle även världshandeln öka snabbare än väntat.

Konjunktoren i Sverige

Svensk ekonomi har under flera år präglats av låg inflation och en svag realekonomisk utveckling. BNP växte med endast 0,2 procent andra kvartalet i år. För att stimulera efterfrågan – och därmed på sikt erhålla en bättre måluppfyllelse för penningpolitiken – sänkte Riksbanken i juli reporäntan med 50 punkter till 0,25 procent.

Efterfrågan stärks framöver, när såväl investeringar som export växer avsevärt snabbare än vad som var fallet under det första halvåret i år. BNP-tillväxten ökar därmed det andra halvåret. Ett tecken på detta är att barometerindikatorn är på en nivå som normalt sett är förenlig med BNP-tillväxt strax över ett historiskt medelvärde (se Diagram 25).

De senaste årens svaga BNP-tillväxt till trots har sysselsättningen ökat i en förhållandevis hög takt, men en stadigt ökande arbetskraft har lett till att sysselsättningsökningen inte resulterat i en fallande arbetslöshet. Ökningstakten i arbetskraften väntas nu avta och när efterfrågan successivt stärks framöver kommer den fortsatt stigande sysselsättningen att medföra en fallande arbetslöshet.

Efterfrågan och produktion

SVAG EXPORTUTVECKLING ANDRA KVARTALET

Exporten var i det närmaste oförändrad andra kvartalet jämfört med första kvartalet (se Diagram 26). Varuexporten minskade med nästan en procent, trots att Konjunkturbarometern tyder på att exportorderingen hos industriföretagen har ökat successivt under hela året (se Diagram 27). Statistikunderlaget för andra kvartalet är visserligen något ofullständigt, men mycket tyder på att det var exporten av bearbetade varor som minskade medan exporten av råvaror fortsatte att öka.

EXPORTEFTERFRÅGAN ÖKAR BLYGSAMT FRAMÖVER

Industriföretagen räknar med ökad exportordergång de kommande tre månaderna (se Diagram 27). Marknaden för svensk export växer dock endast med drygt 3 procent i år och med nästan 5 procent nästa år (se Diagram 28). Jämfört med den genomsnittliga tillväxten för åren 1981–2013, som var 5,5 procent, är exportmarknadstillväxten alltså ganska svag.

Eftersom den svenska exporten i stor utsträckning utgörs av investeringsvaror och insatsvaror för framställning av investeringsprodukter innebär den svaga investeringstillväxten i vår

Diagram 25 Barometerindikatorn och BNP

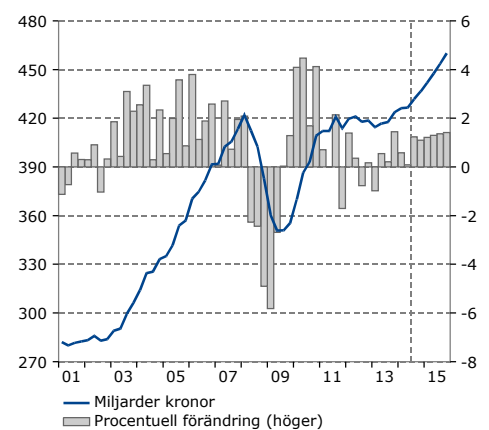
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Export

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Exportordergång i industrin

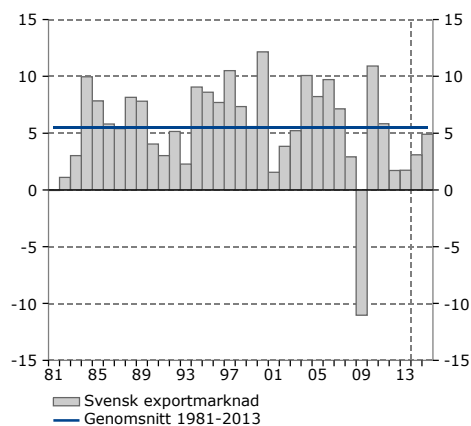
Nettotal, säsongsrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 28 Svensk exportmarknad

Procentuell förändring

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

omvärld att den svenska exporttillväxten hämmas.³ I euro-området vänder investeringarna visserligen upp efter flera år av minskningar, men tillväxten blir dämpad. Inte heller i Norge eller Storbritannien – två viktiga mottagarländer av svensk export – ökar investeringarna särskilt starkt. Sammantaget medför detta att exporten ökar med 2,7 procent i år och med 5,2 procent 2015 (se tabell 4).

Tabell 4 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

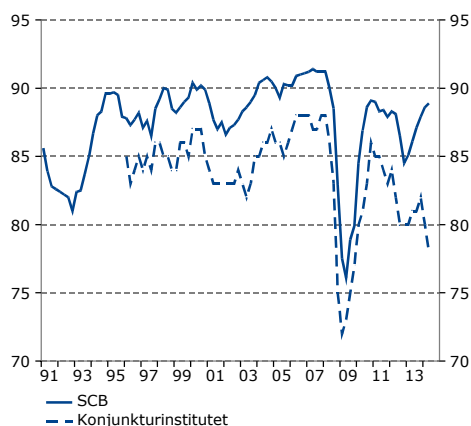
	Nivå				
	2013	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	1 765	1,6	2,0	2,5	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	998	0,3	2,0	1,2	1,7
Fasta bruttoinvesteringar	668	3,3	-1,1	4,3	7,3
<i>Slutlig inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 432</i>	<i>1,6</i>	<i>1,4</i>	<i>2,5</i>	<i>3,2</i>
Lagerinvesteringar ¹	2	-1,2	0,2	0,1	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 434</i>	<i>0,3</i>	<i>1,6</i>	<i>2,6</i>	<i>3,2</i>
Export	1 668	0,7	-0,4	2,7	5,2
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 102</i>	<i>0,5</i>	<i>0,9</i>	<i>2,6</i>	<i>3,9</i>
Import	1 461	-0,6	-0,8	4,7	5,7
<i>Nettoexport¹</i>	<i>207</i>	<i>0,6</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,1</i>
BNP	3 641	0,9	1,6	1,8	3,1
BNP, kalenderkorrigerad		1,3	1,6	1,9	2,9
Bytesbalans ²	246	6,5	6,8	6,1	5,9

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 29 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FALLANDE INVESTERINGAR I INDUSTRIEN

Den svaga utvecklingen av efterfrågan i omvärlden, och därmed svensk export, är en bidragande faktor till att industrins investeringar föll med drygt 5 procent det andra kvartalet jämfört med motsvarande kvartal i fjol. Kapacitetsutnyttjandet i industrin är förvisso på väg upp enligt SCB (se Diagram 29), men befinner sig fortfarande på en nivå som inte indikerar ett omfattande investeringsbehov. Kapacitetsutnyttjandet i industrin enligt Konjunkturbarmetern har däremot fallit två kvartal i rad (se Diagram 29). Detta drivs i hög utsträckning av utvecklingen för läkemedelsbranschen. I övriga branscher är kapacitetsutnyttjandet relativt stabilt.

Även tjänstbranschernas investeringar (exklusive bostäder, fartyg och flygplan) har utvecklats svagt på sistone. Andra kvartalet föll dessa med drygt 6 procent jämfört med motsvarande kvartal i fjol.

³ Se fördjupningen "Svensk exportindustri relativt svag motor i återhämtningen", *Konjunkturläget*, december 2009, för en diskussion kring inriktningen av svensk exportindustri.

BOSTADSVINVESTERINGARNA VÄXER STARKT

Trots fallande investeringar för såväl industrin som tjänstebranscherna så ökade de totala investeringarna med drygt 2 procent andra kvartalet. Till detta bidrog höga offentliga investeringar som har sin grund i ett omfattande investeringsbehov i både kommunal och statlig infrastruktur. Än mer bidrog dock den mycket starka utvecklingen av bostadsinvesteringarna.

Trots kraftigt ökande bostadsinvesteringar stannar tillväxten i totala investeringar på 4,3 procent i år. Den svaga industriproduktionen håller tillbaka industriföretagens investeringar och dessa faller helåret 2014. I takt med att konjunkturen förbättras både i Sverige och i vår omvärld ökar dock investeringarna i industrin nästa år, liksom investeringarna i tjänstebranscherna, och de totala investeringarna växer med 7,3 procent (se Diagram 30).

Investeringarna i nya bostäder ökar igen

Bostadsinvesteringarna ökar igen efter svackan 2012. Investeringarna i flerfamiljshus ökade det andra kvartalet med nästan 50 procent jämfört med samma kvartal i följande. De totala bostadsinvesteringarna väntas öka med 21 procent 2014 och med 9 procent 2015.

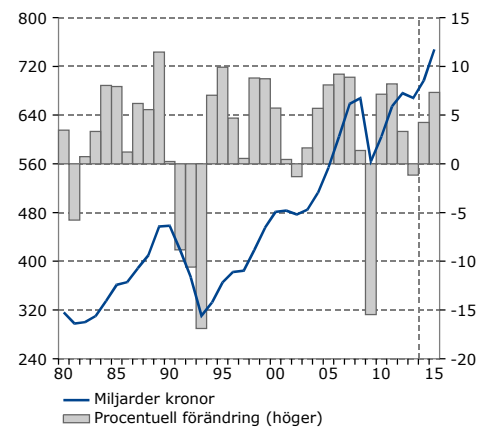
Antalet påbörjade lägenheter var drygt 32 000 under 2013, en ökning med knappt 11 000 jämfört med 2012 som var ett svagt år (se Diagram 31). Ökningen var speciellt stark mot slutet av 2013, särskilt för flerfamiljshus. Antalet påbörjade lägenheter väntas öka ytterligare under 2014–2015 och komma upp på en nivå kring 40 000 lägenheter per år. Det är i linje med kommunernas förväntningar. Men omkring 60 procent av kommunerna anser att det kommer att råda brist på bostäder även om man lyckas uppfylla de egna förväntningarna under 2013–2014.⁴ Därför väntas antalet påbörjade lägenheter öka även under 2015 vilket gör att investeringarna i flerfamiljshus blir höga under hela prognosperioden (se Diagram 32). Investeringarna i småhus kommer också att öka men i en betydligt beskedligare takt.

Även om ökningstakten nu blir hög är antalet färdigställda lägenheter inte på en särskilt hög nivå i ett längre historiskt perspektiv. I mitten av 1970-talet färdigställdes mer än 70 000 lägenheter om året och under högkonjunkturen i början av 1990-talet omkring 60 000 lägenheter (se Diagram 33).

En starkt bidragande orsak till den nuvarande bostadsbristen är den starka och ökande tillväxttakten i befolkningen under de senaste 7–8 åren. De senaste två åren har flyktinginvandringen varit ovanligt stor samtidigt som ung-

Diagram 30 Fasta bruttoinvesteringar

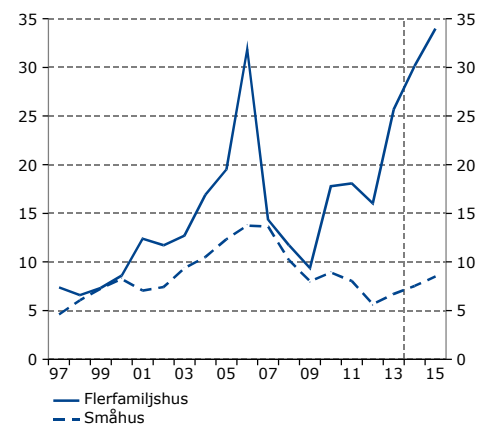
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Påbörjade lägenheter

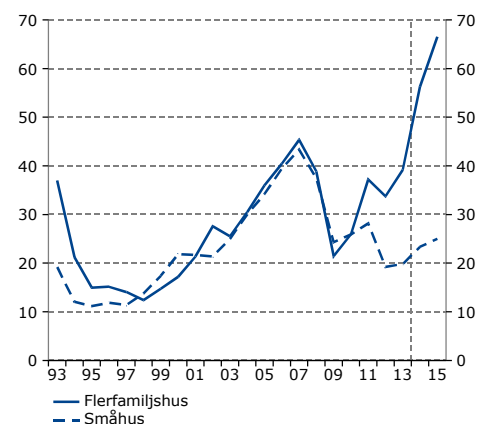
Tusental

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

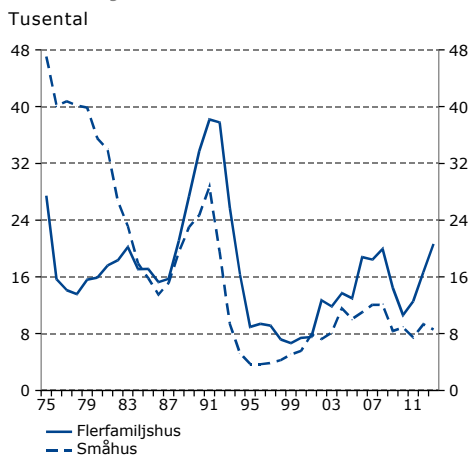
Diagram 32 Investeringar i nya bostäder

Miljarder kronor, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

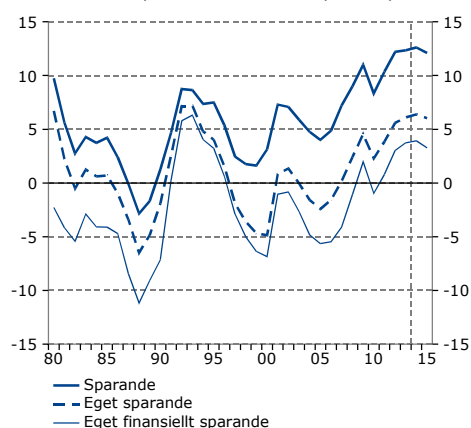
⁴ Se "Bostadsmarknaden 2013–2014 – med slutsatser från bostadsmarknadsenkäten 2013", Boverket, juni 2013.

Diagram 33 Färdigställda lägenheter i flerfamiljs- och småhus

Källa: SCB.

Diagram 34 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 35 Hushållens konfidensindikator

Index medelvärde=100, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

domskullarna som debuterar i sin bostadskarriär inte varit så stora sedan början av 1970-talet. Kommunerna rapporterar också om att bostadsbristen är speciellt stor för dessa grupper.

Nybyggnationen uppvisar stora regionala variationer. Det är framför allt i storstadsområdena och universitetsorterna som investeringarna ökar och det är också där som bostadspriserna ökat mest och nu är höga i förhållande till nyproduktionskostnaderna.

HUSHÅLLEN ÄR ÅTERHÅLLSAMMA FRAMÖVER

Hushållens konsumtionsutgifter ökade med hela 1 procent det andra kvartalet i år. Framför allt ökade konsumtionen av dagligvaror starkt, med 2,4 procent. Ett högt sparande i dagsläget (se Diagram 34) samt en ökning av hushållens reala disponibla inkomster med 2,8 procent 2014 och med 2,0 procent 2015 innebär goda förutsättningar för en hög tillväxt i hushållens konsumtion.

Utvecklingen framgent kommer dock inte att vara lika stark som utfallet det andra kvartalet indikerar. Stämningläget hos hushållen är för tillfället något dämpat enligt Konjunkturbarometern; konfidensindikatorn ligger lite under det historiska genomsnittet 100 (se Diagram 35). Bland faktorer som kan bidra till att hushållens optimism inte är mer påtaglig återfinns de ökade krav på finansiell återhållsamhet – bland annat ökade amorteringar på hushållens bolån – som har framförts. Det är också tänkbart att stämningläget hos hushållen hålls tillbaka av den osäkerhet rörande den internationella konjunkturer som konflikterna i bland annat Syrien, Ukraina, Gaza och Irak skapar.

Tillväxten i hushållens konsumtion – som uppgick till 2,0 procent 2013 – ökar till 2,5 procent 2014, vilket är något högre än det historiska genomsnittet sedan 1993. Utvecklingen drivs framför allt av hög konsumtion av sällanköpsvaror, bilköp och konsumtion i utlandet. Nästa år ökar hushållens konsumtion med 2,4 procent.

STATLIG KONSUMTION VÄXER LÅNGSAMMARE NÄSTA ÅR

Den kommunala konsumtionen utvecklas i år i ungefär samma takt som förra året, det vill säga den ökar med 1,3 procent. Konsumtionsutgifterna i kommunerna är till stor del demografiskt betingade och kostnaderna för utbildning och äldreomsorg ökar både i år och nästa år. Konjunkturinstitutet antar att kommunerna nästa år tillförs ytterligare 3 miljarder kronor i generella statsbidrag vilket medför att de kommunala konsumtionsutgifterna då växer mer än i år.

De ovan nämnda konflikterna, men även oroligheter i andra delar av världen, innebär ökad migration vilket påverkar både statens och kommunernas konsumtionsutgifter. För staten är det framför allt kostnaden för asylsökandes boende som höjs.

Anslagsuppräknningen för statliga myndigheter ligger på en hög nivå i år, men blir betydligt lägre nästa år. Utöver anslagsuppräknningen antar Konjunkturinstitutet att beslut fattas om ytterligare 3 miljarder kronor i statlig konsumtion nästa år (se vidare Kapitlet ”Offentliga finanser 2014–2018”). Trots detta växer den statliga konsumtionen långsammare nästa år än i år.

Sammantaget ökar den offentliga konsumtionen med 1,2 procent i år och 1,7 procent nästa år (se Diagram 36).

STARKARE EFTERFRÅGAN DRIVER PÅ IMPORTEN

Under senare delen av 2013 blev det alltmer tydligt att importen åter börjat öka efter att ha varit i stort sett oförändrad sedan början av 2011 (se Diagram 37). Förklaringen till den tidigare svaga utvecklingen är en allmänt dämpad efterfrågetillväxt, i synnerhet för sådan efterfrågan som har förhållandevis stort importinnehåll. Efter två svaga år beräknas dock efterfrågan totalt att öka med 2,6 procent i år och med 3,9 procent 2015 (se Diagram 38).

Andra kvartalet i år ökade importen av såväl varor som tjänster med knappt en procent. För helåret 2014 beräknas importen öka med 4,7 procent. I första hand är det importen av tjänster som växer starkt, men även importen av varor ökar efter två år av minskningar.

En starkt bidragande orsak till att importen nu växer är att varuexporten – vilken har ett högt importinnehåll – åter ökar. Ungefär två tredjedelar av årets importökning beror emellertid på den inhemska efterfrågans utveckling. Inte minst fortsätter hushållens inköp utomlands att växa kraftigt. Hushållen ökar även sin konsumtion av sällanköpsvaror och byter dessutom i större utsträckning än i fjol ut sina bilar. Att företagen inte längre krymper sina lager förklarar årets importökning ytterligare.

Nästa år växer importen än starkare, med 5,7 procent. Den starkare importutvecklingen nästa år beror dels på en starkare efterfrågan på svensk varuexport, dels på att maskininvesteringarna tar fart. Hushållens växande konsumtion av sällanköpsvaror liksom ökande inköp i utlandet fortsätter dock att bidra till importökningen även 2015.

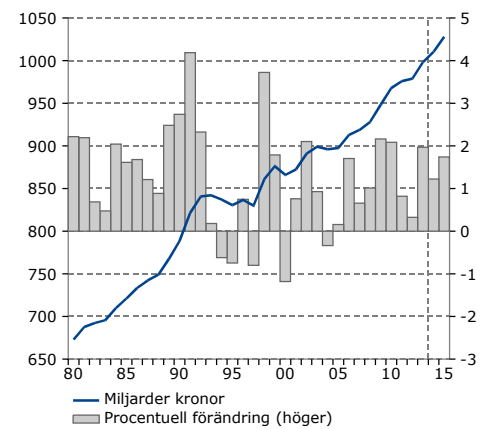
Svenskar sparar mycket i utländska tillgångar

Ett lands samlade inkomster, BNI, är summan av BNP och nettot av faktorinkomster (löner och kapitalavkastning) gentemot utlandet. Den andel av BNI som inte utnyttjas för konsumtion sparas i form av bruttoinvesteringar inom landet eller finansiellt sparande i utländska tillgångar.

Sveriges samlade finansiella sparande gentemot omvärlden utgörs av bytesbalansen och kapitaltransfereringarna. Bytesbalansen i sin tur är nettot av utrikeshandeln med varor och tjänster tillsammans med faktorinkomsterna och de löpande transfereringarna (till exempel u-landsbistånd och EU-avgift).

Diagram 36 Offentliga konsumtionsutgifter

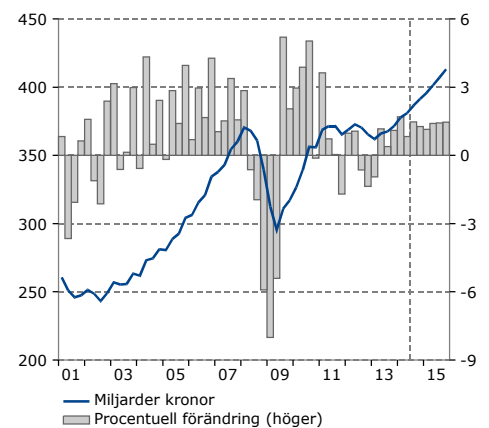
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Import

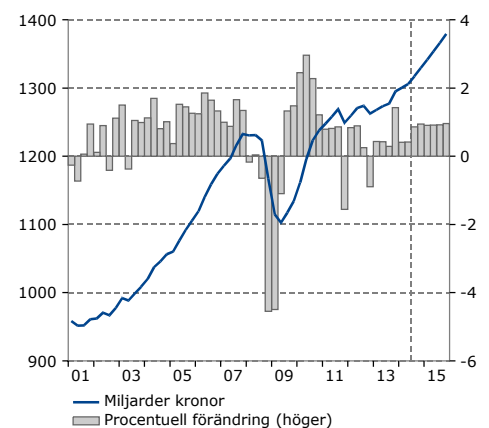
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Total efterfrågan

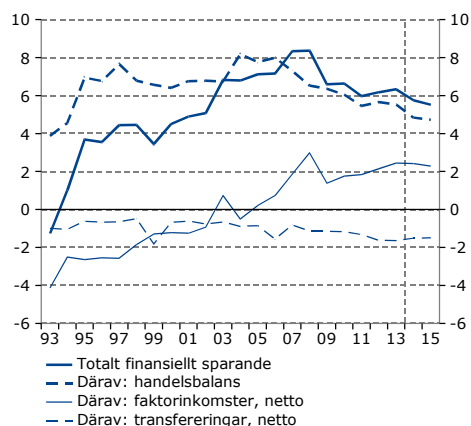
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Finansiellt sparande

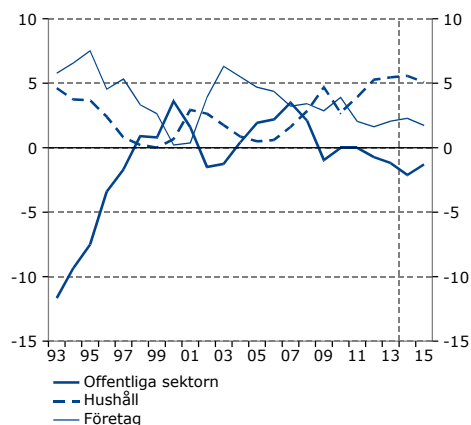
Procent av BNI, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Finansiellt sparande

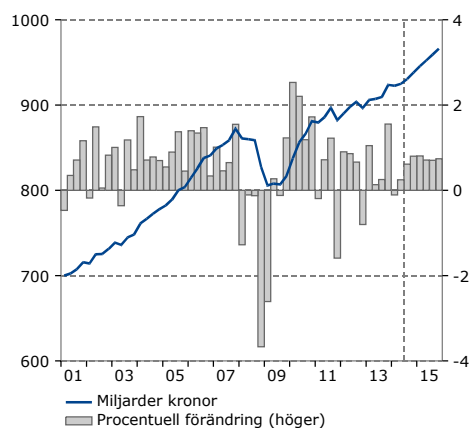
Procent av BNI, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 BNP

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Från och med 1995 har nettot av utrikeshandeln med varor och tjänster motsvarat 6 procent eller mer av BNI under många år. Detta har genererat ökade finansiella tillgångar i utlandet som lett till positiva bidrag även från faktorinkomsterna från och med 2005. Samtidigt har transfereringarna lämnat negativa bidrag under hela perioden (se Diagram 39).

Det finansiella sparandet beräknas minska med nära 15 miljarder i år till drygt 222 miljarder och därefter vara närmast oförändrat nästa år. Det finansiella sparandet kommer således att vara fortsatt stort de båda åren även om det successivt minskar till 5,7 procent som andel av BNI i år och därefter till 5,5 procent nästa år (se Diagram 39).

Minskningen beror i huvudsak på det fortsatt stora sparbehovet i omvärlden som håller tillbaka exportmöjligheterna, samtidigt som den inhemska efterfrågan spär på importbehovet dels via ökad konsumtion, dels via starkare investeringar 2015. Mätt som andel av BNI innebär detta att bidraget från utrikeshandeln minskar något båda åren, medan nettot för såväl faktorinkomster som transfereringar förändras endast marginellt (se Diagram 39).

Det finansiella sparandet kan delas upp på sektorer. Hushållens finansiella sparande är rekordstort. Det till och med ökar i år innan det sedan minskar något 2015. Även företagssektorns finansiella sparande ökar i år trots en svag inkomstutveckling, inte minst till följd av minskade skattebetalningar. Nästa år ökar företagens investeringar snabbare, vilket gör att företagens finansiella sparande faller tillbaka. Det totalt sett minskade finansiella sparandet i år beror således helt och hållet på den offentliga sektorns ökade underskott som växer till motsvarande 2,1 procent av BNI. Nästa år minskar dock det offentliga underskottet till motsvarande 1,3 procent av BNI (se Diagram 40).

LÅNGSAM KONJUNKTURÅTERHÄMTNING

Svensk BNP har utvecklats svagt under den första halvan av 2014. Första kvartalet föll BNP med 0,1 procent och andra kvartalet ökade den med blygsamma 0,2 procent (se Diagram 41). Årets tredje kvartal kommer efterfrågan att stärkas påtagligt då både export- och investeringstillväxten tar fart och BNP-tillväxten ökar följaktligen.⁵ Helåret 2014 växer därmed BNP med 1,8 procent. Nästa år växer BNP med 3,1 procent, vilket är högre än den potentiella tillväxten, och resursutnyttjandet ökar således. Det dröjer dock till 2017 innan svensk ekonomi kommit ur lågkonjunktoren och resursutnyttjandet är normalt (se kapitlet

⁵ Som en konsekvens av den skogsbrand som inträffade i Västmanland ökar lager av växande skog något mindre än normalt det tredje kvartalet, vilket håller tillbaka BNP-tillväxten marginellt.

”Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018”).

SVAG INDUSTRIPRODUKTION

Liksom BNP växte produktionen i näringslivet långsamt det andra kvartalet i år – den steg med endast 0,2 procent. Industriproduktionen, som har utvecklats svagt under en tid, växte även den i en måttlig takt. Industriföretagens förväntningar enligt Konjunkturbarometern har dock ljusnat den senaste tiden. Produktionsplanerna har stigit och ligger över sitt historiska medelvärde (se Diagram 43). Det dröjer dock till början av nästa år innan tillväxten i industriproduktionen tar fart. Produktionen minskar därmed även helåret 2014, men till följd av stigande exportefterfrågan växer den 2015 (se Diagram 42).

STARK ÖKNING AV BYGGPRODUKTIONEN

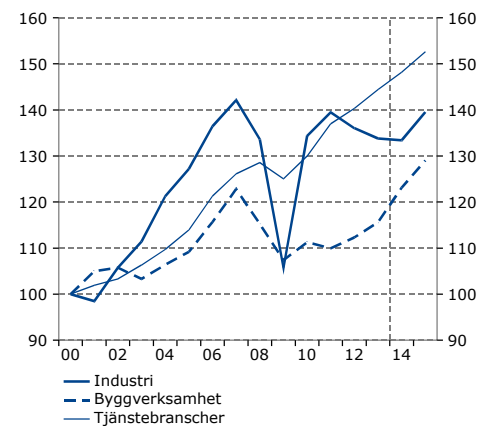
Byggproduktionen har utvecklats starkt under årets första hälft. Den höga efterfrågan på bostäder har lett till höga bostadsinvesteringar och hög byggproduktion. Även kommande år växer byggproduktionen snabbt till följd av såväl stora bostadsinvesteringar som infrastrukturinvesteringar såsom Förbifart Stockholm.

Tjänsteproduktionen har utvecklats relativt svagt det första halvåret i år. Tjänsteföretagens förväntningar i Konjunkturbarometern har kommit ner de senaste månaderna men i augusti steg förväntningarna något och är nu på en genomsnittlig nivå (se Diagram 43). Inköpschefindex för tjänsteproduktionen visar också på en uppgång i tjänstesektorn. Tjänsteproduktionen ökar snabbare under andra halvåret och växer helåret 2014 med 2,6 procent (se Tabell 5). Nästa år växer tjänsteproduktionen med 3,0 procent.

Produktionen i näringslivet som helhet ökar med 2,2 respektive 3,4 procent 2014 och 2015.

Diagram 42 Produktion i näringslivet

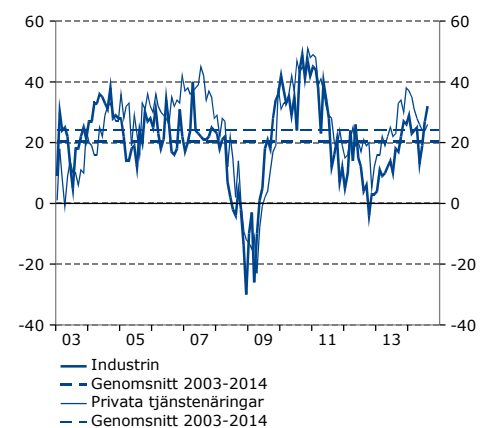
Index 2000=100, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 43 Produktionsplaner i industrin och privata tjänstenärings

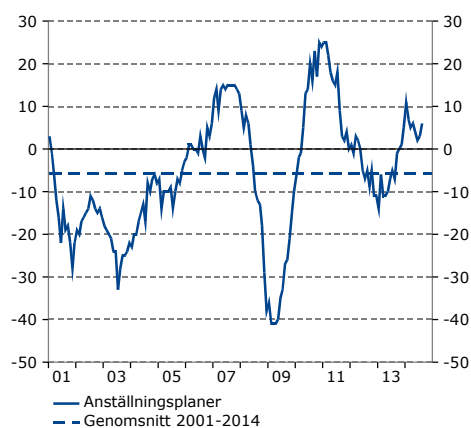
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Anställningsplaner i näringslivet

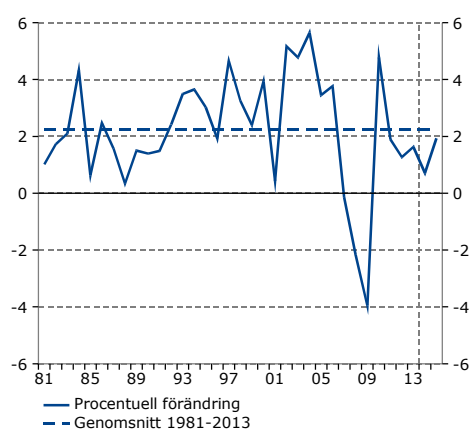
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Produktivitet i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 5 Produktion, timmar och produktivitet

Nivå respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden.

	Nivå				
	2013	2012	2013	2014	2015
Näringsliv					
Produktion ¹	2 505	1,6	1,8	2,2	3,4
Timmar ²	5 364	0,2	0,1	1,4	1,4
Produktivitet ³	467	1,4	1,6	0,8	1,9
Varubranscher					
Produktion ¹	823	0,0	-0,4	1,3	4,1
Timmar ²	1 881	-1,1	-1,9	-0,6	1,1
Produktivitet ³	437	1,1	1,5	1,9	2,9
Tjänstbranscher					
Produktion ¹	1 683	2,4	3,0	2,6	3,0
Timmar ²	3 482	1,0	1,3	2,5	1,5
Produktivitet ³	483	1,4	1,7	0,1	1,5
Offentliga myndigheter					
Produktion ¹	648	0,5	0,4	0,8	0,9
Timmar ²	2 021	1,6	1,1	1,2	1,0
Produktivitet ³	320	-1,1	-0,8	-0,3	0,0
Hela ekonomin⁴					
Produktion ¹	3 199	1,4	1,5	1,9	2,8
Timmar ²	7 545	0,7	0,4	1,4	1,3
Produktivitet ³	424	0,7	1,1	0,5	1,5

¹ Till baspris, miljarder kronor respektive procentuell förändring i fasta priser.² Miljoner timmar respektive procentuell förändring.³ Till baspris, kronor per timme respektive procentuell förändring.⁴ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

BLYGSAM PRODUKTIVITETSTILLVÄXT I NÄRINGSLIVET

Den produktionsökning i näringslivet som sker under 2014 och 2015 sammanfaller med en ökning av antalet arbetade timmar med 1,4 procent båda åren. Anställningsplanerna i näringslivet enligt Konjunkturbarometern steg i augusti och ligger över en genomsnittlig nivå, vilket indikerar en fortsatt ökning i antalet arbetade timmar (se Diagram 44). Uppgången i antalet arbetade timmar sker främst i tjänstbranscherna, medan antalet arbetade timmar i industrin faller både i år och nästa år. Detta medför att produktiviteten i näringslivet – som har utvecklats svagt det första halvåret 2014 – endast växer med 0,8 procent helåret 2014. År 2015 stiger produktivitetstillväxten till 1,9 procent vilket fortsatt är något lägre än ett historiskt genomsnitt (se Diagram 45).

Arbetsmarknad och resursutnyttjande

INDIKATORER PEKAR PÅ FORTSATT STIGANDE

SYSSELSÄTTNING

Efter en svag inledning på året steg sysselsättningen mer än väntat andra kvartalet (se Diagram 46). Sysselsättningen ökade bland både kvinnor och män. Sett till olika åldersgrupper fortsatte sysselsättningen att öka starkt bland 25–34-åringar samt äldre. Bland de äldre har sysselsättningen ökat påtagligt under en längre tid.⁶ Andra kvartalet fortsatte även arbetskraften att öka samtidigt som arbetslösheten minskade något (se Diagram 46).

Framåtblickande indikatorer talar för en fortsatt ökning av sysselsättningen. Anställningsplanerna i näringslivet enligt Konjunkturbarometern ökade i augusti efter att ha fallit under våren (se Diagram 44). Antalet nyanmälda lediga platser hos Arbetsförmedlingen har ökat stadigt den senaste tiden, med undantag för juli månad, och antalet varsel om uppsägning är på en låg nivå (se Diagram 47). Vidare ökade delindexet för sysselsättning i inköpschefsindex för både tillverkningsindustrin och privata tjänstesektorn i juli. Sammantaget pekar Konjunkturinstitutets indikatormodeller på en svagt stigande sysselsättning de närmaste kvartalen.⁷

SYSSELSÄTTNINGSGRADEN ÖKAR 2014–2015

I förhållande till historiska samband mellan BNP- och sysselsättningstillväxt har sysselsättningen ökat ovanligt starkt de senaste åren (se Diagram 48). Produktivitetstillväxten har därmed varit svag. Även i år stiger produktiviteten långsamt, vilket medför att antalet arbetade timmar och sysselsättning växer starkt relativt BNP.

BNP växer snabbare 2015 men sysselsättningen fortsätter att öka i ungefär samma takt som i år, vilket bättre stämmer med det historiska sambandet. Sysselsättningen ökar främst inom tjänstebranscherna, men även offentlig sektor bidrar till att den totala sysselsättningen ökar.

Sysselsättningsgraden, det vill säga sysselsatta som andel av befolkningen i arbetsför ålder, fortsätter att öka 2014 och 2015.

Hög sysselsättningsgrad i ett internationellt perspektiv

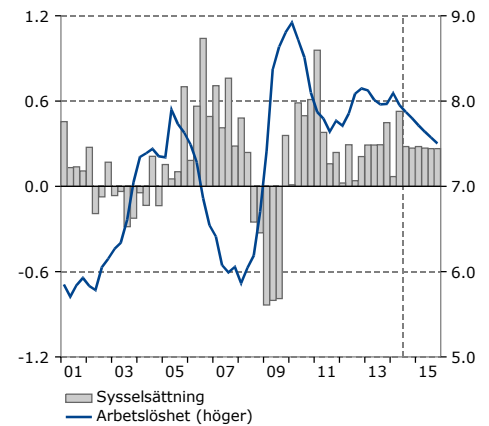
Sysselsättningsgraden visar hur stor andel av befolkningen som är sysselsatt i en specifik åldersgrupp. Arbetskraftsundersökningarna (AKU) redovisar i huvudsak serier för åldersgruppen 15–74 år. Personer yngre än 20 år arbetar

⁶ Se fördjupningen "Äldres deltagande på arbetsmarknaden", *Konjunkturläget*, augusti 2013.

⁷ Konjunkturinstitutets indikatormodeller finns beskrivna i fördjupningen "Framåtblickande indikatorer pekar på en sämre utveckling på arbetsmarknaden", *Konjunkturläget*, december 2012.

Diagram 46 Sysselsättning och arbetslöshet

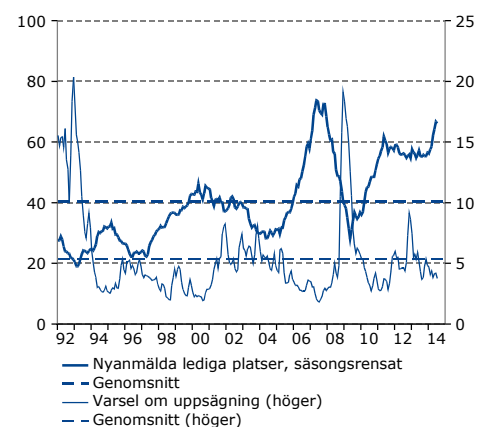
Procentuell förändring respektive procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Nyanmälda lediga platser och varsel om uppsägning

Tusental, månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

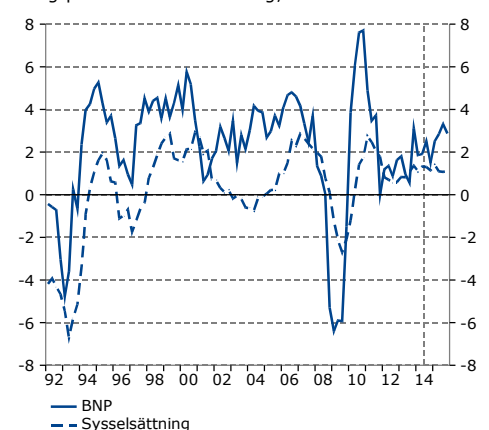

Anm. Nyanmälda lediga platser avser varaktighet med mer än tio dagar.

Källor: Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 BNP och sysselsättning

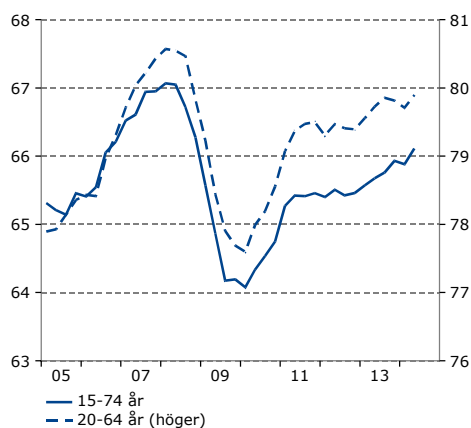
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 49 Sysselsättningsgrad

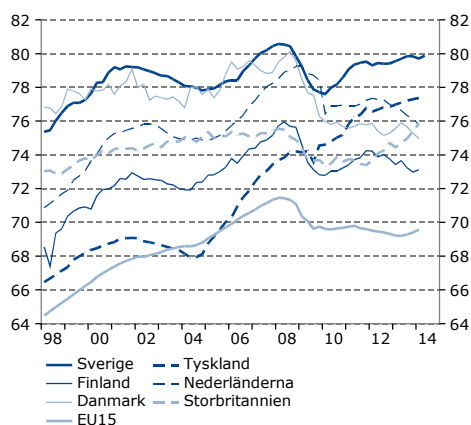
Andel sysselsatta i procent av befolkningen, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 50 Sysselsättningsgrad i EU

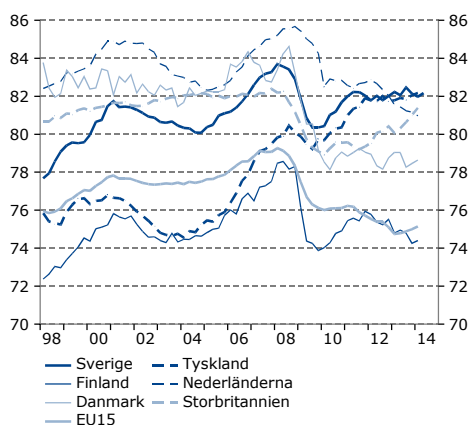
Andel sysselsatta i procent av befolkningen, 20-64 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Sysselsättningsgrad i EU, män

Andel sysselsatta i procent av befolkningen, 20-64 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat, SCB och Konjunkturinstitutet.

emellertid normalt inte utan studerar, och merparten av de som är äldre än 65 år är pensionärer. För att illustrera utvecklingen för den del av befolkning som primärt arbetar kan det därför vara relevant att titta på en snävare åldersgrupp. I Diagram 49 visas sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20-64 år samt 15-74 år. Sysselsättningsgraden är av tidigare nämnda skäl högre i åldersgruppen 20-64 år än i gruppen 15-74 år. Sysselsättningsgraden för åldersgruppen 20-64 år har också återhämtat sig mer efter finanskrisen än för gruppen 15-74 år. Det förklaras delvis av att äldres andel av befolkningen har ökat.

En internationell jämförelse av sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20-64 år visar att den är hög i Sverige (se Diagram 50). Bland EU15-länderna är det endast Danmark som haft en sysselsättningsgrad i paritet med Sverige.⁸ Sysselsättningsgraden i Danmark har dock inte återhämtat sig i samma utsträckning som i Sverige efter finanskrisen. Uppgången i sysselsättningsgraden i Tyskland är anmärkningsvärd, mellan 1998 och inledningen av 2014 har den ökat med ca 10 procentenheter. Det förklaras i huvudsak av att sysselsättningsgraden bland kvinnor har ökat med ca 14 procentenheter. Den låga sysselsättningsgraden i aggregatet för EU15 beror delvis på att arbetslösheten är hög i några av länderna, men även av ett lägre arbetskraftsdeltagande bland kvinnor. Motsvarande jämförelse av sysselsättningsgraden uppdelat på kön visar att den relativt sett höga sysselsättningsgraden i Sverige till stor del beror på att sysselsättningsgraden bland kvinnor är hög. Sysselsättningsgraden bland män i Sverige var på ungefär samma nivå som i Tyskland, Nederländerna och Storbritannien under inledningen av 2014 (se Diagram 51).

ARBETSKRAFTSDELTAGANDET OFÖRÄNDRAT NÄSTA ÅR

Utbudet av arbetskraft har ökat starkt de senaste åren och andra kvartalet fortsatte arbetskraften att stiga (se Diagram 52).

Framöver väntas arbetskraften fortsätta att växa, men i något långsammare takt än tidigare. Befolkningen i arbetsför ålder fortsätter att öka i år och nästa år. Grupper med ett genomsnittligt lägre arbetskraftsdeltagande, såsom äldre och utrikes födda, ökar dock som andel av befolkningen. Det medför att det demografiska tillskottet till arbetskraften blir lägre än tillväxten i befolkningen 15-74 år. De senaste årens arbetsutbudsreformer, vilka har ökat utbudet av arbetskraft, väntas inte längre bidra till tillväxten i arbetskraften.⁹ Däremot väntas fler personer söka sig ut på arbetsmarknaden i takt med att konjunkturer förbättras

⁸ EU15 utgörs av, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och Österrike.

⁹ Se fördjupningen "Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer", *Konjunkturläget*, december 2011.

och utsikterna att få ett arbete ökar. De konjunkturella effekterna på arbetskraften bedöms dock vara små.

Arbetskraftsdeltagandet, det vill säga arbetskraften i procent av befolkningen, ökar i år till 71,8 procent, men är oförändrat nästa år (se Tabell 6).

Tabell 6 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå				
	2013	2012	2013	2014	2015
BNP till baspris ¹	3 199	1,4	1,5	1,9	2,8
Produktivitet i hela ekonomin ²	424	0,7	1,1	0,5	1,5
Arbetade timmar ³	7 545	0,7	0,4	1,4	1,3
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	30,8	0,0	-0,6	0,1	0,1
Sysselsatta	4 704	0,7	1,0	1,2	1,2
Sysselsättningsgrad ⁵		65,4	65,7	66,1	66,3
Arbetskraft	5 114	0,9	1,1	1,1	0,8
Arbetskraftsdeltagande ⁶		71,1	71,5	71,8	71,8
Arbetslöshet ⁷	410	8,0	8,0	7,9	7,6
Befolkning 15–74 år	7 156	0,6	0,6	0,7	0,8
Arbetsmarknadsgap ⁸		-1,5	-2,0	-1,6	-1,4
BNP-gap ⁸		-1,6	-2,1	-2,3	-1,5

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.

³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.

⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁶ Andelen personer i

arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁷ Procent av arbetskraften.

⁸ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁹ Skillnaden mellan faktiskt och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETEN FORTSATT HÖG

Arbetslösheten minskade något under andra kvartalet och uppgick till 8,0 procent. Arbetslösheten minskade både bland kvinnor och män, men arbetslösheten bland män är fortfarande högre än för kvinnor (se Diagram 53). En förklaring kan vara att män oftare arbetar i konjunktur känsliga branscher såsom industrin medan kvinnor oftare återfinns i offentlig finansierad verksamhet.¹⁰

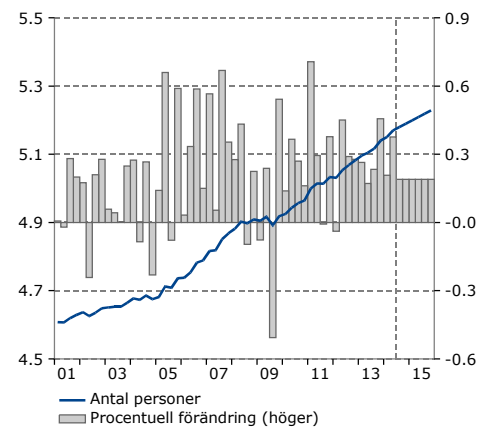
De arbetslösa utgörs till stor del av personer som är på väg in på arbetsmarknaden (se Diagram 54). Mer än hälften av alla arbetslösa är ny- eller återinträdare på arbetsmarknaden, omkring 20 procent har avslutat en tidsbegränsad anställning och knappt 15 procent har varslats om uppsägning.¹¹ Den senare andelen var något högre under finanskrisen.

¹⁰ Se även fördjupningen "Arbetskraftsdeltagandet har ökat", *Konjunkturläget*, mars 2014.

¹¹ I gruppen *nyinträdare* ingår personer som inte har något arbete och som uppger att de inte har arbetat tidigare. I gruppen *återinträdare* ingår personer som har arbetat tidigare men som innan de sökte arbete antingen studerade på heltid, studerade på deltid (men inte arbetade), gjorde värnplikt/civilplikt, vårdade barn/anhörig eller utförde hushållsarbete.

Diagram 52 Arbetskraft

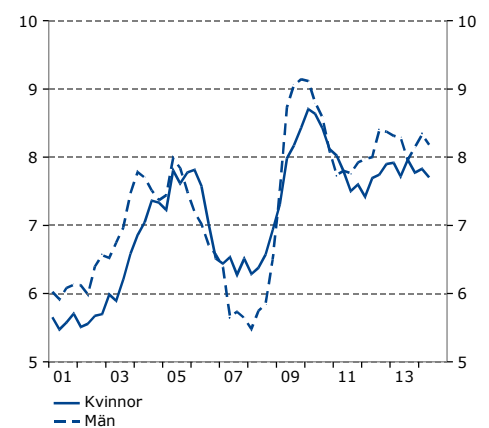
Miljoner respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Arbetslöshet för kvinnor och män

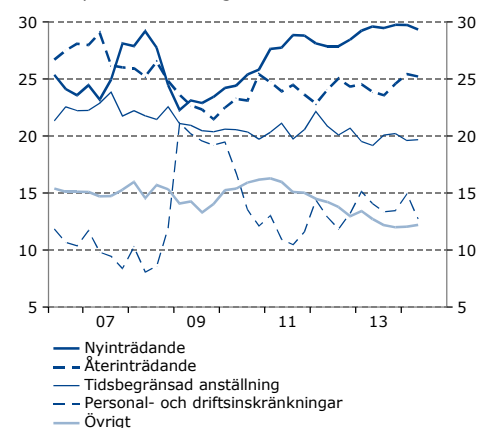
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 54 Arbetslöshetens sammansättning

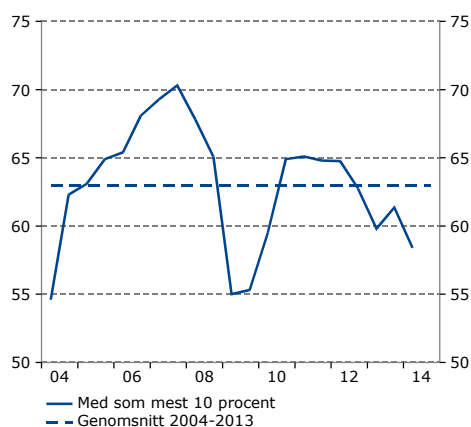
Andel, procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Andel arbetsställen som kan öka produktionen utan att rekrytera

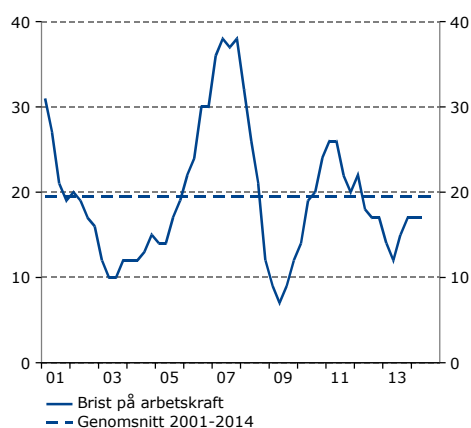
Procent, säsongrensade halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 56 Brist på arbetskraft i näringslivet

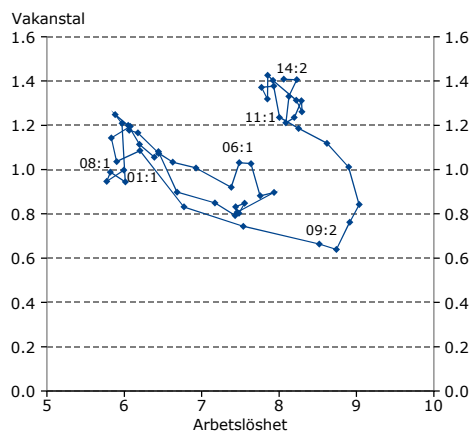
Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 57 Beveridgekurvan med lediga jobb från SCB, 2001-2014

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Framöver fortsätter arbetslösheten att minska. Efterfrågan på arbetskraft ökar stadigt de kommande åren. Samtidigt dämpas tillväxten i arbetskraften. Arbetslösheten faller långsamt tillbaka och uppgår till 7,5 procent i slutet av 2015 (se Diagram 46).

Trots att arbetslösheten har pendlat kring 8 procent de senaste åren har andelen långtidsarbetslösa (det vill säga arbetslösa med en arbetslöshets tid på mer än 6 månader) sakta fallit tillbaka och uppgick andra kvartalet till knappt 32 procent av de arbetslösa (se fördjupningen "Långtidsarbetslöshet på svensk arbetsmarknad").

RESURSUBNYTTJANDET LÄGRE ÄN NORMALT 2014

Förändringar i efterfrågan påverkar i vilken utsträckning företagen använder sina resurser i form av personal och kapital. Arbetsförmedlingen samlar in statistik över andelen företag som kan öka produktionen med som mest 10 procent utan att anställa mer personal. Denna andel minskade något under våren och ligger under sitt genomsnitt (se Diagram 55). Det är ett tecken på att fler företag kan öka produktionen utan att behöva nyanställa personal. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är att *resursutnyttjandet inom företagen* är något lägre än normalt.

Konjunkturinstitutet bedömer även att det finns lediga *resurser på arbetsmarknaden*. Andelen företag som enligt Konjunkturbarometern upplever brist på arbetskraft är oförändrat och ligger under sitt historiska medelvärde (se Diagram 56). Samtidigt pekar andra indikatorer på att matchningen på arbetsmarknaden har försämrats. Beveridgekurvan, som visar sambandet mellan vakanser och arbetslöshet, har skiftat utåt sedan mitten av 2009 (se Diagram 57).¹² Arbetslösheten är nu högre för en given nivå vakanser än vad den var före finanskrisen. Konjunkturinstitutets samlade bedömning, där även utvecklingen av andra indikatorer vägts in, är att matchningseffektiviteten har försämrats sedan finanskrisen.¹³ Det innebär, för en given arbetslöshetsnivå, ett stramare resursutnyttjande på arbetsmarknaden. En hårdare konkurrens om personal borde i sin tur medföra något högre löner. Men löneökningstakten har hittills varit måttlig (se avsnittet "Löner och inflation"). Sammantaget bedömer Konjunkturinstitutet att arbetsmarknadsgapet uppgår till -1,6 procent 2014. Det motsvarar drygt 70 000 färre sysselsatta än i ett konjunkturrellt balanserat läge.

LÅGKONJUNKTUR ÄVEN 2015

I dagsläget finns det lediga resurser både inom företagen och på arbetsmarknaden (se Diagram 58). Under slutet av året påbörjas

¹² Vakanstalet mäts som kvoten mellan antalet lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet personer i arbetskraften enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

¹³ Beveridgekurvan är enbart en av många indikatorer på hur väl matchningen på arbetsmarknaden fungerar. För en översikt, se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens utveckling och förklaringsfaktorer" i *Lönebildningsrapporten*, 2013, Konjunkturinstitutet.

återhämtningen i svensk ekonomi. Efterfrågan tilltar och BNP växer snabbare än potentiell BNP. I slutet av 2015 finns det dock fortfarande lediga resurser i ekonomin, i synnerhet på arbetsmarknaden, och BNP-gapet bedöms vara drygt -1 procent.

Beveridgekurvorna i Sverige och USA har skiftat utåt

I samband med finanskrisen har Beveridgekurvan skiftat ut även i andra länder än Sverige, exempelvis i USA.¹⁴ För att få en ökad insikt om Beveridgekurvan kan den delas upp efter arbetslöshetstidens längd. För USA framkommer då att hela skiftet i Beveridgekurvan kan tillskrivas arbetslösa med arbetslöshetstider längre än 27 veckor (se Diagram 59). Beveridgekurvan för korttidsarbetslösa tycks däremot inte ha skiftat alls. Motsvarande utveckling finns däremot inte i Sverige (se Diagram 60). I Sverige har Beveridgekurvan snarare skiftat utåt för korttidsarbetslösa medan skiftet i kurvan för långtidsarbetslösa inte är lika framträdande. Beveridgekurvan för långtidsarbetslösa i Sverige tycks även vara mer vertikal än den för korttidsarbetslösa. Det indikerar att långtidsarbetslösa är mindre känsliga för förändringar i antalet vakanser än korttidsarbetslösa, ett mönster som även gäller för exempelvis Finland och Österrike.

I USA pågår en debatt om orsakerna till skiftet i Beveridgekurvan och huruvida det är av temporär eller permanent karaktär.¹⁵ En del argumenterar för att om skiftet är ett resultat av ökade matchningsproblem på arbetsmarknaden borde kurvan även ha skiftat ut för de korttidsarbetslösa. Skiftet skulle snarare kunna förklaras av minskad sökintensitet bland de långtidsarbetslösa, eventuellt som en följd av de temporärt förlängda perioderna av arbetslöshetsersättning som infördes i USA 2008.

I Sverige skulle däremot skiftet i Beveridgekurvan delvis kunna förklaras av ökade problem att matcha arbetslösa och lediga jobb då kurvan skiftat ut för såväl för korttids- som långtidsarbetslösa; i synnerhet tycks obalanserna med avseende på utbildningsnivå ha ökat.¹⁶ En annan förklaring kan vara att arbetskraftsdeltagandet i Sverige har ökat de senaste åren (se Diagram 61). Ett ökat utbud av arbetskraft skapar förutsättningar för långsiktigt högre sysselsättning. Men på kort sikt medför det att arbetslösheten stiger me-

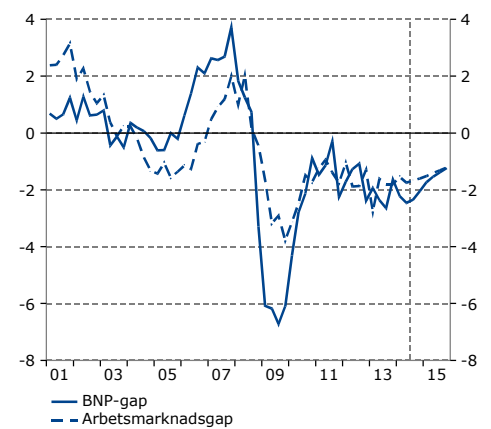
¹⁴ I Tyskland har utvecklingen däremot varit den motsatta och Beveridgekurvan har skiftat inåt. För Beveridgekurvor i olika EU-länder se "Labour market developments in Europe 2013", *European Economy* 2013:6, Europeiska kommissionen. För en analys av Beveridgekurvan för euroområdet se Bonthuis, B., V. Jarvis och J. Vanhala, "What's going on behind the Euro area Beveridge curve(s)?", Working paper series No 1586, European Central Bank, 2013.

¹⁵ Se exempelvis Ghayad, G., och W. Dickens, "What can we learn by disaggregating the unemployment-vacancy relationship?", Public Policy Briefs, No 12-3, Federal Reserve Bank of Boston, 2012.

¹⁶ Se kapitlet "Jämviktsarbetslöshetens utveckling och förklaringsfaktorer" i *Lönebildningsrapporten*, 2013, Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 BNP-gap och arbetsmarknadsgap

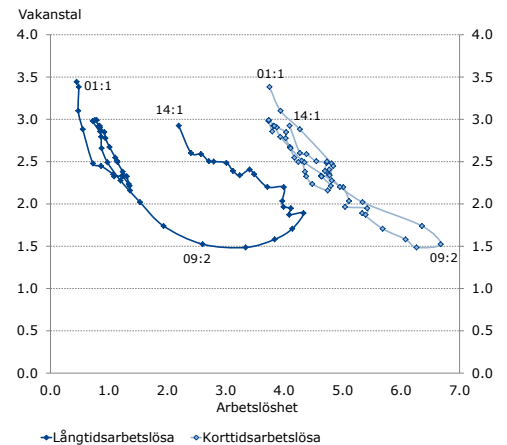
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 59 Beveridgekurva för kort- och långtidsarbetslösa i USA, 2001-2014

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

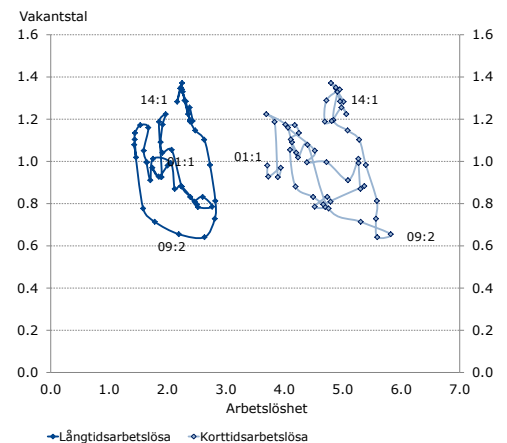

Anm. Långtidsarbetslöshet avser arbetslöshet mer än 27 veckor.

Källor: Bureau of Labor Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 Beveridgekurva för kort- och långtidsarbetslösa i Sverige, 2001-2014

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

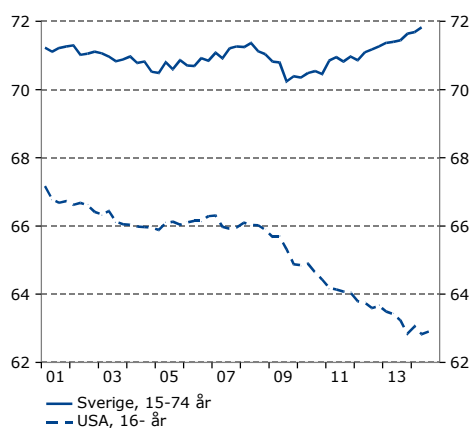

Anm. Långtidsarbetslöshet avser arbetslöshet mer än 27 veckor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 Arbetskraftsdeltagande i Sverige och USA

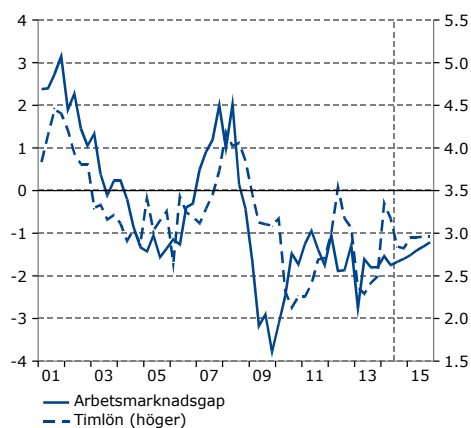
Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics och SCB.

Diagram 62 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

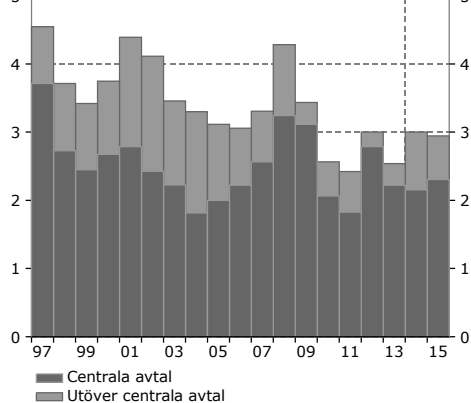
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Timlön i hela ekonomin

Procentuell förändring

Anm. Från och med 2009 exkluderas sifferlösa avtal i sammanvägningen. Fram till och med 2008 vägs avtal utan siffersatta löneökningar in med värdet noll, vilket bidrar till något lägre ökningstakt jämfört med perioden därefter.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

dan antalet vakanser, speciellt i en lågkonjunktur, inte påverkas nämnvärt – Beveridgekurvan skiftar därmed utåt. En högre tillväxt i arbetskraften kan däremot inte förklara skiftet i Beveridgekurvan i USA. Där har arbetskraftsdeltagandet snarare minskat stadigt både av demografiska och konjunkturrella skäl.

Löner och inflation

LÖNERNA ÖKAR LÅNGSAMT

De centrala löneavtal som slöts i 2013 års avtalsrörelse löper i de flesta fall över tre år. Det låga resursutnyttjandet på arbetsmarknaden verkar återhållande på löneökningarna utöver avtal (se Diagram 62). De preliminära utfallen i konjunkturlönestatistiken för innevarande år har dock varit förhållandevis höga, men det mesta tyder på att uppgången till stor del förklaras av en statistisk urvalseffekt.¹⁷ Både i år och nästa år bedöms de slutliga löneökningarna uppgå till ca 3 procent per år (se Diagram 63 och Tabell 7).

Tabell 7 Timlön och arbetskostnad

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade

	2012	2013	2014	2015
Timlön, KL, hela ekonomin	3,0	2,5	3,0	2,9
Timlön, KL, näringslivet	3,2	2,4	3,0	3,0
Timlön, NR, näringslivet	3,1	1,9	2,8	3,0
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen), näringslivet	40,2	40,4	40,4	40,5
Arbetskostnad per timme, näringslivet ²	3,5	2,0	2,7	3,1
Produktivitet, näringslivet ³	1,0	1,3	0,5	1,9
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	2,5	0,7	2,2	1,1
Justerad vinstandel, näringslivet ⁴	30,9	30,9	30,4	30,7

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter. ³ Anställda. ⁴ Exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare.

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÄGRE LÖNEÖKNINGAR I STATEN

I näringslivet och i kommunal sektor ökar lönerna med 3 procent per år 2014 och 2015. I staten är den genomsnittliga

¹⁷ En femtedel av det urval som används som underlag till konjunkturlönestatistiken (privat sektor) byts ut i januari varje år. SCB:s bearbetningar av datamaterialet indikerar att den tillkommande femtedelen har betydligt högre genomsnittslöner än den femtedel som lämnade urvalet. Löneökningstakten mellan 2013 och 2014 blir till följd av denna ändring upp till 0,4 procentenheter högre i näringslivet enligt konjunkturlönestatistiken. Urvalseffekten påverkar inte timlön enligt nationalräkenskaperna.

löneökningstakten lägre (se Diagram 64). En bidragande orsak till den relativt svaga utvecklingen inom statlig sektor är nyanställningar med relativt låg lönenivå inom försvaret. Inom de privata tjänstebranscherna är efterfrågan på arbetskraft hög, vilket leder till att den genomsnittliga löneökningstakten blir något högre jämfört med övriga delar av näringslivet.

LÅNGSAM PRODUKTIVITETSÖKNING GER SNABBARE ÖKNING AV ENHETSARBETSKOSTNADER

Förändringen i arbetskostnaden bestämmer tillsammans med produktivitetstillväxten utvecklingen av företagens arbetskostnad per producerad enhet. Arbetskostnader består av både lön och arbetsgivaravgifter. Arbetskostnaden per timme ökar snabbare i år och nästa år jämfört med 2013 eftersom lönerna ökar snabbare (se Tabell 7). Produktiviteten utvecklas svagare i år vilket sammantaget medför att enhetsarbetskostnaderna ökar snabbare i år än 2013 (se Diagram 65). Enhetsarbetskostnaden i näringslivet ökar långsammare nästa år då ökat resursutnyttjande inom företagen driver upp produktiviteten.

LÖNSAMHETEN FÖRBÄTTRAS NÅGOT

Vinstandelen, det vill säga driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet, i näringslivet är lägre än genomsnittet sedan 1993. Även om vinstandelen stiger något 2015 är den på en fortsatt jämförelsevis låg nivå (se Diagram 66). Den låga vinstandelen kan ses som en indikation på att ett kostnadstryck byggs upp i företagen.

I den senaste Konjunkturbarometern rapporterar dock företagen att lönsamheten har förbättrats och att den nu är i linje med genomsnittet sedan 2003. Att företagen är relativt nöjda med lönsamheten samtidigt som vinstandelen är jämförelsevis låg kan vara en effekt av att bolagsskatten sänkts, att finansieringskostnaderna är låga och/eller att företagen har sänkt sina avkastningskrav.

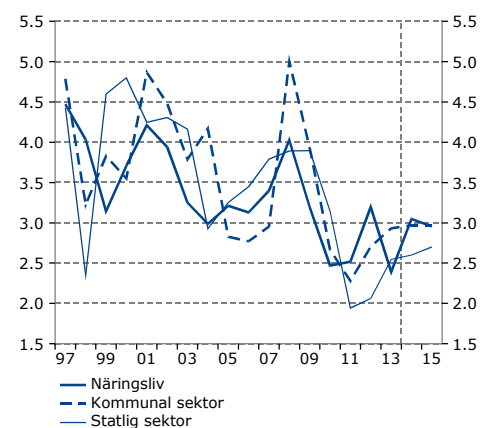
INFLATIONEN HAR VARIT LÅG UNDER LÅNG TID

Inflationen har varit låg de senaste åren och priserna för samtliga större aggregat i konsumentprisindex (KPI) har utvecklats svagare än sin strukturella ökningstakt.¹⁸ KPIF-inflationen har legat runt 1 procent 2012 och 2013 och ännu lägre under innevarande år. Underliggande inflation mätt med KPI exklusive energi, livsmedel och räntekostnader¹⁹ har legat klart under 1 procent i snart fyra års tid (se Diagram 67).

¹⁸ Med strukturell ökningstakt avses den långsiktiga utvecklingen som är förenlig med inflationsmålet på 2 procents ökning i KPI. Den bedömda strukturella ökningstakten för olika större delaggregat uppgår till: varor 1,2 procent, tjänster 2,2 procent, boende 2,9 procent och energi 2,1 procent. Se vidare Markowski, A. m.fl. "Strukturell utvecklingstakt av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working paper No 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

¹⁹ Räntekostnader i KPI utgörs av två delkomponenter: räntesats och kapitalstock. I ovan nämnda mått exkluderas både delkomponenterna. I beräkningen av KPIF exkluderas endast räntesatsen.

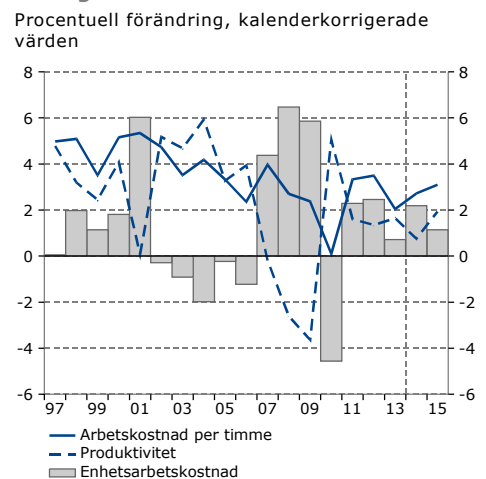
Diagram 64 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och statlig sektor
Procentuell förändring

Anm. Prognos för 2013 baserad på preliminära utfall.

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

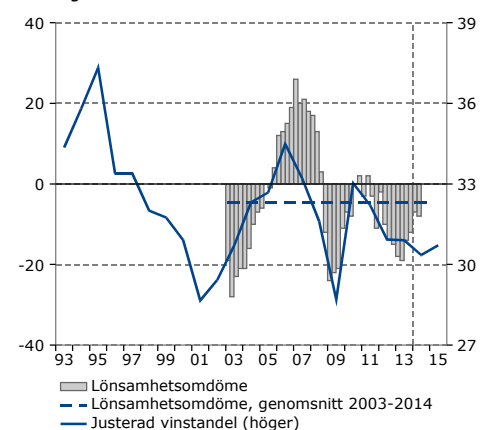
Diagram 65 Enhetsarbetskostnad i näringslivet
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 66 Lönsamhet i näringslivet

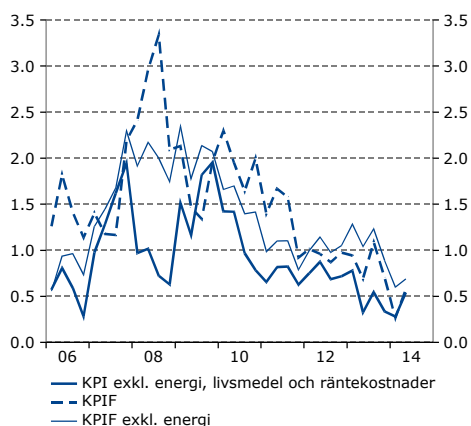
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Konsumentpriser

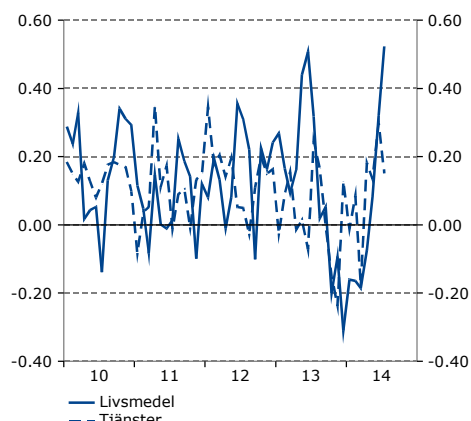
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Livsmedels och tjänstpriser i KPI

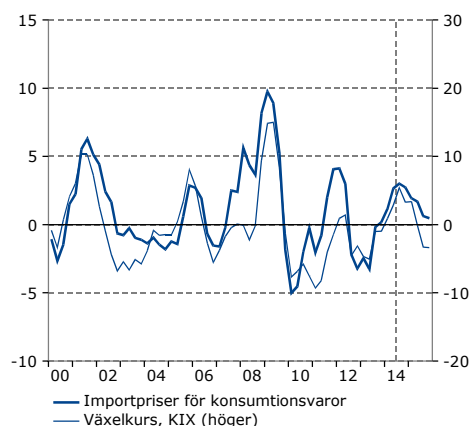
Procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden, 3 månaders glidande medelvärde

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 Importpriser för konsumtionsvaror och växelkurs

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. En negativ (positiv) förändring av KIX innebär en förstärkning (försvagning) av växelkursen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

De senaste årens låga inflation förklaras av en rad faktorer. En viktig faktor är den svaga konjunkturutvecklingen i Sverige och omvärlden, vilken medfört en förhållandevis svag utveckling av världsmarknadspriser och därmed importpriser. Det svaga efterfrågeläget har även medfört svårigheter för företagen att föra över prisökningar till konsumenterna. Den kraftiga kronförstärkningen 2010 är också en viktig förklaring till den dämpade inflationen 2011 och 2012. Den svaga konjunkturutvecklingen har även medfört en dämpad utveckling av energipriserna (via lägre efterfrågan) och lägenhetshyror (via lägre räntekostnader för hyresföretagen). En mer expansiv penningpolitik dessa år hade medfört en högre inflation, bland annat via en försvagad växelkurs (och därmed högre importpriser).

NÄR INFLATIONEN VAR NÄRA MÅLET SENAST VAR KOSTNADSTRYCKET HÖGRE ÄN IDAG

KPIF-inflationen var nära Riksbankens mål på 2 procent 2008–2010 (se Diagram 67). Enhetsarbetskostnaden hade då stigit mycket kraftigt 2007–2009 och kronan försvagats kraftigt, vilket gav upphov till ett kostnadstryck. Samtidigt bidrog den mycket snabba internationella prisuppgången på livsmedel och jordbruksvaror 2008 till att livsmedelspriserna i KPI ökade starkt.²⁰ Inflationen rensat för energi- och livsmedelspriser utvecklades även under dessa år i förhållandevis måttlig takt (se Diagram 67).

INFLATIONEN STIGER FRAMÖVER

Den genomsnittliga KPIF-inflationen uppgick under årets första sju månader till mycket låga 0,5 procent. Det mesta talar dock för att perioden med exceptionellt låg inflation nu är över. För det första så har priserna på livsmedel och tjänster, som utvecklades mycket svagt i säsongsrensade termer i slutet av 2013 och inledningen av 2014, ökat i förhållandevis hög takt de senaste månaderna (se Diagram 68). För det andra har kronan försvagats med knappt 4 procent sedan årsskiftet, något som medför stigande importpriser och därmed i förlängningen dyrare varor i konsumentledet (se Diagram 69). För det tredje ökar enhetsarbetskostnaderna förhållandevis snabbt i år (se Diagram 65). Riksbankens räntebeslut i juli att sänka såväl reporäntan som reporäntebanan påskyndar återgången mot inflationsmålet genom att försvaga växelkursen samt att höja efterfrågan i ekonomin och inflationsförväntningarna.

Sammantaget betyder detta att den mycket låga inflation som kunnat observeras i år kommer att stiga under hösten. Prisökningarna från månad till månad har börjat stiga, men detta syns ännu inte i inflationen uttryckt som årlig förändring.

²⁰ Livsmedelspriserna i KPI bedöms dock ha ökat snabbare 2008 än vad som var motiverat utifrån prisutvecklingen på världsmarknaden, vilket innebär att handeln troligen passade på att höja sin marginaler.

Den fortsatta försvagningen av kronan under sommaren talar för att varupriserna kommer att stiga i jämförelsevis snabb takt de närmaste kvartalen. Detta innebär att inflationen stiger snabbt under hösten och vintern (se Diagram 70). Inflationen blir sedan lägre när prisökningstakten för varor växlar ner när effekten av kronförsvagningen mattas av.

Energipriserna beräknas sjunka även i år mätt i årstakt. Efter att ha varit nedpressade under början av året – bland annat på grund av den milda vintern – så har energipriserna stigit de senaste månaderna. Terminspriseringen indikerar att energipriserna kommer att bidra positivt till inflationen nästa år (se Diagram 71). Boendekostnaderna fortsätter öka i måttlig takt i år och nästa år, främst till följd av redan beslutade hyresavtal (avseende 2014) och fortsatt låga räntor.

Mätt med KPI med fast bostadsränta, KPIF, blir inflationen 0,6 procent 2014 och 1,5 procent 2015 (se Tabell 8). Inflationen blir lägre mätt med KPI på grund av att räntekostnaderna för hushållens bostadslån sjunker.

De förväntade punktskatt höjningarna på alkohol och tobak den 1 januari 2015 beräknas höja inflationen med 0,1 procentenhet.²¹ Även om KPIF-inflationen därmed blir den högsta sedan 2010 kommer inflationen fortfarande att ligga en bit under Riksbankens mål, vilket också är i linje med de låga inflationsförväntningarna (se Diagram 72). Underliggande inflationen mätt med KPI exklusive energi, livsmedel och räntekostnader (HIKP) uppgår till måttliga 1,2 procent 2015.

Tabell 8 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2013	2012	2013	2014	2015
KPI	100	0,9	0,0	0,0	1,1
Räntekostnader, räntesats		-0,5	-14,7	-11,2	-7,3
KPIF	100	1,0	0,9	0,6	1,5
Varor	42	-0,3	0,2	0,0	0,8
Tjänster	28	1,7	0,8	0,6	1,6
Boende exkl. räntekostnader	16	2,6	2,0	1,7	2,1
Energi	9	0,2	-1,8	-1,6	0,3
Räntekostnader, kapitalstock	5	5,9	5,2	5,1	5,6
KPIF exkl. energi	91	1,0	1,1	0,8	1,6
HIKP		0,9	0,4	0,4	1,2

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

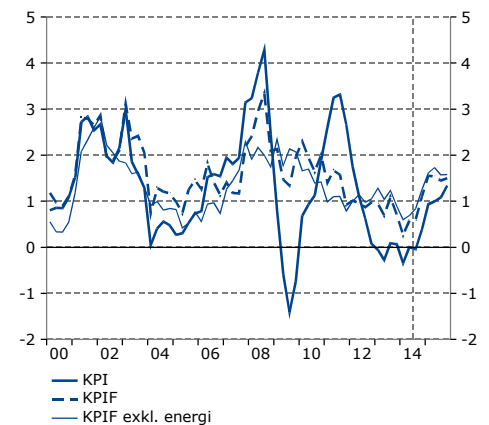
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Livsmedelspriser bidrar till stigande inflation

Utvecklingen av konsumentpriset på livsmedel förklaras i relativt stor utsträckning av hur producentpriserna för livsmedels- och jordbruksprodukter utvecklas, både på

Diagram 70 Konsumentpriser

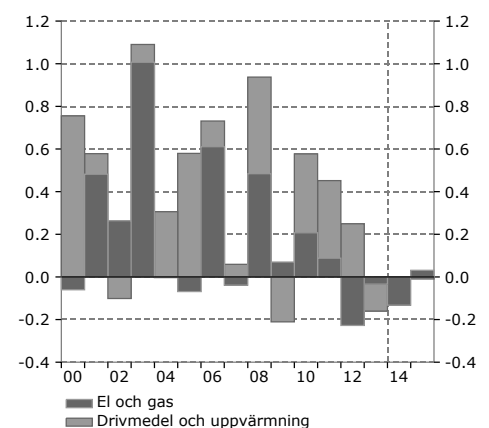
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Enerpris, bidrag till KPI-inflation

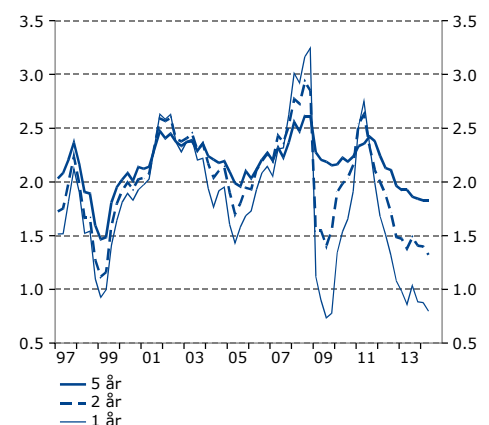
Procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Inflationsförväntningar

Procent, kvartalsvärden

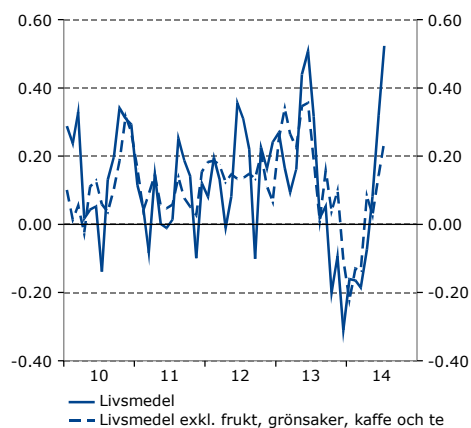
Anm. Medelvärde för samtliga aktörer.

Källa: TNS Sifo Prospera.

²¹ Både regeringen och oppositionen planerar att höja dessa punktskatter, vilket innebär att det mesta talar för att de kommer att höjas oavsett valutgången.

Diagram 73 Livsmedelspriser i KPI

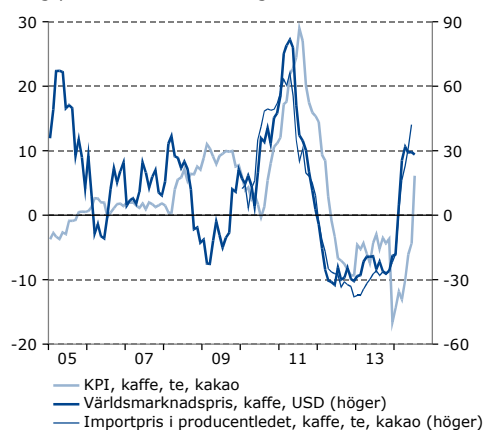
Procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden, 3 månaders glidande medelvärde

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 74 Kaffepriser

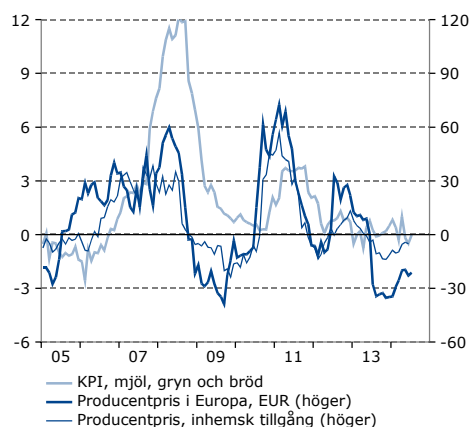
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: HWWI och SCB.

Diagram 75 Spannmålspriser

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: HWWI och SCB.

hemma- och världsmarknaden, men också av handlarnas kostnader och marginaler.

Under slutet av 2013 och inledningen av 2014 sjönk de säsongsrensade konsumentpriserna på livsmedel. Prisnedgången var den största sedan 2007 och var större än vad som kunde ha förväntats givet utvecklingen av producentpriserna, vilket kan tolkas som att marginalerna i handeln sjönk. Eftersom livsmedelspriser utgör 13 procent av KPI-korgen dämpade denna utveckling den uppmätta inflationen.

De senaste månaderna har livsmedelspriserna ökat. Delvis beror prisökningen på att varor som frukt, grönsaker, kaffe och te, men även övriga livsmedel har ökat i pris (se Diagram 73). Frukt och grönt fluktuerar relativt mycket i pris mellan olika månader, varför prisuppgången på dessa varor delvis kan vara av temporär natur. Prisuppgången förklaras dock troligen till stor del av en uppgång i importpriserna till följd av kronförsvagningen.

Priserna för livsmedel i producentledet ökade under andra kvartalet i år, vilket tillsammans med den senaste tidens kronförsvagning talar för att livsmedelspriset till konsument fortsätter att öka den närmaste tiden. Till exempel indikerar utvecklingen av producentpriserna att kaffepriset i butik – som steg kraftigt i juli – kommer att fortsätta stiga ytterligare något under hösten (se Diagram 74).

Samtidigt talar det faktum att skördarna på spannmål i Sverige och i omvärlden väntas bli stora i år för en dämpad prisutveckling på vissa livsmedel under hösten.²² Sjunkande priser på spannmål bör till exempel leda till en svag – eller kanske till och med negativ – prisutveckling på mjöl och bröd (se Diagram 75) och möjligen även på andra produkter där spannmål är en viktig insatsvara. Det är dock viktigt att komma ihåg att nedgången i spannmålspriset endast påverkar en del av konsumenternas varukorg och att råvarukostnaden oftast utgör en mindre del av den totala kostnaden för en vara.

Stigande livsmedelspriser i producentledet under andra kvartalet 2014 i kombination med en kronförsvagning under sommaren talar för att livsmedelspriserna i konsumentledet kommer fortsatt stiga under hösten. Företagen själva räknar också med stigande priser i närtid enligt Konjunkturbarometern. Livsmedelspriserna väntas således – till skillnad från inledningen av 2014 – ge ett positivt bidrag till inflationen under andra halvåret 2014 och 2015.

²² Se till exempel "Förhoppningsvis den högsta skörden på tio år", pressmeddelande, Lantmännen, 12 augusti 2014, och "Corn drops on record output forecasts", *Financial Times*, 12 augusti 2014.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018

Den svenska ekonomin befinner sig i en utdragen lågkonjunktur och det dröjer till 2017 innan resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, åter är normalt. Den inhemska efterfrågan spelar en mer framskjuten roll för återhämtningen än vad som historiskt varit fallet eftersom många svenska exportmarknader präglas av lågkonjunktur.

Samtidigt stramas finanspolitiken åt de kommande åren, vilket innebär att penningpolitiken blir central för att understödja den inhemska efterfrågeutvecklingen. Reporäntan kommer att vara fortsatt låg och bidrar därmed till att ekonomin når konjunkturrell balans 2017. Reporäntan är då på en betydligt lägre nivå än vad som tidigare varit förenligt med konjunkturrell balans, vilket förklaras av att styrrentorna i omvärlden förblir låga.

LÅNGSAM ÅTERHÄMTNING I OECD-LÄNDERNA

De kommande åren förbättras den internationella konjunkturen. Utvecklingen präglas dock av regionala olikheter. I stora delar av euroområdet väntas den offentliga sektorn fortsätta att stärka sitt finansiella sparande de närmaste åren, vilket bidrar till en dämpad offentlig konsumtion. Företagens efterfrågan på krediter är för tillfället låg och investeringsaktiviteten svag, samtidigt som hushållen behöver minska sin skuldsättning. I takt med att den expansiva penningpolitiken successivt får större genomslag ökar dock investeringar och konsumtion. Resursutnyttjandet i euroområdet ökar från en låg nivå och blir balanserat först under 2019, vilket håller tillbaka återhämtningen i OECD-området som helhet. Den höga arbetslösheten och det låga resursutnyttjandet bidrar till låg inflation (se Diagram 76). Det ger utrymme för en lång period med fortsatt låg styrrenta i euroområdet (se Diagram 77).

I USA blir tillväxten starkare än i euroområdet de närmaste åren. Hushållen gynnas av stigande tillgångspriser, successivt lägre arbetslöshet och stigande löneökningstakt. Skuldanpassningen i privat sektor i USA har nått längre än i euroområdet och med förbättrad arbetsmarknad och låga räntor bidrar det till en stigande konsumtion 2016 och 2017. Resursutnyttjandet i ekonomin stiger gradvis och konjunkturrell balans nås i slutet av 2018. I takt med att resursutnyttjandet ökar normaliseras penningpolitiken (se Diagram 77).

I Japan leder en fortsatt expansiv penningpolitik till stigande inflationsförväntningar. Ökad aktivitet i världsekonomin ger stöd för exporten och investeringarna, vilket medför ett högt resursutnyttjande 2016 och 2017. I kombination med att läget på arbetsmarknaden förbättras och lönerna stiger snabbare leder

Diagram 76 Konsumentpriser i euroområdet

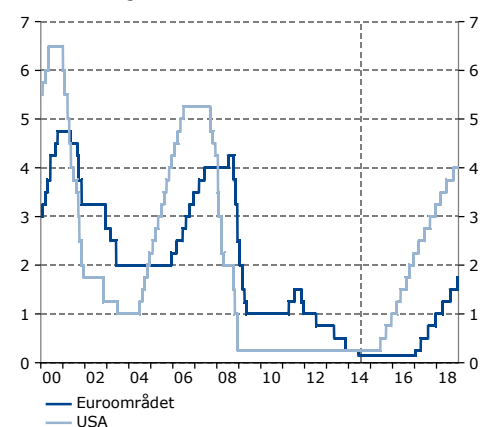
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

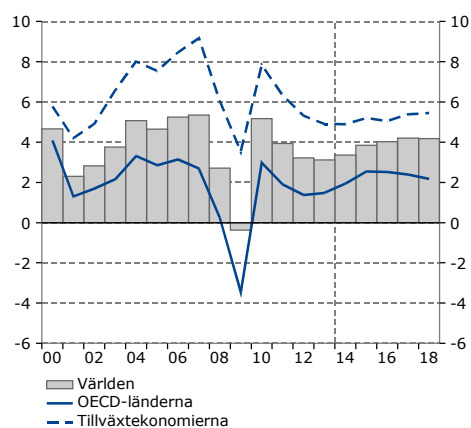
Diagram 77 Styrrentor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

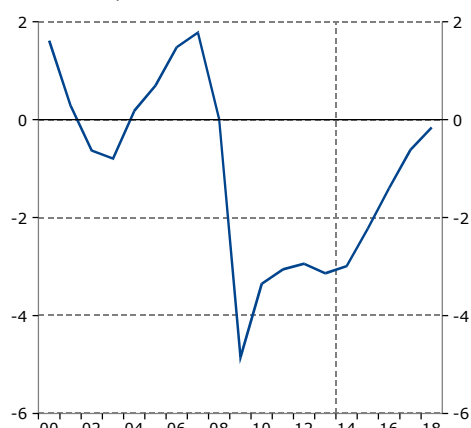
Diagram 78 BNP i världen, OECD-länderna och tillväxtekonomierna
Procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF och Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 BNP-gap i OECD-länderna
Procent av potentiell BNP

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 BNP-gap i Sverige
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

det till att centralbanken uppnår inflationsmålet på 2 procent under perioden.

BNP i OECD-området som helhet väntas öka med i genomsnitt 2,3 procent per år 2014–2018 (se Diagram 78 och Tabell 9). Resursutnyttjandet är lågt i nuläget och blir balanserat först under 2019 (se Diagram 79).

TILLVÄXTEKONOMIERNAS VARVAR NER

I tillväxtekonomierna²³ bedöms BNP öka med ca 5,2 procent per år 2014–2018 (se Diagram 78 och Tabell 9), vilket är något svagare än genomsnittet på 6,3 procent sedan år 2000. Den lägre tillväxten beror på en kombination av strukturella och cykliska faktorer. I till exempel Brasilien hämmar låg produktivitetstillväxt, låga investeringar och dåligt fungerande infrastruktur den trendmässiga tillväxten. Dessutom påverkas den faktiska tillväxten av en dämpad omvärldsefterfrågan. I Kina leder en övergång till en mer konsumtionsbaserad tillväxtmodell samt åtgärder för att begränsa kreditökningarna i ekonomin till en svagare tillväxt.

Tabell 9 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP i OECD	1,4	1,5	1,9	2,5	2,5	2,4	2,2
BNP i tillväxtländer	5,3	4,9	4,9	5,2	5,1	5,4	5,4
BNP i världen	3,2	3,1	3,4	3,8	4,0	4,2	4,2
KPI i OECD	2,2	1,6	1,9	2,0	2,1	2,2	2,2
KPI i världen	3,9	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,4
BNP-gap i OECD	-2,9	-3,1	-3,0	-2,2	-1,4	-0,6	-0,2
Styrränta i euroområdet	0,75	0,25	0,15	0,15	0,15	1,00	1,75
Styrränta i USA	0,25	0,25	0,25	1,00	2,25	3,25	4,00

Anm. Aggregaten beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF. Styrräntan i euroområdet och USA avser styrräntan i slutet av året.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

SVAG OMVÄRLD OCH ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK GER LÅNGSAM ÅTERHÄMTNING I SVERIGE

Svensk ekonomi har befunnit sig i lågkonjunktur sedan slutet på 2008 och den kommer att fortgå till 2017 (se Diagram 80 och Tabell 10). Den främsta orsaken till den långsamma återgången till ett normalt resursutnyttjande är att draghjälpen från omvärlden är svagare än vad som varit fallet vid tidigare konjunkturåterhämtningar. Därutöver är svensk ekonomi inne i en fas där nettoexportens andel av BNP successivt faller tillbaka av strukturella skäl (se Diagram 81). Denna utveckling är en naturlig följd av att Sverige under åren 1995–2005 byggde upp ett stort sparande mot omvärlden via kraftiga överskott i bytesbalansen. Nettoexporten bidrog under denna period i genomsnitt med 0,7 procentenheter per år till BNP-tillväxten.

²³ Tillväxtekonomier definieras här som länder som inte är medlemmar i OECD.

Som jämförelse blir bidraget 2014–2018 svagt negativt, i genomsnitt $-0,1$ procentenhet per år.

Av dessa skäl får den inhemska efterfrågeutvecklingen en än viktigare roll i konjunkturåterhämtningen. Hushållens sparande är också högt vilket möjliggör en jämförelsevis hög tillväxt i hushållens konsumtion (se Diagram 82). Samtidigt hämmas konsumtionen av en åtstramande finanspolitik 2015–2018. Som diskuteras sist i kapitlet baseras Konjunkturinstitutets scenario på en återgång till ett offentligt sparande i linje med överskottsmålet 2018 samt ett bibehållet offentligt åtagande. Det innebär skattechöjningar på totalt 120 miljarder kronor, vilket bidrar till att återhämtningen blir långsam.

POTENTIELL BNP ÖKAR I LINJE MED HISTORISKT GENOMSnitt

Den underliggande, eller potentiella, tillväxten i ekonomin beror framför allt på hur produktiviteten och arbetskraften utvecklas när konjunkturrella variationer bortses ifrån. Som framgår av Diagram 83 varierar den potentiella tillväxten mycket mindre än den faktiska tillväxten, vilket beror på att den sistnämnda till stor del styrs av konjunkturutvecklingen. Den potentiella tillväxten bedöms uppgå i genomsnitt till $2,2$ procent per år 2014–2018 (se Tabell 10). Det är i linje med genomsnittlig tillväxt sedan 1980.

Medan tillväxten i potentiell arbetskraft av främst demografiska skäl faller tillbaka bedöms tillväxten i potentiell produktivitet öka något de kommande åren. Det sistnämnda är bland annat ett resultat av att investeringstillväxten väntas ta fart (se Diagram 84). Med undantag för bostadsinvesteringarna har investeringarna utvecklats svagt 2012–2013 men förutsättningarna för en ökad tillväxt är nu på plats. Industrins investeringar har varit särskilt svaga de senaste åren men konjunkturåterhämtningen på viktiga exportmarknader innebär, tillsammans med låga finansieringskostnader, att investeringarna ökar snabbare framöver.

ARBETSLÖSHETEN FALLER TILLBAKA OCH SYSSÄTTNINGSGRADEN ÖKAR

Arbetslösheten har bitit sig fast kring 8 procent sedan uppgången i arbetslöshet i början av finanskrisen (se Diagram 85). Flera faktorer talar dock för att arbetslösheten nu faller tillbaka. För det första innebär konjunkturåterhämtningen med högre BNP-tillväxt att företagets efterfrågan på arbetskraft ökar. För det andra kommer efterfrågan på arbetskraft inom den offentliga sektorn fortsätta att öka med mer än en procent per år i genomsnitt 2014–2018. För det tredje bedöms utbudet av arbetskraft öka i betydligt långsammare takt än tidigare. Sammantaget innebär detta att arbetslösheten faller tillbaka mot en nivå runt $6,5$ procent 2017–2018 vilket är Konjunkturinstitutets uppskattning av jämviktsarbetslösheten.

Diagram 81 Nettoexport

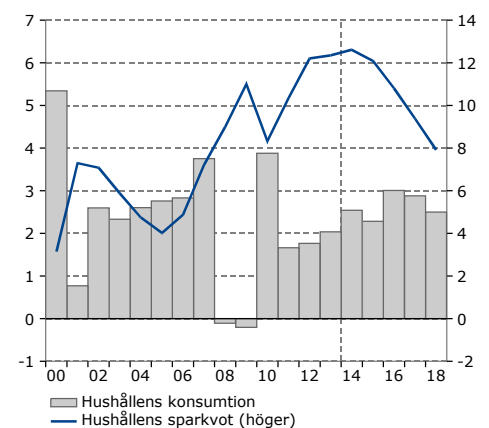
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Hushållens konsumtion och sparkvot

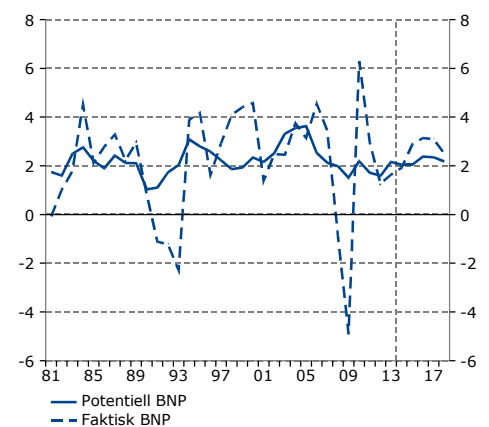
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

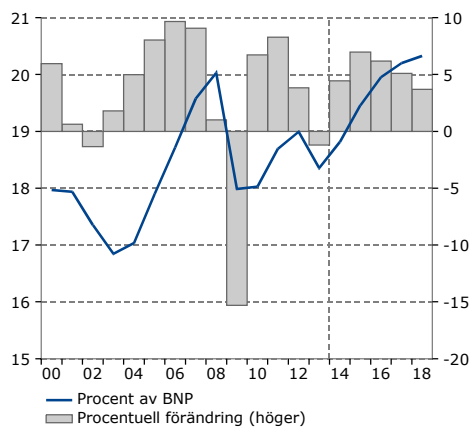
Diagram 83 Potentiell och faktisk BNP

Procentuell förändring

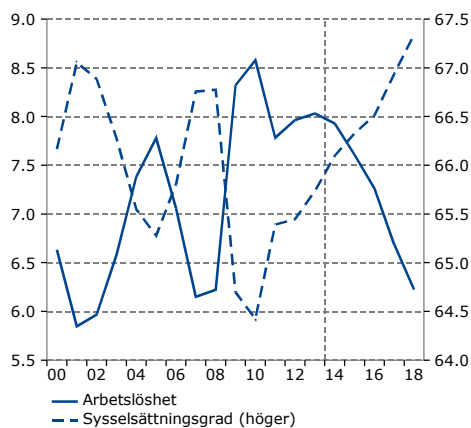
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Fasta bruttoinvesteringar
Procent av BNP respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

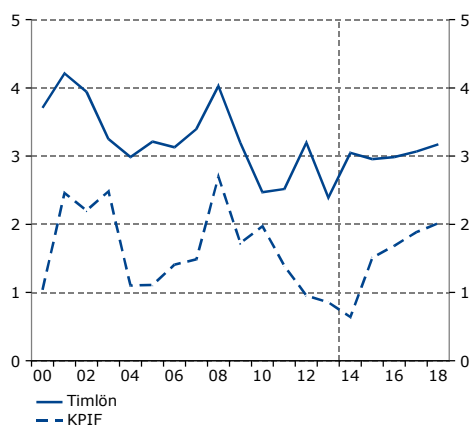
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 85 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad
Procent av arbetskraften respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Löner och konsumentpriser
Procentuell förändring

Anm. Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.
Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Den förbättrade situationen på arbetsmarknaden kan också illustreras via sysselsättningsgraden vilken mäter andelen av den arbetsföra befolkningen (15–74 år) som är sysselsatt (se Diagram 85). Sysselsättningsgraden stiger till drygt 67 procent 2018 vilket är över den nivå som rådde innan finanskrisen slog till i slutet av 2008.

Tabell 10 Scenario för svensk ekonomi
Procentuell förändring om inget annat anges

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP ¹	1,3	1,6	1,9	2,9	3,1	3,1	2,5
Potentiell BNP	1,6	2,2	2,0	2,0	2,4	2,4	2,2
BNP-gap ²	-1,6	-2,1	-2,3	-1,5	-0,7	0,0	0,3
Arbetade timmar ¹	0,7	0,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,1
Produktivitet	0,7	1,1	0,5	1,5	1,8	1,7	1,4
Arbetskraft	0,9	1,1	1,1	0,8	0,7	0,6	0,5
Sysselsättning	0,7	1,0	1,2	1,2	1,1	1,2	1,0
Arbetslöshet ³	8,0	8,0	7,9	7,6	7,3	6,7	6,2
Timlön ⁴	3,0	2,5	3,0	2,9	3,0	3,1	3,2
Enhetsarbetskostnad	2,7	1,4	2,3	1,4	1,3	1,5	1,8
KPI	0,9	0,0	0,0	1,1	2,2	2,7	2,9
KPIF	1,0	0,9	0,6	1,5	1,7	1,9	2,0
Reporänta ⁵	1,00	0,75	0,25	0,50	1,00	1,75	2,25
Tioårig statsobligationsränta ⁶	1,6	2,1	1,8	2,1	2,7	3,3	3,8
Kronindex (KIX) ^{6,7}	106,1	103,0	106,2	105,2	103,0	102,7	102,4
Offentligt finansiellt sparande ⁸	-0,7	-1,2	-2,2	-1,3	-0,5	0,5	1,3
Konjunkturjusterat offentligt sparande ²	0,2	-0,7	-1,2	-0,7	0,0	0,6	1,2

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av potentiell BNP. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ Vid slutet av året. ⁶ Årsgenomsnitt. ⁷ Index 1992-11-18=100. ⁸ Procent av BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

MÅNGA ÅR INNAN INFLATIONSMÅLET NÅS

Inflationen (mätt enligt KPIF) som understigit 2 procent sedan 2009 bottenar i år på 0,6 procent (se Diagram 86). På grund av tillfälliga faktorer blir ökningen i inflationstakt mellan 2014 och 2015 jämförelsevis snabb (se kapitlet ”Konjunktoren i Sverige”). Arbetslösheten är fortfarande hög och löneökningstakten bedöms i genomsnitt uppgå till 3 procent 2014–2018. Som diskuteras nedan förstärks växelkursen 2015–2016 vilket ger en jämförelsevis långsam ökningstakt i importpriserna. Bedömningen är att företagen, utöver att kompensera sig för ökade kostnader, successivt ökar sina påslag när konjunktoren förbättras. Sammantaget bidrar dessa faktorer till att inflationen 2016–2018 stiger långsamt mot målet på 2 procent.

RIKSBANKEN LÄMNAR RÄNTAN OFÖRÄNDRAD

En längre period med överraskande låg inflation och ett fortsatt svagt resursutnyttjande bidrog till att Riksbanken sänkte reporäntan med 0,5 procentenheter till 0,25 procent i juli (se Diagram 87). Riksbanken justerade samtidigt ner prognosen för reporäntan de kommande åren.

En majoritet av Riksbankens direktion har tidigare argumenterat emot att sänka räntan ytterligare då de anser att en långvarigt låg ränta skulle kunna bidra till en ohållbart hög skuldsättning bland hushållen. Enligt detta resonemang skulle hushållen i framtiden kunna komma att tvingas öka sparandet kraftigt, vilket i sin tur skulle försvåra den penningpolitiska måluppfyllelsen bortom Riksbankens prognoshorisont.

Även om Finansinspektionen har aviserat flera makrotillsynsåtgärder²⁴ har dessa hittills främst syftat till att stärka banksystemets motståndskraft, och åtgärdernas effekter på kreditefterfrågan kan förväntas vara små. Konjunkturinstitutet bedömer därför, i likhet med Riksbanken (se Diagram 88), att hushållens skuldsättning kommer att öka snabbare än den disponibla inkomsten de närmaste åren, och den så kallade skuldkvoten fortsätter att öka. Konjunkturinstitutet anser dock att en svagt stigande skuldkvot de kommande åren inte nödvändigtvis behöver indikera att hushållens skuldsättning är ohållbar. I avsaknad av betydande ytterligare politiska ansträngningar för att bromsa utvecklingen av skuldkvoten bedömer Konjunkturinstitutet ändå att Riksbanken även fortsättningsvis väger in hushållens skuldsättning vid utformningen av penningpolitiken.

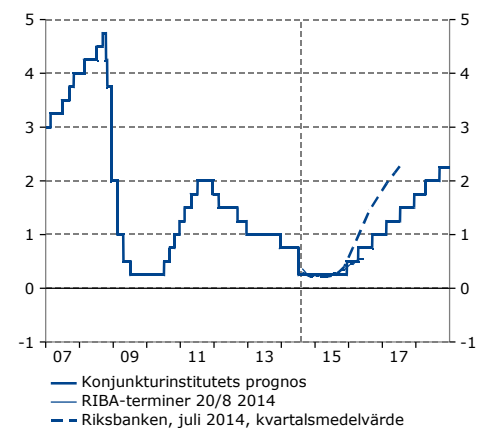
Samtidigt har den låga inflationen bidragit till att inflationsförväntningarna på lite längre sikt gradvis har fallit för att i augusti tydligt understiga 2 procent (se Diagram 89). För att underlätta en uppgång i inflationen, och därigenom värna inflationsmålets trovärdighet, antar Konjunkturinstitutet att Riksbanken, i linje med marknadens förväntningar och Riksbankens egna prognos, lämnar räntan oförändrad på 0,25 procent under 2014 och stora delar av 2015.

Riksbankens prognos för reporäntan kraftigt nedjusterad i juli

Riksbankens beslut i juli att sänka reporäntan med 0,5 procentenheter rymde även en betydande nedjustering av Riksbankens egen prognos för reporäntan de kommande åren (se Diagram 90). Den nya prognosen tecknar bilden att det krävs en betydligt lägre ränta för att inflationen ska nå målet på 2 procent inom Riksbankens prognoshorisont.

Diagram 87 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 Riksbankens prognos för hushållens skulder

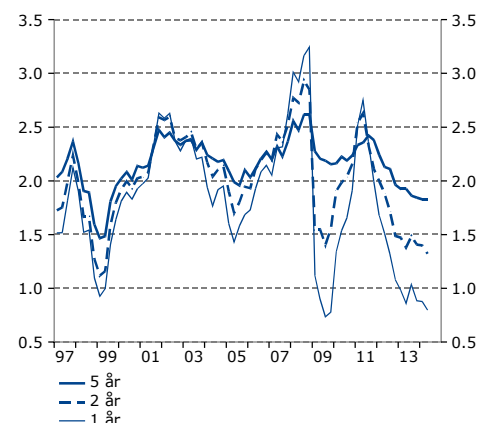
Procent av disponibel inkomst, kvartalsvärden

Källa: Riksbanken

Diagram 89 Inflationförväntningar

Procent, kvartalsvärden

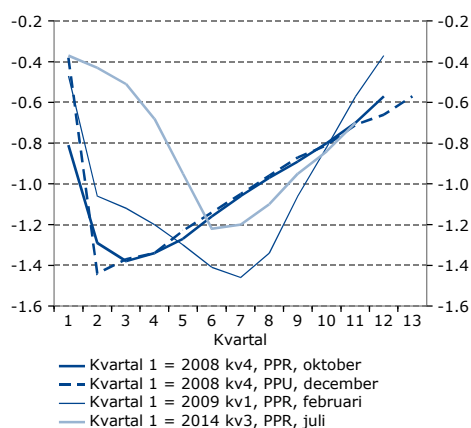
Anm. Medelvärde för samtliga aktörer.

Källa: TNS Sifo Prospera.

²⁴ Dessa åtgärder innefattar höjt riskviktsgolv för bolån, ökade krav på bankerna för att stärka amorteringskulturen och aktiverade konjunkturlåsa kapitalbuffertar.

Diagram 90 Justering av Riksbankens prognos för reporäntan

Procentenheter, kvartalsvärden

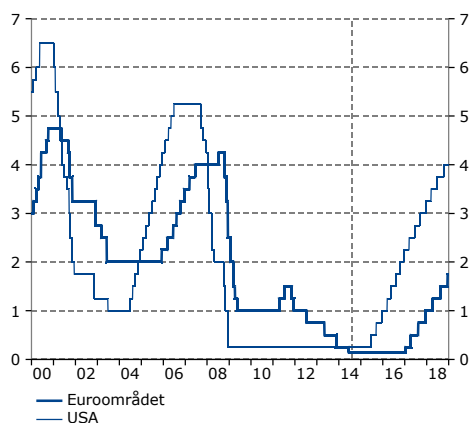

Anm. PPR = Penningpolitisk rapport, PPU = Penningpolitisk uppföljning.

Källa: Riksbanken.

Diagram 91 Styrräntor

Procent, dagsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Vid en jämförelse med tidigare justeringar av den så kallade räntebanan framstår nedjusteringen i juli som omfattande.²⁵ De justeringar som gjordes i samband med, och kort efter, finanskrisens akuta skede hösten 2008 var i och för sig större, men gällde i större utsträckning det närmaste året och var ett uttryck för en kraftigt vikande ekonomisk aktivitet (se Diagram 90). Justeringen i juli berörde i stället främst räntan på två års sikt och kan bättre förstås mot bakgrund av en längre period med överraskande låg inflation och gradvis fallande inflationsförväntningar på lite längre sikt. Den nya ränteprognosen kan därför tolkas mer som ett uttryck för Riksbankens ökade behov av att tydliggöra sina ambitioner att upprätthålla inflationsmålets trovärdighet.

LÅGA OMVÄRLDSRÄNTOR HÅLLER TILLBAKA SVENSK RÄNTEUPPGÅNG

Styrräntorna i omvärlden förblir mycket låga under hela prognosperioden, vilket till stor del förklaras av det fortsatta skuldsaneringsarbetet i stater och hos hushåll, inte minst i många europeiska länder. Ur ett historiskt perspektiv krävs mycket låga styrräntor under en längre tid (se Diagram 91), kompletterat med så kallade okonventionella åtgärder, för att bidra till ett stigande resursutnyttjande och mer normal inflation.

Den låga räntan i Sverige har mildrat efterfrågebortfallet och är viktig för den ekonomiska återhämtningen. Lågkonjunktur på många svenska exportmarknader innebär dock att återhämtningen blir utdragen och det krävs en fortsatt låg ränta för att stärka inhemsk efterfrågan. För att undvika ett för högt resursutnyttjande längre fram med en inflation som överstiger målet, bedöms Riksbanken påbörja en gradvis höjning av räntan det fjärde kvartalet 2015 (se Diagram 87). Konjunkturinstitutets prognos för tidpunkten då höjningar av reporäntan inleds är därmed i linje med Riksbankens prognos från juli. Men Konjunkturinstitutet förväntar sig en långsammare uppgång i KPIF-inflationen 2015-2017 och därmed långsammare höjning av reporäntan.

Penningpolitiken bidrar till att resursutnyttjandet i ekonomin som helhet blir balanserat 2017. Reporäntan är då fortfarande på en betydligt lägre nivå än vad som historiskt har varit förenligt med ett balanserat resursutnyttjande, vilket förklaras av de låga styrräntorna i omvärlden. En högre reporänta skulle ge upphov till en starkare krona som fördröjer återhämtningen och dämpar inflationen än mer. Återgången till ett mer balanserat resursutnyttjande i omvärlden med svagt stigande utländska räntor bi-

²⁵ Riksbanken publicerade sin prognos för reporäntan första gången i februari 2007. Diagram 90 visar de fyra största justeringarna av räntebanan som gjorts sedan dess.

drar till att Riksbanken gradvis höjer reporäntan till 2,25 procent i slutet av 2018 (se Diagram 87).

I takt med att osäkerheten kring återhämtningen i OECD-länderna minskar och penningpolitikens inriktning blir mindre expansiv stiger ränteläget i många länder. Den långsamma uppgången i utländska korta räntor medför dock att statsobligationsräntorna kommer att fortsätta att vara låga under lång tid (se Diagram 92). Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan följer den internationella utvecklingen och ökar till 4,0 procent i slutet av 2018.

STARKARE KRONA FRAMÖVER

Mätt med det nominella effektiva växelkursindexet KIX har kronan försvagats med knappt 4 procent sedan årsskiftet (se Diagram 93).²⁶ I reala termer innebär de senaste årens utveckling att kronan är drygt 3 procent svagare än den var i augusti 2008 innan finanskrisens utbrott. Minskade överskott i utrikeshandeln väntas sammanfalla med en förstärkning av den reala växelkursen mot flera av Sveriges handelspartners valutor. Samtidigt innefattar KIX flera tillväxtekonomiers valutor. På lite längre sikt väntas dessa länder ha en högre produktivitetstillväxt än Sverige, vilket talar för att kronan ska försvagas mot dessa länders valutor i reala termer.

Sammantaget väntas kronan förstärkas realt med knappt 4 procent 2014–2018. Då en sammanvägd utländsk inflation, inklusive de tillväxtekonomier som ingår i KIX, bedöms vara något högre än svensk inflation förstärks kronan något mer i nominella termer (se Diagram 93).

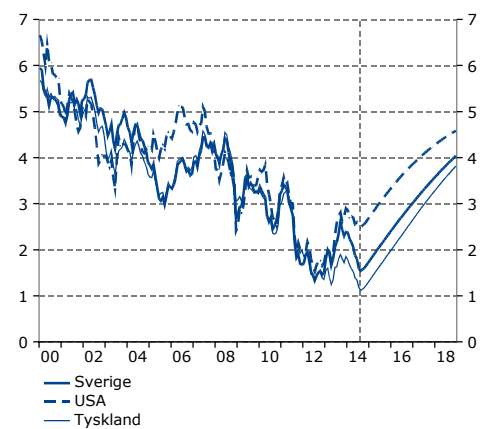
ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK DE NÄRMASTE ÅREN

Finanspolitiken har varit expansiv de senaste tre åren och är, med 21 miljarder i ofinansierade åtgärder, expansiv även i år. Den enskilt största åtgärden i år är införandet av det femte jobbsskatteavdraget som beräknas sänka skatteintäkterna med 12 miljarder kronor.

Nästa år blir finanspolitiken stramare, med stigande konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor som följd (se Diagram 94). Avsikter att höja vissa skatter har uttryckts både av sittande regering (i vårpropositionen) och från oppositionspartierna. Åtgärder på utgiftssidan, oavsett omfattning, antas bli finansierade fullt ut av skattehöjningar eller nedskärningar på andra utgiftsområden. Förbättringen av det konjunkturjusterade finansiella sparandet i offentlig sektor, från $-1,2$ till $-0,7$ procent av potentiell BNP, sker i huvudsak i form av den automatiska budgetförstärkning som följer av oförändrade regler (se vidare kapitlet ”Offentliga finanser 2014–2018”).

Diagram 92 Långräntor, tioåriga statsobligationer

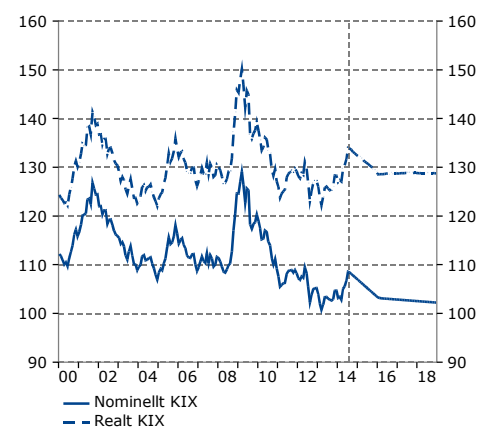
Procent, månadsvärden

Källa: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Kronans effektiva växelkurs – KIX

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

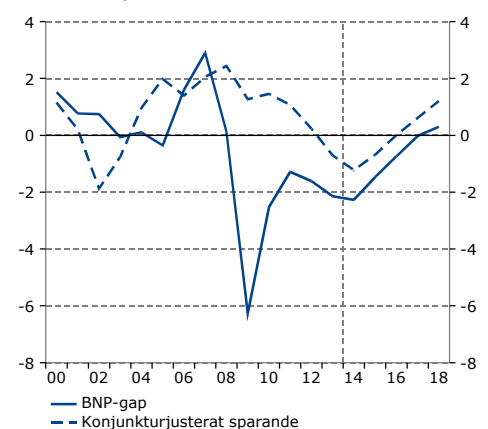

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 BNP-gap och finanspolitik

Procent av potentiell BNP

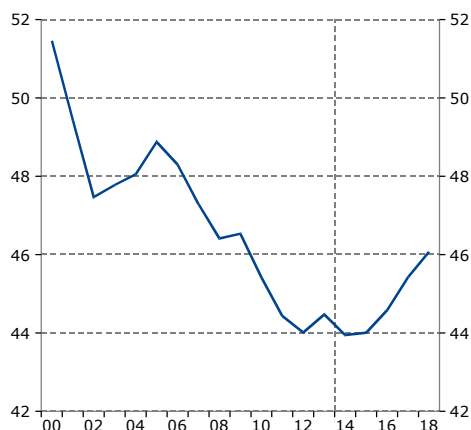

Källa: Konjunkturinstitutet.

²⁶ Växelkurser kännetecknas av stora kortsiktiga variationer. Konjunkturinstitutet analyserar därför växelkursens utveckling utifrån månadsdata eller motsvarande glidande medelvärde för att i viss mån eliminera den kortsiktiga variationen.

Diagram 95 Skattekvot

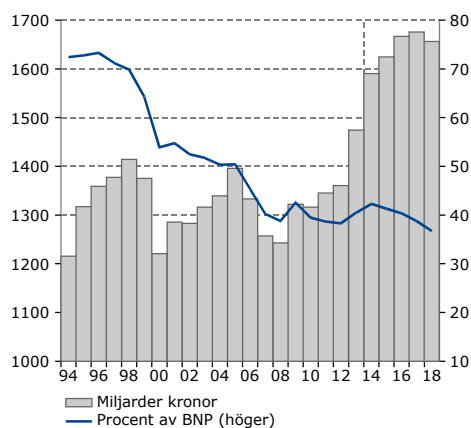
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Offentlig bruttoskuld (Maastrichtskuld)

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det finanspolitiska scenariot bortom nästa år utgår ifrån att finanspolitiken bedrivs så att det konjunkturjusterade sparandet successivt återgår till en nivå som är förenlig med överskottsmålet. I takt med att konjunkturen normaliseras, ökar därför det offentliga sparandet successivt till 1,2 procent av BNP 2018. Den automatiska budgetförstärkning som sker vid oförändrade regler är dock inte tillräcklig för att åstadkomma detta sparande. Därför antas att aktiva sparåtgärder på 58 miljarder kronor vidtas 2016–2018 för att nå överskottsmålet 2018, ett år efter att ekonomin når normalt resursutnyttjande. Finanspolitiken blir därmed åtstramande även dessa år.

Förutom sparåtgärder för att nå överskottsmålet innehåller scenariot finansierade åtgärder som syftar till att behålla personaltäteten i välfärdstjänster och ersättningsgraden i sociala transfereringar. För hela perioden 2015–2018 prognostiseras 53 miljarder kronor i beslutade utgiftsökningar, varav 6 miljarder kronor nästa år. Utgifterna 2016–2018 innebär ett bibehållet offentligt åtagande på 2015 års nivå. Det omfattar ökad statlig konsumtion och ökade statsbidrag till kommunerna i takt med den demografiska utvecklingen, samt ökade ersättningsnivåer i transfereringssystemen i takt med den nominella löneutvecklingen.

På inkomstsidan i statens budget antas skatthöjningar på totalt 111 miljarder kronor ske 2015–2018. Skatthöjningarna finansierar åtgärderna på utgiftssidan och de sparåtgärder som behövs för att stegvis nå överskottsmålet 2018. Tillsammans med vissa skatthöjningar även i kommunsektorn, innebär det att skatterna totalt höjs med 120 miljarder kronor 2015–2018. Skattekvoten ökar därmed med omkring 2 procentenheter, och uppgår till drygt 46 procent av BNP 2018 (se Diagram 95). Åtstramningen innebär att den offentliga skuldsättningen i förhållande till BNP fortsätter att falla de kommande åren (se Diagram 96).

Offentliga finanser 2014–2018

Underskottet i de offentliga finanserna ökar i år till 2,2 procent av BNP och blir därmed det största sedan mitten av 1990-talet. Det växande underskottet förklaras i huvudsak av expansiv finanspolitik. I takt med att finanspolitiken stramas åt från och med nästa år minskar underskottet. Det dröjer dock till 2017 innan de offentliga finanserna åter visar ett överskott.

I Konjunkturinstitutets scenario för finanspolitiken antas skatterna höjas med 120 miljarder kronor 2015–2018, vilket sker dels för att kunna bibehålla det offentliga åtagandet på ungefär nuvarande nivå, dels för att nå ett sparande i offentlig sektor förenligt med överskottsmalet.

Finansiellt sparande, statsskuld och finanspolitik

STORT UNDERSKOTT I DE OFFENTLIGA FINANSERNA

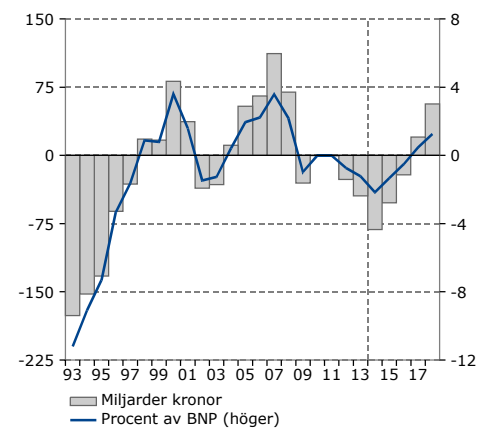
De offentliga finanserna präglas för närvarande av stora underskott. Underskotten finns främst i staten, vars finansiella sparande beräknas bli –70 miljarder kronor i år. Kommunsektorn förväntas visa ett finansiellt sparande på –13 miljarder kronor. Underskottet i offentlig sektor är därmed det största sedan mitten av 1990-talet (se Diagram 97). Innevarande år är det sjätte året i rad med underskott och först 2017 beräknas offentlig sektor uppvisa ett överskott igen. Underskott i de offentliga finanserna i tider av lågkonjunktur är emellertid normalt och uppstår dels till följd av de så kallade automatiska stabilisatorerna, dels till följd av expansiv finanspolitik för att motverka den svaga efterfrågan i ekonomin.

Att underskottet växer jämfört med i fjol förklaras i första hand av de ofinansierade åtgärderna i årets statsbudget – totalt genomförs åtgärder på 21 miljarder kronor. Utöver detta påverkas statens finansiella sparande i år av att kapitalinkomsterna faller med omkring 15 miljarder, bland annat på grund av utebliven utdelning från Vattenfall.

Underskottet minskar nästa år till följd av att finanspolitiken blir stramare. Samtidigt minskar kostnaderna något för arbetsmarknadsersättningar och andra konjunkturberoende åtgärder. I scenariot för de offentliga finanserna 2016–2018 fortsätter det finansiella sparandet att stärkas som resultat av att den konjunkturellt höga utgiftskvoten (utgifter som andel av BNP) faller tillbaka och skattehöjningar genomförs för att överskottsmalet ska nås (se Diagram 98).

Diagram 97 Offentliga sektorns finansiella sparande

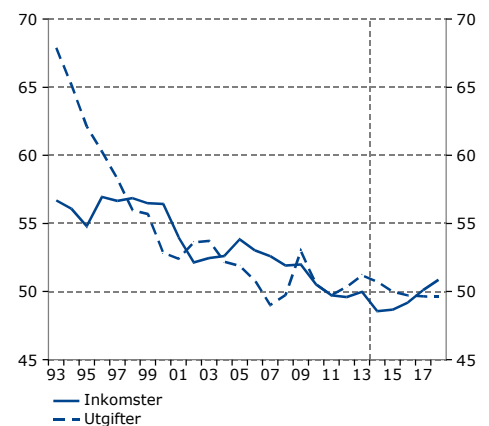
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

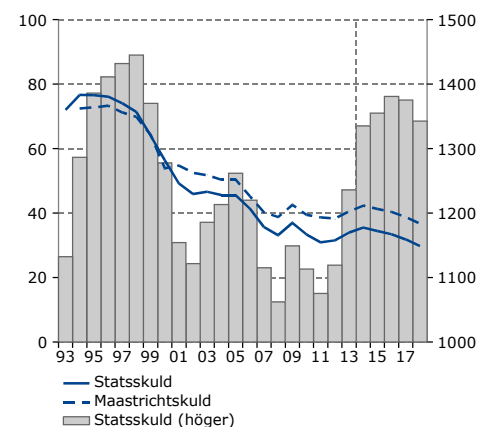
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Offentlig skuldsättning

Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tillgångar och skulder i offentlig sektor

Statsskulden, så som den rapporteras av Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket och regeringen, utgörs av statens konsoliderade bruttoskuld till övriga sektorer i ekonomin. Skulden är konsoliderad i bemärkelsen att statliga myndigheters innehav av statsobligationer räknas bort. Det är en bruttoskuld i bemärkelsen att den anges oberoende av statens finansiella tillgångar. Riksgälden rapporterar månatligen storleken på statsskulden enligt det officiella måttet, men räknar då inte bort statliga myndigheters innehav av statspapper (vilka för närvarande uppgår till ca 40 miljarder kronor).

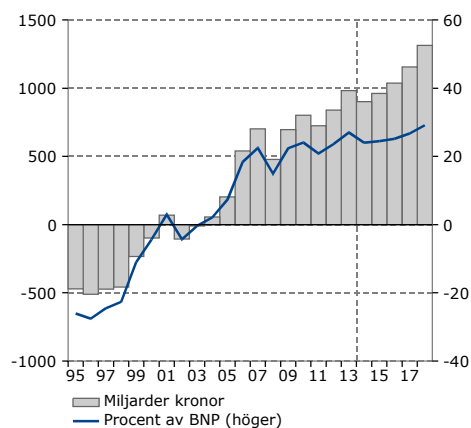
Maastrichtskulden består av hela den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Förutom staten, har även kommunsektorn en betydande skuld. Vilka skuldinstrument som ingår i Maastrichtskulden är fastställt på EU-nivå. Kommunsektorns bidrag till Maastrichtskulden uppgår för närvarande till 270 miljarder kronor. Ålderspensionssystemets bidrag till Maastrichtskulden är litet och som regel negativt i och med dess innehav av statspapper.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet (den finansiella nettoställningen) utgörs av värdet på samtliga finansiella tillgångar i offentlig sektor minus alla skulder. Reala tillgångar, såsom vägar och byggnader, ingår inte i måttet. Om skulderna är större än de finansiella tillgångarna uppstår en *nettoskuld*. Den finansiella nettoförmögenheten redovisas av SCB i finansräkenskaperna varje kvartal. I finansräkenskaperna ingår vissa skuldposter som inte ingår i Maastrichtskulden. Dessutom sker värdering av skulder till marknadsvärde i finansräkenskaperna. Detta gör att den totala offentliga skulden enligt finansräkenskaperna är högre än, och inte direkt jämförbar med, Maastrichtskulden.

För en fördjupad analys av tillgångar och skulder i offentlig sektor, se fördjupningen "Den finansiella förmögenheten i offentlig sektor", *Konjunkturläget*, juni 2014.

Diagram 100 Den offentliga sektorns finansiella nettoställning

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 11 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Primära inkomster	1 687	1 747	1 765	1 853	1 963	2 092	2 212
Primära utgifter	1 751	1 830	1 871	1 930	2 013	2 102	2 190
Primärt finansiellt sparande	-63	-83	-106	-77	-50	-10	22
<i>Procent av BNP</i>	<i>-1,8</i>	<i>-2,3</i>	<i>-2,8</i>	<i>-2,0</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,5</i>
Kapitalnetto ¹	37	38	24	25	28	31	35
Finansiellt sparande	-26	-44	-82	-52	-22	20	57
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,7</i>	<i>-1,2</i>	<i>-2,2</i>	<i>-1,3</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>1,3</i>
Staten ²	-0,9	-0,8	-1,9	-1,2	-0,2	0,8	1,5
Kommunsektorn ²	-0,1	-0,2	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1
ÅP-systemet ²	0,3	-0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,1
Finansiell nettoställning²	23,6	27,0	24,0	24,5	25,1	26,7	29,1
Staten ²	-3,8	-3,0	-6,1	-5,2	-4,0	-1,9	0,8
Kommunsektorn ²	0,1	0,6	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2
ÅP-systemet ²	27,3	29,3	29,8	29,5	29,0	28,5	28,1
Statsskuld	1 119	1 236	1 335	1 355	1 381	1 376	1 343
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,5</i>	<i>33,9</i>	<i>35,5</i>	<i>34,4</i>	<i>33,4</i>	<i>31,8</i>	<i>29,8</i>
Maastrichtskuld	1 360	1 475	1 590	1 625	1 667	1 676	1 656
<i>Procent av BNP</i>	<i>38,3</i>	<i>40,5</i>	<i>42,3</i>	<i>41,3</i>	<i>40,4</i>	<i>38,8</i>	<i>36,7</i>

¹ Inkomster av kapital (räntor och utdelningar) minus ränteutgifter. ² Procent av BNP.

Källor: SCB, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

SKULDKVOTEN FALLER IGEN NÄSTA ÅR

Negativt finansiellt sparande i staten innebär som regel att ett lånebehov uppstår och att statsskulden därmed ökar. Lånebehovets storlek bestäms dock av statens budgetsaldo (som anger det kassamässiga över- eller underskottet) som vissa år avviker påtagligt från det finansiella sparandet i staten. I år och nästa år förväntas budgetsaldot följa det finansiella sparandet relativt nära (se tabell A20 i tabellbilagan). Underskottet i statens finanser i år gör att statsskulden ökar med motsvarande drygt 1,5 procent av BNP till 35,5 procent. Till ökningen bidrar också en omvärdering av den del av statsskulden som är emitterad i utländsk valuta till följd av försvagad växelkurs. Nästa år är underskottet i staten inte större än att statsskulden faller som andel av BNP (se Diagram 99). I takt med att de offentliga finanserna stärks framöver fortsätter såväl statsskulden som Maastrichtskulden sina fallande trender som andelar av BNP. År 2018 beräknas Maastrichtskulden uppgå till knappt 37 procent av BNP, en minskning med ca 5 procentenheter jämfört med i år. Minskad skuldsättning i offentlig sektor bidrar i sin tur till att den finansiella nettoförmögenheten successivt ökar till 29 procent av BNP 2018 (se Diagram 100 och Tabell 11).

ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK INLEDS NÄSTA ÅR

Regeringen har bedrivit expansiv finanspolitik de senaste tre åren och med 21 miljarder kronor i ofinansierade åtgärder blir finanspolitiken expansiv även i år.

Åtgärderna i statens budget 2011–2014 har fördelats ungefär lika mellan skattesänkningar och utgiftsökningar. Ungefär två tredjedelar av satsningarna på utgiftssidan har bestått av ökad offentlig konsumtion och en femtedel av höjda sociala transfereeringar.

Den enskilt största åtgärden i årets budget är det femte jobb-skatteavdraget, som beräknas minska skatteintäkterna med 12 miljarder kronor. Detta bidrar till att minska det konjunkturjusterade finansiella sparandet i offentlig sektor till $-1,2$ procent av potentiell BNP i år, jämfört med $-0,7$ procent i fjol.

Expansiv finanspolitik de senaste åren kan ses som stabiliseringspolitiskt motiverad givet den pågående lågkonjunkturen. Enligt Konjunkturinstitutets bedömning kommer dock finanspolitiken att bli åtstramande från och med nästa år. Något utrymme för ofinansierade åtgärder finns inte de närmaste åren, vilket även konstateras av såväl regeringen som delar av oppositionen. Det är därför sannolikt att reformer på utgiftssidan fullt ut kommer att finansieras med motsvarande skattehöjningar. I prognosen för nästa år ingår utgiftsåtgärder på 6 miljarder kronor, varav hälften för ökad statlig konsumtion och återstående del för ökade statsbidrag till kommunerna. Utgifterna finansieras med höjda skatter i motsvarande omfattning.

Konjunkturinstitutet gör ingen prognos för utgången av riksdagsvalet i höst utan baserar den finanspolitiska prognosen på en bedömning av den nedre gränsen för omfattningen av utgiftsåtgärderna, givet de förslag som hittills framkommit. Omfattningen kan bli större, men Konjunkturinstitutet bedömer att samtliga utgiftsåtgärder i så fall kommer att finansieras fullt ut. Den sittande regeringen begränsas dessutom av att marginalen till utgiftstaket är liten (se ”Utgiftstaket begränsar åtgärdsutrymmet nästa år” senare i kapitlet).

Vid sidan av den aktiva finanspolitiken sker en automatisk budgetförstärkning nästa år som ökar det konjunkturjusterade sparandet med $0,5$ procent av potentiell BNP. Detta gör att finanspolitikens inriktning blir åtstramande nästa år.

ÅTERGÅNG TILL ÖVERSKOTTSMÅLET KRÄVER FORTSATT ÅTSTRAMNINGAR 2016–2018

I det finanspolitiska scenariot på lite längre sikt, 2016–2018, utgår Konjunkturinstitutet från att finanspolitiken förs på ett sätt som gör att det finansiella sparandet i offentlig sektor successivt återgår till en nivå förenlig med överskottsmålet.

Överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till i genomsnitt 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. För att uppfylla överskottsmålet bedömer Konjunkturinstitutet att det finansiella sparandet ska uppgå till

Finanspolitiska begrepp

Det konjunkturjusterade sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid ett balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur) och en normal sammansättning av viktiga skattebaser. Det anges vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Finanspolitikens inriktning ett enskilt år bedöms utifrån förändringen av det konjunkturjusterade sparandet som andel av potentiell BNP. Ett minskande konjunkturjusterat sparande indikerar att finanspolitiken är *expansiv* med avseende på resursutnyttjandet (BNP-gapet) i ekonomin. På motsvarande sätt indikerar ett ökande konjunkturjusterat sparande att finanspolitiken är *åtstramande*. *Neutral* finanspolitik föreligger då det konjunkturjusterade sparandet är oförändrat som andel av potentiell BNP.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller minskade skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder minskar därmed den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt på BNP.

Automatiska stabilisatorer innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande varierar med konjunkturläget utan att aktiva beslut fattas. I lågkonjunkturer försvagas det finansiella sparandet utan att det beslutas om skattesänkningar eller utgiftsökningar. Detta beror dels på att skatteintäkterna är lägre när BNP är lägre än normalt, dels på att de arbetslöshetsrelaterade utgifterna är högre än normalt när arbetslösheten är högre än jämviktsarbetslösheten.

Oförändrade regler innebär ett antagande om att inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem.

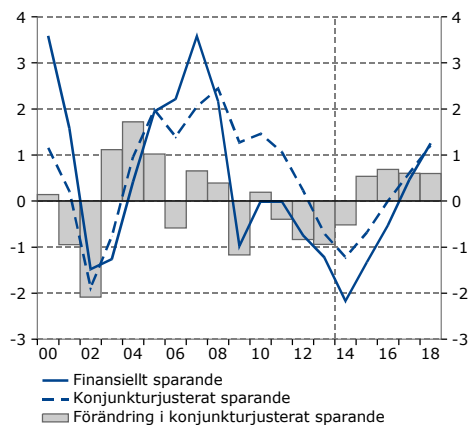
Automatisk budgetförstärkning är den ökning av det finansiella sparandet i offentlig sektor som normalt sker under oförändrade regler. Förstärkningen uppstår som ett resultat av att skatteintäkterna ungefär utvecklas i takt med BNP, medan utgifterna tenderar att falla som andel av BNP under oförändrade regler.

Budgetutrymmet är storleken på de permanenta ofinansierade åtgärder i statsbudgeten som ryms inom ramen för överskottsmålet under ett antal år. För att öka jämförbarheten över tiden (och med regeringens beräkningar) beräknar Konjunkturinstitutet budgetutrymmet för den närmaste femårsperioden.

Bibehållet offentligt åtagande innebär att offentlig konsumtion ökar i sådan takt att personaltäckningen i välfärdstjänsterna förblir densamma och att ersättningsgraden i de sociala transfereringarna bibehålls. Bibehållet åtagande innebär vidare att de statliga investeringarna ökar i takt med potentiell BNP, medan kommunala investeringar ökar i takt med den kommunala konsumtionen.

Diagram 101 Finansiellt sparande och konjunkturjusterat sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

1,2 procent av BNP vid normalt resursutnyttjande (det vill säga vid slutet BNP-gap). BNP-gapet sluts enligt prognosen under 2017. Eftersom återgången till ett sparande förenligt med överskottsmålet kräver en förstärkning av sparandet med så mycket som 2,4 procent av BNP (från nuvarande nivå på -1,2 procent i år till 1,2 procent) kan man förvänta sig att målet uppnås först efter att ekonomin åter är i balans. I scenariot dröjer det därför till 2018 innan sparandet når 1,2 procent av BNP (se Diagram 101).

Överskottsmålet gäller för offentlig sektor som helhet. Framöver kan man dock inte förvänta sig någon draghjälp från vare sig kommunsektor eller ålderspensionssystem i återgången till överskottsmålet. I kommunsektorn är sparandet styrt av balanskravet och blir marginellt negativt under perioden, samtidigt som det är nära noll eller negativt i ålderspensionssystemet. Sparåtgärderna som behövs de närmaste åren för att nå överskottsmålet behöver således vidtas i statens budget och omfattar 58 miljarder kronor i form av skatthöjningar och/eller utgiftsminskningar.

Att bibehålla det offentliga åtagandet på nästa års nivå kräver utgiftsökningar på nästan 50 miljarder kronor 2016–2018. För att finansiera utgiftsåtgärder under hela perioden 2015–2018 och samtidigt återgå till överskottsmålet, höjs skatterna med totalt 120 miljarder kronor i det finanspolitiska scenariot. Skatthöjningarna görs till störst del i staten (111 miljarder kronor), medan skatthöjningarna i kommunsektorn omfattar drygt 9 miljarder kronor (43 öre högre kommunalskatt) i scenariot till 2018. Med dessa åtgärder stärks det konjunkturjusterade sparandet med i genomsnitt 0,6 procent av BNP per år 2015–2018, för att 2018 nå 1,2 procent. Scenariot innebär således fyra år av åtstramande finanspolitik och stigande skattekvot från och med nästa år.

Tabell 12 Prognostiserad finanspolitik och automatisk budgetförstärkning, 2015–2018

Miljarder kronor respektive procent av potentiell BNP

	2015	2016	2017	2018	2015–2018
Inkomståtgärder	6	27	39	39	111
Utgiftsåtgärder	6	16	12	19	53
Finanspolitikens effekt på konjunkturjusterat sparande	0	11	27	20	58
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,6</i>	<i>0,4</i>	<i>1,3</i>
Automatisk budgetförstärkning ¹	0,5	0,4	0,0	0,2	1,1
Förändring av konjunkturjusterat sparande ^{1,2}	0,5	0,7	0,6	0,6	2,4
Konjunkturjusterat sparande ¹	-0,7	0,0	0,6	1,2	

¹ Procent av potentiell BNP. ² Förändringen av det konjunkturjusterade sparandet utgörs av summan av finanspolitikens effekt och den automatiska budgetförstärkningen.

Anm. Avrundning gör att summeringen inte är exakt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Offentliga sektorns inkomster

Inkomstkvoten, det vill säga den offentliga sektorns inkomster som andel av BNP, minskar i år till följd av bland annat skattesänkningar i form av det femte jobbskatteavdraget. Från och med nästa år förväntas i stället skattehöjningar göra att inkomstkvoten gradvis stiger (se Diagram 102). De antagna skattehöjningarna på 120 miljarder som ingår i det finanspolitiska scenariot för de kommande åren får till följd att skattekvoten ökar från dagens nivå på 44 procent till 46 procent 2018. Därmed återgår skattekvoten till 2010 års nivå.

SJU BITAR AV DEN GEMENSAMMA KAKAN

Den offentliga sektorns inkomster består till största delen av skatter och avgifter (se Diagram 103). Hushållens direkta skatter, i huvudsak inkomstskatter, utgör en tredjedel av de totala inkomsterna. Företagens direkta skatter, som framför allt består av bolagsskatten, utgör normalt en mindre del av inkomsterna. De kan vara svåra att prognostisera eftersom företagen har viss frihet att fördela skatten över tiden. Inkomsterna från arbetsgivaravgiften, egenföretagares egenavgifter och den särskilda löneskatten²⁷ utgör en fjärdedel av den offentliga sektorns inkomster. Likaså är mervärdesskatt (moms) en viktig inkomstkälla. Punkt-skatter på energi, alkohol och tobak ger staten inkomster och samtidigt viss möjlighet att styra konsumtionen. Till gruppen övriga skatter hör bland annat fastighetsskatt och den kommunala fastighetsavgiften. Övriga inkomster består av ränteinkomster och aktieutdelningar samt inkomster av bokföringsmässig karaktär.

SKATTEHÖJNINGAR VÄNTAS OAVSETT VALUTGÅNG

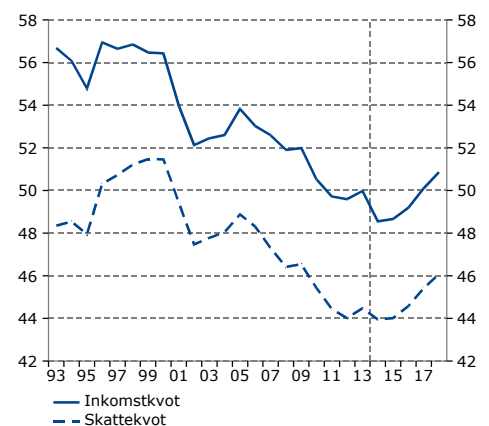
I vårpropositionen föreslog regeringen vissa inkomstförstärkningar från och med nästa år. Flertalet av oppositionspartierna har ställt sig bakom en del av förslagen i sina vårbudgetmotioner. Förslagen om sänkt avdrag för pensionssparande, höjd fordonsskatt för lätta fordon samt höjd alkohol- och tobaksskatt kommer därför sannolikt att genomföras nästa år. Hushållens direkta skatter ökar därmed med ca 4 miljarder, punktskatterna med 1,5 miljarder och övriga skatter med 0,5 miljarder kronor. Sammantaget förstärks skatteinkomsterna med ca 6 miljarder kronor nästa år.

Kommunalskatten höjdes med i genomsnitt 13 öre i år. I prognosen för nästa år ingår en skattehöjning med i genomsnitt 10 öre i landstingen, vilket ökar inkomsterna från hushållens direkta skatter med ungefär 2 miljarder kronor. För att upprätthålla goda finanser i kommunsektorn antas ytterligare kommunalskattehöjningar under perioden 2016–2018 på 33 öre.

²⁷ Särskild löneskatt betalas på ersättningar som inte är förmånsgrundande i socialförsäkringarna, till exempel komplement till sjuk- och aktivitetsersättning, och avsättningar till bland annat tjänstepension.

Diagram 102 Offentliga sektorns inkomster

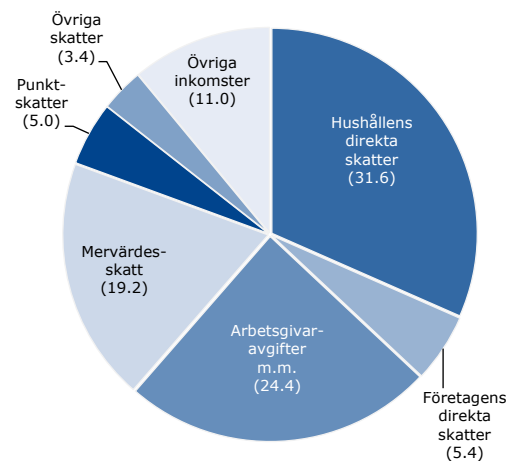
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Offentliga sektorns inkomster 2013

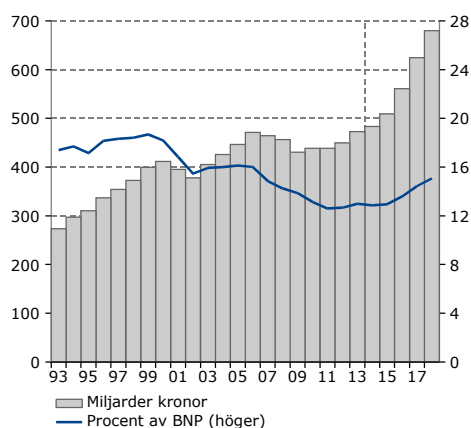
Procent av totala inkomster

Källa: SCB.

Diagram 104 Hushållens direkta skatter

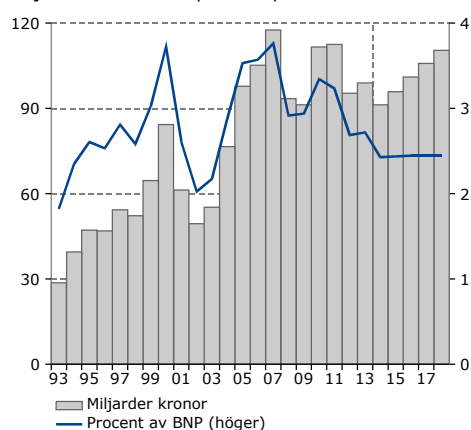
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Företagens direkta skatter

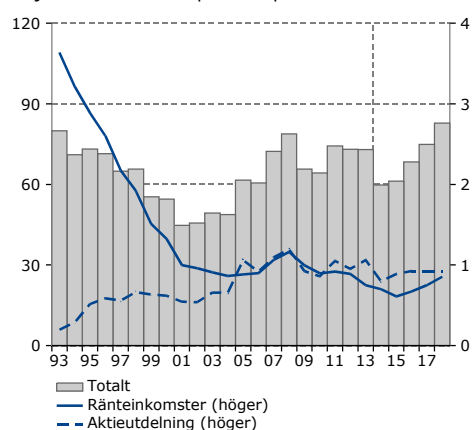
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Offentliga sektorns kapitalinkomster

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Av beräkningstekniska skäl antas skatthöjningarna i scenariot för 2016–2018 ske i form av höjda direkta skatter för hushållen, vilket får till följd att dessa fortsätter att öka i snabb takt dessa år (se Diagram 104).

FÖRETAGENS SKATTER VARIERAR MER ÄN ARBETSGIVARAVGIFTER OCH MOMS

Sänkningen av bolagsskatten i januari 2013 har hittills inte märkbart påverkat statens inkomster från företagens direkta skatter. En anledning till detta är att företagen hade möjlighet att föra över vinster från tidigare år till 2013 för att dra nytta av den lägre skattesatsen. Företagens skatter är svåra att prognostisera och varierar kraftigt över tiden. Framöver förväntas företagsskatterna motsvara ungefär 2,4 procent av BNP (se Diagram 105).

Inkomsterna från arbetsgivaravgifterna och mervärdesskatten är mer stabila över tiden, även om konjunkturen påverkar även dessa inkomster. I takt med att ekonomin återgår till normalt resursutnyttjande minskar lönesummans andel av BNP medan vinstandelen i näringslivet ökar. Detta får till följd att inkomsterna från arbetsgivaravgifterna växer något långsammare än BNP (se Tabell 13).

Tabell 13 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens direkta skatter	15,4	15,8	15,6	15,7	16,3	17,2	17,8
Företagens direkta skatter	2,7	2,7	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
Arbetsgivaravgifter ¹	12,2	12,2	12,3	12,2	12,1	12,1	12,1
Mervärdesskatt	9,4	9,6	9,6	9,6	9,6	9,6	9,6
Punktskatter	2,6	2,5	2,3	2,4	2,4	2,4	2,4
Övriga skatter	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Skattekvot	44,0	44,5	43,9	44,0	44,6	45,4	46,1
EU-skatter ²	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Kapitalinkomster	2,1	2,0	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8
Övriga inkomster ³	3,7	3,7	3,2	3,3	3,2	3,2	3,2
Offentliga sektorns inkomster	49,6	50,0	48,5	48,7	49,2	50,1	50,9

¹ Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter samt särskild löneskatt.² Skatter till EU, ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster.³ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

TILLFÄLLIGT LÅGA KAPITALINKOMSTER

Aktieutdelningarna från statligt ägda Vattenfall uteblev i år och utdelningen från LKAB blev låg. Ränteläget ger också låga räntekomster i år och nästa år. I takt med att ekonomin går mot konjunkturrell balans förväntas kapitalinkomsterna i offentlig sektor öka (se Diagram 106).

Offentliga sektorns utgifter

Utgiftskvoten, det vill säga offentliga sektorns utgifter i förhållande till BNP, uppgick till 51 procent 2013 (se Diagram 107). De två största utgiftsposterna är offentlig konsumtion och transfereringar till hushållen, vilka utgör hälften respektive en tredjedel av utgifterna. Resterande del består bland annat av offentliga investeringar (se Diagram 108).

MIGRATIONEN BIDRAR TILL ÖKADE KONSUMPTIONSUTGIFTER

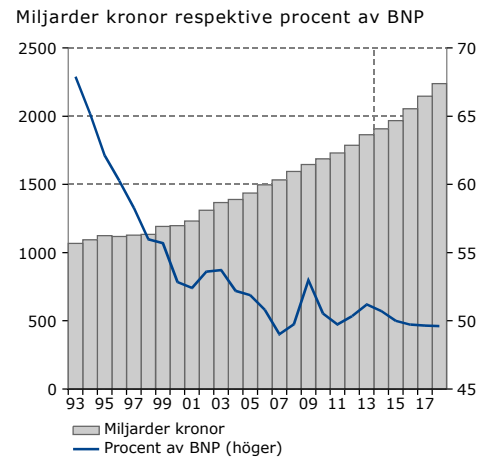
De offentliga konsumtionsutgifterna utgör drygt 27 procent av BNP i år och nästa år (se Tabell 14). Av dessa är ungefär en tredjedel statliga konsumtionsutgifter. De statliga konsumtionsutgifterna ökar i år med 3,3 procent (i löpande pris), vilket förklaras dels av hög anslagsuppräknings för statliga myndigheter, dels av den stora flyktingmigrationen från i första hand Syrien. En betydande del av kostnadsökningen för migrationen kan hänföras till tillfälligt boende. Även nästa år väntas antalet asylsökande bli högt, vilket leder till fortsatt höga kostnader för migration.

Trots 3 miljarder kronor i prognostiserade utgiftsätgärder växer de statliga konsumtionsutgifterna långsammare nästa år, vilket bland annat beror på en betydligt lägre anslagsuppräknings för statliga myndigheter (se Diagram 109).

Även de kommunala konsumtionsutgifterna påverkas av den ökade flyktingmigrationen. Kommunerna kompenseras dock av staten för detta och behöver således inte själva finansiera kostnadsökningen. Kommunernas konsumtionsutgifter beror annars främst på den demografiska utvecklingen. Med fler barn och äldre i befolkningen ökar kostnaderna för vård, skola och omsorg. Inom skolan fortsätter antalet elever i för- och grundskolan att öka, medan elevantalet i gymnasieskolan fortsätter att minska ytterligare ett par år. Eftersom kostnaden per elev är högre i grundskola än gymnasium, innebär detta ökade utbildningskostnader för kommunerna under några år framöver.

Inom äldreomsorgen pågår en generell omstrukturering, där särskilt boende i ökad grad ersätts av hemtjänst, vilket gör att kostnaderna per person i äldreomsorgen hålls tillbaka.²⁸ Detta motverkar i viss mån de ökade utgifterna till följd av fler äldre inom äldreomsorgen. Även inom landstingen ökar kostnaderna till följd av att andelen äldre i befolkningen ökar. I prognosen tillförs kommunerna 3 miljarder kronor i statsbidrag nästa år. Detta ger kommuner och landsting något bättre möjligheter att tillgodose de ökade behoven av vård, skola och omsorg utan att behöva höja skatterna i någon större omfattning i närtid. De kommunala konsumtionsutgifterna förväntas, trots den

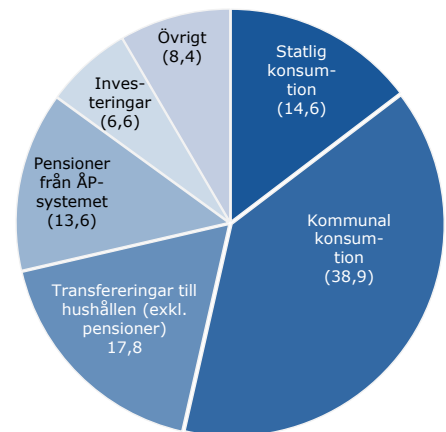
Diagram 107 Den offentliga sektorns utgifter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Offentliga sektorns utgifter 2013

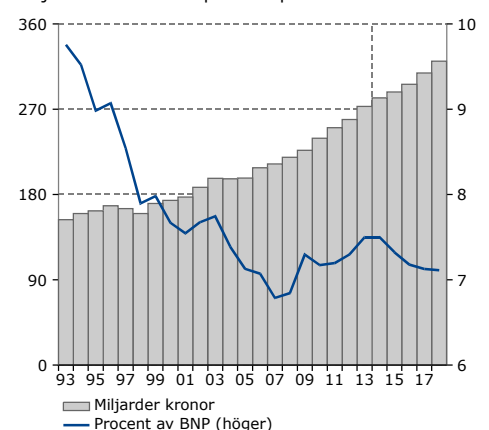
Procent av totala utgifter

Källa: SCB.

Diagram 109 Statliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor respektive procent av BNP

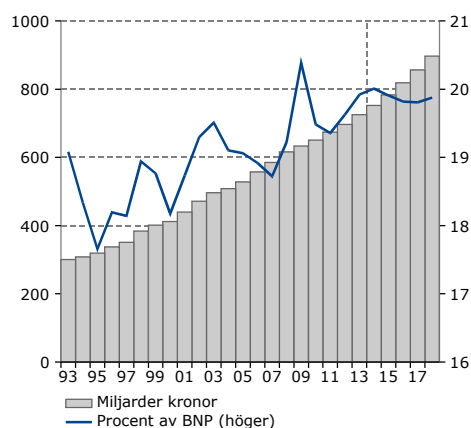

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

²⁸ Se *Ekonomirapporten*, Sveriges Kommuner och Landsting, april 2014.

Diagram 110 Kommunala konsumtionsutgifter

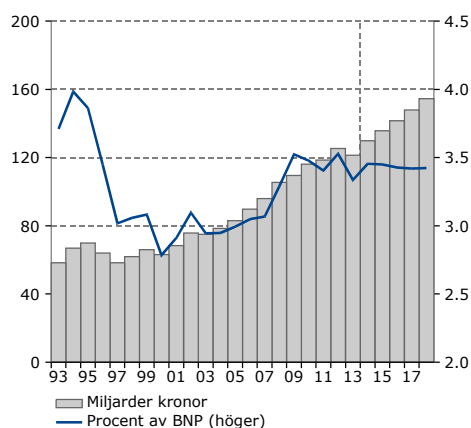
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Offentliga sektorns fasta bruttoinvesteringar

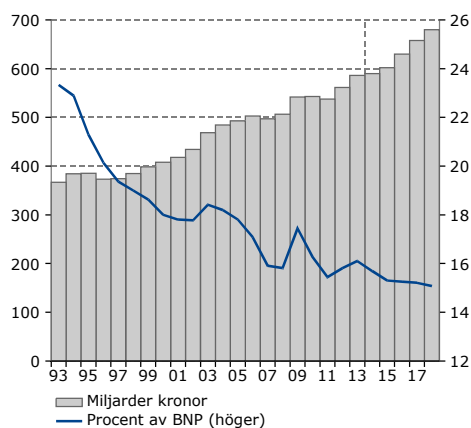
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 112 Offentliga transfereringar till hushåll

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

demografiska utvecklingen, ligga kvar på strax under 20 procent som andel av BNP de närmaste åren (se Diagram 110).

INVESTERINGARNA PÅ FORTSATT HÖG NIVÅ

Offentliga sektorns investeringar växer i år något snabbare än BNP och ligger sedan kvar på en jämförelsevis hög nivå som andel av BNP 2015–2018 (se Diagram 111). Detta beror till stor del på att de kommunala investeringarna fortsätter att växa starkt. Utvecklingen drivs både av stora investeringsbehov i den kommunala infrastrukturen och ökat bostadsbyggande hos kommunala bolag.²⁹

Tabell 14 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Transfereringar	19,0	19,5	18,9	18,4	18,4	18,3	18,2
Hushåll ¹	15,8	16,1	15,7	15,3	15,3	15,2	15,1
Företag	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Utland	1,5	1,7	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Offentlig konsumtion	26,9	27,4	27,5	27,2	27,0	26,9	27,0
Offentliga investeringar	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
Ränteutgifter	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1
Offentliga sektorns utgifter	50,3	51,2	50,7	50,0	49,7	49,6	49,6

¹ Se tabell A21 i tabellbilagan.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅNGSAM ÖKNING AV TRANSFERERINGARNA TILL HUSHÅLLEN

Inkomst- och tilläggspensionerna från ålderspensionssystemet svarar för närmare hälften av transfereringarna till hushållen. Långsam uppskrivning av inkomstpensionerna bidrar till den långsamma utvecklingen av de offentliga transfereringarna i år och nästa år. Åren därefter ökar inkomstpensionerna dock starkare. Sammantaget växer transfereringarna till hushållen med omkring 4 procent per år 2016–2018 och motsvarar ungefär 15 procent av BNP 2018 (se Diagram 112).

Sjukskrivningarna har ökat sedan 2011 och fortsätter att öka även i år och nästa år. Framför allt gör allt längre sjukskrivningstider att utgifterna ökar. Även inflödet till sjukersättning (förtidspension) ökar. Utflödet, som sker till ålderspension, överstiger dock fortfarande inflödet. Som andel av BNP fortsätter utgifterna för ohälsan att minska 2014–2016 men planar sedan ut 2017 och 2018 på knappt 2 procent av BNP.

²⁹ Kommunala bolag ingår i kommunsektorn enligt nationalräkenskaperas sektorsräkenskaper. Investeringar av dessa utgör därför en offentlig utgift när det finansiella sparandet i offentlig sektor beräknas. Vid beräkningen av BNP i produkt räknas dock investeringar av kommunala bolag som investeringar i näringslivet och ingår således inte i offentliga myndigheters investeringar.

Utgifterna för arbetsmarknadsersättningarna minskar marginellt som andel av BNP i år och fortsätter att minska de kommande åren, allteftersom arbetslösheten faller. I arbetsmarknadsersättningarna ingår numera en etableringsersättning till nyanlända invandrare. Kostnaderna för denna uppskattas till 2,7 miljarder kronor i år och bedöms öka till 4 miljarder kronor nästa år till följd av den högre invandringen.

En transferering som har ökat kraftigt sedan den infördes 1994 är assistansersättningen. Utgifterna i år är drygt 28 miljarder kronor, vilket ungefär motsvarar statens utgifter för sjukpenning. Ökningstakten har dock avtagit under senare år och från och med 2009 har assistansersättningen vuxit ungefär i takt med BNP (se Diagram 113). Antalet personer med assistansersättning ökade från ungefär 6 000 till 16 000 mellan 1994 och 2009. Sedan dess har antalet brukare stabiliserats, medan antalet ersatta timmar per brukare fortsätter att öka. Kommande år väntas utgifterna för assistansersättningen fortsätta att växa ungefär i takt med BNP.

RÄNTEUTGIFTERNA FÖRBLIR LÅGA

De offentliga ränteutgifterna består i huvudsak av räntor på statsskulden. Dessa har trendmässigt fallit som andel av BNP sedan mitten av 1990-talet, vilket förklaras både av fallande statsskuld och fallande räntenivåer (se Diagram 114). Sedan 2012 har statsskulden ökat som andel av BNP, medan räntenivåerna har fortsatt att minska. Ränteutgifterna förblir låga framöver och stiger endast marginellt som andel av BNP när marknadsräntorna stiger.

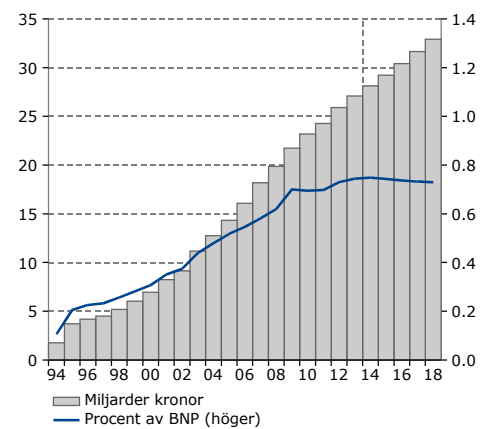
Utgiftstaket begränsar åtgärdsutrymmet nästa år

I år och nästa år blir budgeteringsmarginalerna små, även om inga nya utgiftsåtgärder skulle ingå i budgetpropositionen för 2015. I år tangerar marginalen regeringens riktlinje om en budgeteringsmarginal på 1 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är den lägsta budgeteringsmarginalen sedan 2006 (se Diagram 115). Nästa år är budgeteringsmarginalen 1,2 procent av de takbegränsade utgifterna vid oförändrade regler. Om de utgiftsreformer på 6 miljarder kronor som ingår i Konjunkturinstitutets prognos genomförs, blir marginalen dock bara 0,7 procent av de takbegränsade utgifterna, vilket ger små marginaler för oväntade utgiftsökningar. Om till exempel arbetslösheten eller sjukpenningdagarna blir högre än prognosen finns det en risk att utgifterna överskrider taket.

Utgiftstaken kan ändras av riksdagen efter förslag från regeringen. Hur en eventuell uppjustering av utgiftstaket för 2015 påverkar trovärdigheten för det finanspolitiska ramverket beror till viss del på vilken regering som lägger budgetpropositionen för 2015. Om nuvarande opposition bildar regering kan den, enligt Konjunkturinstitutets be-

Diagram 113 Utgifter för assistansersättning

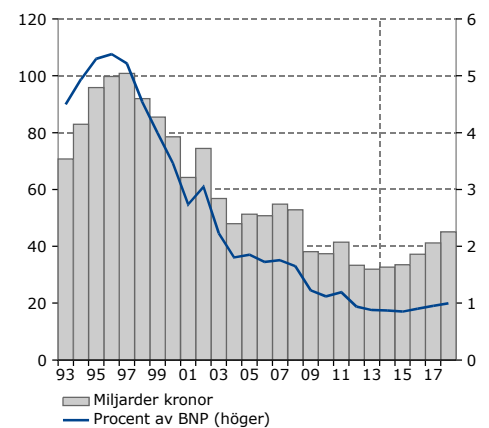
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Ränteutgifter i offentlig sektor

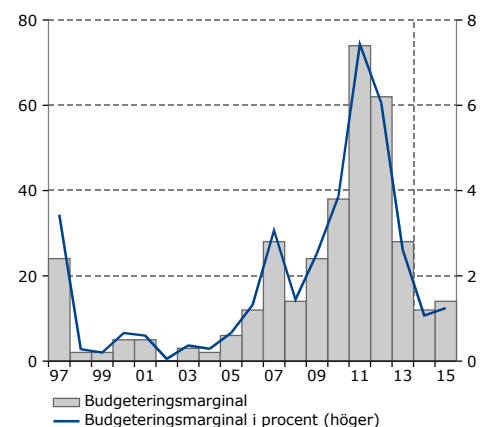
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Marginal till utgiftstaket vid beslutad finanspolitik

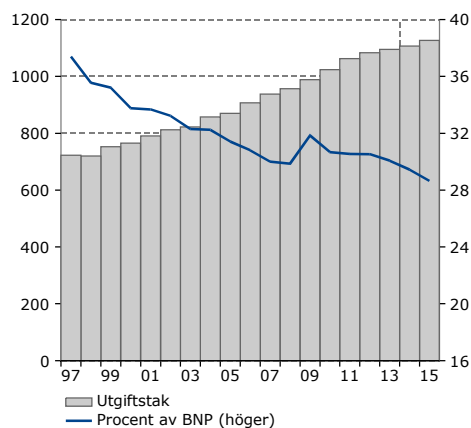
Miljarder kronor respektive procent av takbegränsade utgifter

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 116 Utgiftstak

Miljardier kronor respektive procent av BNP

Anm. Fastställt utgiftstak efter tekniska justeringar.

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

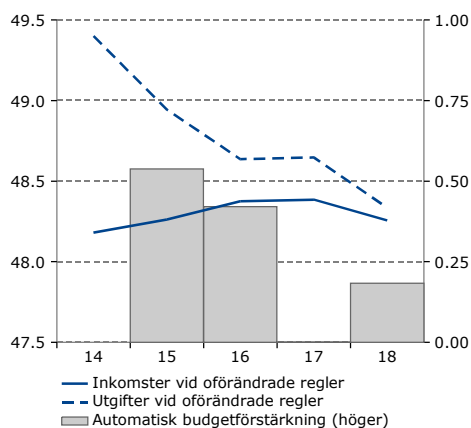
Utgiftstaket innebär att de takbegränsade utgifterna inte får överskrida den av riksdagen beslutade nivån ett givet år. Utgiftstaken är nominella, det vill säga de fastställs i kronor, och bestäms av riksdagen för tre år framåt i tiden.

De takbegränsade utgifterna består av samtliga statens utgifter med undantag för statsskuldsräntorna men med tillägg för utgifterna i ålderspensionssystemet.

Budgeteringsmarginalen utgörs av skillnaden mellan utgiftstaken och de takbegränsade utgifterna. Regeringens riktlinje är att budgeteringsmarginalen ska vara minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för innevarande år, 1,5 procent för nästa år och 2 procent och 3 procent för de två respektive åren därefter.

Diagram 117 Offentliga inkomster och utgifter vid oförändrade regler

Procent av potentiell BNP

Anm. Den automatiska budgetförstärkningen utgörs av förändringen av det konjunkturerade sparandet vid oförändrade regler.

Källa: Konjunkturinstitutet.

dömning, föreslå ett nytt utgiftstak för 2015 utan att detta i någon högre utsträckning minskar trovärdigheten för systemet med utgiftstak. Syftet med utgiftstaken är inte att en regering ska kunna begränsa en nästkommande regerings möjligheter att föreslå åtgärder på budgetens utgiftssida. Vid fortsatt alliansstyre gäller inte detta argument, eftersom det är alliansregeringen som föreslagit utgiftstaket för 2015.

Sedan utgiftstaken infördes 1997 har de successivt minskat som andel av BNP – från 37,4 procent till 28,8 procent 2015 (se Diagram 116) – men har trots detta hittills aldrig överskridits. Under de första åren med utgiftstak var dock budgeteringsmarginalerna tidvis små, som lägst 400 miljoner kronor 2002. Vissa år vidtogs bokföringsmässiga åtgärder för att inte överskrida taken, vilket kritiserades i Finanspolitiska rådets rapport 2008 för att vara i strid med intentionerna bakom utgiftstaken.

Sedan 2009 har budgeteringsmarginalen överstigit 2 procent av de takbegränsade utgifterna. Marginalen var som högst 2011 och uppgick då till hela 7,4 procent, eller ca 74 miljarder kronor. Sedan dess har budgeteringsmarginalerna fallit, dels på grund av små höjningar av taken, dels på grund av att de takbegränsade utgifterna har växt snabbare än under 2007–2011.

Budgetutrymmet

I avsaknad av finanspolitiska åtgärder, det vill säga vid oförändrade regler, uppstår normalt en automatisk budgetförstärkning. Det beror på att skatteintäkterna då utvecklas ungefär i takt med BNP medan utgifterna faller som andel av BNP. Det finansiella sparande som ett oförändrat regelverk genererar kan ses som ett utrymme i statsbudgeten för ofinansierade åtgärder, det vill säga ett *budgetutrymme*.

BESPARINGSBEHOV I STÄLLET FÖR BUDGETUTRYMME DE KOMMANDE ÅREN

Eftersom det finns ett överskottsmål för den offentliga sektorns finansiella sparande är det bara det sparande som överstiger överskottsmålets nivå vid oförändrade regler som kan ses som ett budgetutrymme. För att uppnå målet om ett sparande på i genomsnitt 1 procent av BNP under en konjunkturcykel bör sparandet enligt Konjunkturinstitutets bedömning vara 1,2 procent vid normalt resursutnyttjande (se nedan). Med dessa förutsättningar är det bara det sparande som, under oförändrade regler och vid normalt resursutnyttjande, överstiger 1,2 procent av BNP som kan ses som ett budgetutrymme.

Med perioden till och med 2018 som bedömningshorisont ger denna beräkningsmetod ett negativt budgetutrymme, det vill säga ett besparingsbehov. Utgifterna kommer vid oförändrade

regler att överstiga inkomsterna till och med 2018 (se Diagram 117). Den automatiska budgetförstärkningen varierar mellan 0 och 0,6 procent per år och gör att det konjunkturjusterade sparandet når upp till -0,1 procent 2018 vid oförändrade regler, vilket är 1,3 procentenheter (motsvarande 58 miljarder kronor) under målnivån.

Tolkningen av ett negativt budgetutrymme är att det krävs besparingsåtgärder motsvarande det negativa utrymme för att nå överskottsmålet. I det finanspolitiska scenariot är åtstramningen därför just 58 miljarder kronor (se även Tabell 12 tidigare i kapitlet). Att budgetutrymme är negativt och besparingsbehovet så stort fram till 2018 kan ses som en direkt följd av det strukturella underskott som för närvarande råder.

Överskottsmålet och asymmetriska konjunkturcykler

Historiskt sett har konjunkturcykler kännetecknats av mer lågkonjunktur än högkonjunktur. BNP-gapet har med andra ord i genomsnitt varit negativt (se Diagram 118). Konjunkturcykler kan förväntas uppvisa detta asymmetriska mönster även i framtiden. Detta innebär i sin tur att den konjunkturrella effekten på det finansiella sparandet i offentlig sektor i genomsnitt kommer att vara negativ.

Konjunkturinstitutets beräkningsantagande är att BNP-gapet i genomsnitt kommer att vara -0,5 procent i framtida konjunkturcykler. BNP-gapets effekt på det finansiella sparandet i offentlig sektor (den så kallade budgetelasticiteten) har på senare tid varit 0,4 enligt Konjunkturinstitutets metod för konjunkturjustering av det finansiella sparandet. Med dessa två antaganden är den förväntade genomsnittliga konjunkturrella effekten på det finansiella sparandet $(-0,5 \cdot 0,4) = -0,2$ procent av BNP.

Ett sätt att ta hänsyn till denna förväntade asymmetri i konjunkturen är att ha som målsättning att det konjunkturjusterade sparandet ska uppgå till i genomsnitt 1,2 procent av BNP över konjunkturcykeln. Konjunkturinstitutets tolkning av framtida uppfyllelse av överskottsmålet är därför att det konjunkturjusterade sparandet successivt ökar till 1,2 procent i takt med att ekonomin återgår till normalt resursutnyttjande och därefter förblir på denna nivå så länge resursutnyttjandet är normalt.

För en fördjupad analys av överskottsmålet och asymmetriska konjunkturcykler, se fördjupningen ”Överskottsmålet för offentliga finanser”, *Konjunkturläget*, mars 2013.

Diagram 118 BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Makroekonomiska effekter av ett bostadsprisfall i Sverige

Sedan mitten av 1990-talet har bostadspriserna stigit kraftigt i Sverige och bostäder utgör nu nästan hälften av hushållens bruttoförmögenhet. Prisuppgången har sammanfallit med en ökad skuldsättning bland hushållen. Detta har föranlett en debatt om både förekomsten av finansiella obalanser i den svenska ekonomin samt vilka makroekonomiska effekter en eventuell korrigering av dessa obalanser skulle innebära. Denna fördjupning syftar till att uppskatta vilka makroekonomiska effekter ett bostadsprisfall skulle kunna få. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är att ett bostadsprisfall på 20 procent leder till en måttlig konjunkturförsämring. Effekterna blir större om prisfallet sammanfaller med en internationell konjunkturedgång.³⁰

Sedan mitten av 1990-talet har de reala bostadspriserna stigit med ca 130 procent (se Diagram 119) och bostäder utgör nu ca 45 procent av hushållens bruttoförmögenhet.³¹ Prisnedgången i samband med finanskrisen 2008–2009 blev endast kortvarig. Utvecklingen med stigande bostadspriser kan till betydande del förklaras av strukturella faktorer: långsam ökning av utbudet av bostäder, fallande realränta, sänkning av bostadsrelaterade skatter och en gynnsam inkomstutveckling för hushållen.³²

Det senaste året har dock priserna, särskilt på bostadsrätter, accelererat (se Diagram 120). Det kan inte uteslutas att uppgången i bostadspriserna är tillfällig och att risken för en nedgång i bostadspriserna kommande år därmed har ökat.

Man finner ofta en samvariation mellan bostadspriser och konsumtion på aggregerad nivå både i Sverige och i andra utvecklade länder (se Diagram 121).³³ Samvariationen ger dock ingen vägledning beträffande variabelernas orsakssamband och i den ekonomiska litteraturen finns flera olika förklaringar till sambandet. På senare år har så kallade balansräkningseffekter diskuterats för att förklara effekterna på konsumtionen av ett

³⁰ Denna fördjupning är en sammanfattning av "Makroekonomiska effekter av ett bostadsprisfall i Sverige", Specialstudie 41, Konjunkturinstitutet, 2014.

³¹ Bostadsförmögenheten omfattar uppskattat marknadsvärde av småhus, fritidshus och bostadsrättsandelar.

³² Se till exempel Claussen, C. A. m.fl., "En makroekonomisk analys av bostadspriserna i Sverige", i Riksbankens utredning om risker på den svenska bostadsmarknaden, Sveriges riksbank, 2011, sid. 67–96, och Hansen, S. "Förklaringar till utvecklingen av hushållens skuldsättning sedan mitten av 1990-talet", oktober 2013, Finansinspektionen.

³³ Se till exempel Case, K. m.fl., "Comparing wealth effects: The stock market versus the housing market", *Advances in Macroeconomics* 5, 2005, sid. 1–32.

Diagram 119 Reala bostadspriser

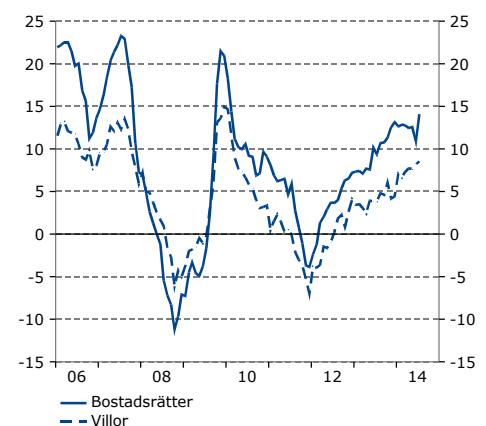
Index 1986=100

Anm. Reala bostadspriser är beräknade som fastighetsprisindex för permanenta småhus deflaterat med säsongrensad KPIF. Före 1987 är KPIF länkat bakåt med KPI exkl. räntekostnader. Källa: SCB.

Diagram 120 HOX prisindex, bostadsrätter och villor

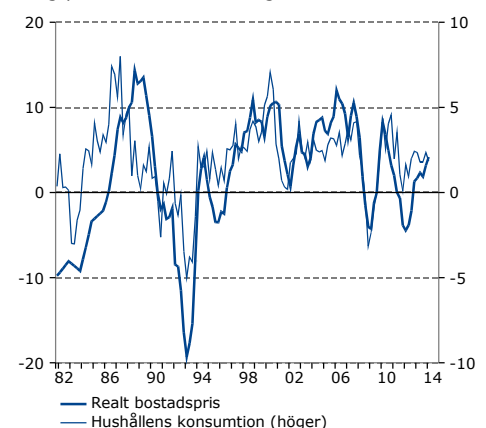
Årlig procentuell förändring

Källa: Valueguard.

Diagram 121 Reala bostadspriser och hushållens konsumtion

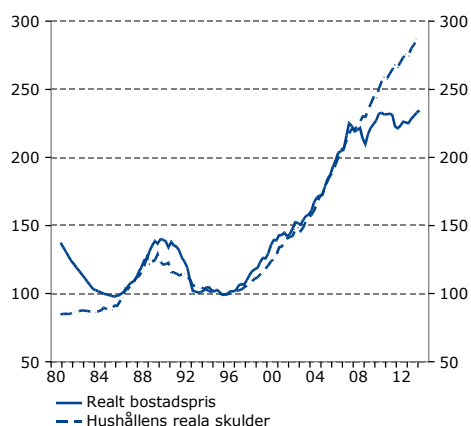
Årlig procentuell förändring

Källa: SCB.

Diagram 122 Reala bostadspriser och hushållens reala skulder

Index 1986=100

Anm. De nominella serierna är deflaterade med säsongrensad KPIF.

Källa: SCB.

bostadsprisfall.³⁴ En huvudtanke i detta resonemang är att hushållens skuldsättning är central för att förstå konsumtionseffekterna av ett bostadsprisfall. En nedgång i bostadspriserna innebär att hushållens skuldsättningsgrad ökar. I det fall hushållen vill återställa sin skuldsättningsgrad sker det till stor del genom att hushållen konsumerar mindre och i stället sparar mer och amorterar ner sina lån.

I takt med att bostadspriserna har stigit i Sverige sedan mitten på 1990-talet har även hushållens skuldsättning stigit (se Diagram 122).³⁵ Detta har gett upphov till en debatt både om förekomsten av finansiella obalanser och om vilka makroekonomiska effekter en eventuell korrigerande av dessa obalanser skulle innebära. Bland annat har Riksbanken uttryckt oro för att utvecklingen i bostadspriserna och hushållens skuldsättning i förlängningen skulle kunna ge upphov till ett ogynnsamt makroekonomiskt läge och hota den penningpolitiska måluppfyllelsen.³⁶ Ett sådant scenario skulle enligt Riksbanken kännetecknas av att hushållen till följd av ett fall i bostadspriserna (och därmed hushållens förmögenhet) konsumerar mindre för att i stället spara och amortera ner sina skulder. Detta skulle leda till en lågkonjunktur och alltför låg inflation.

Mot denna bakgrund är det således av stor vikt att kvantifiera i vilken utsträckning hushållens konsumtion påverkas av ett bostadsprisfall.

FALLANDE BOSTADSPRISER PÅVERKAR BÅDE HUSHÅLLENS KONSUMTION OCH ARBETSLÖSHET

I denna fördjupning analyseras makroekonomiska effekter av ett bostadsprisfall med fokus på hushållens konsumtion och arbetslöshet. För detta ändamål används en bayesiansk VAR-modell.³⁷ Modellen används för att teckna fyra olika scenarier där betydel-

³⁴ Se diskussion kring denna och andra förklaringsmodeller i studien som hänvisas till i fotnot 30.

³⁵ Man bör dock notera att reala skulder på lång sikt bör öka snabbare än reala huspriser eftersom stocken (antalet) bostäder ökar med tiden.

³⁶ Se till exempel fördjupningen "Finansiella obalanser i den penningpolitiska bedömningen" i *Penningpolitisk rapport*, juli 2013, Sveriges riksbank. Se även Lars E. O. Svenssons och Per Janssons artiklar i *Ekonomisk Debatt*, nr. 3, 2014, för en beskrivning av olika ståndpunkter i dessa frågor.

³⁷ Modellen är beskriven i Villani, M., "Inference in vector autoregressive models with an informative prior on the steady state", *Journal of Applied Econometrics*, 24, 2009, sid. 630–650. I den modellspecifikation som används inkluderas KIX16-viktad BNP (säsongrensad), skillnaden mellan amerikanska företagsobligationer med hög risk och amerikanska statsobligationer, arbetslöshetsgrad i åldersgruppen 15–74 år (säsongrensad), hushållens konsumtion (säsongrensad), reala bostadspriser (deflaterad med säsongrensad KPIF), tremånaders bolånäranta (listpris) och ett finansiellt osäkerhetsindex. Modellen är estimerad på data från och med första kvartalet 1989 till och med fjärde kvartalet 2013.

sen av bostadsprisernas utveckling för konsumtion och arbetslöshet analyseras.³⁸

Scenario 1: Kortvarigt bostadsprisfall

I det första scenariot antas bostadspriserna falla med 5 procentenheter fyra kvartal i rad vilket innebär att bostadspriserna efter fyra kvartal är drygt 20 procent lägre än i basscenariot. Därefter utvecklas bostadspriserna enligt historiskt mönster. Effekten på hushållens konsumtion är som störst efter fem kvartal då den är 1,8 procentenheter lägre än i basscenariot och det dröjer 18 kvartal innan konsumtionen återgår till trendnivån (se Diagram 123). Arbetslösheten blir maximalt 1,5 procentenheter högre än i basscenariot efter 8 kvartal och efter tre år är arbetslösheten fortfarande 1,2 procentenheter högre (se Diagram 124).

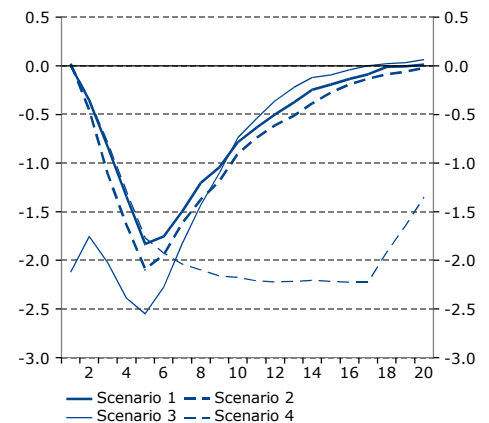
Scenario 2: Kortvarigt bostadsprisfall och försämrade inhemska finansiella villkor

Ett annat tänkbart scenario belyser effekterna av ett inhemskt bostadsprisfall som sammanfaller med försämrade inhemska finansiella förhållanden. Utöver det tidigare antagandet om ett kortvarigt bostadsprisfall antas nu även att tillståndet i den inhemska finansiella sektorn försämras i ungefär samma grad som under hösten 2008.³⁹ Det försämrade tillståndet i den inhemska finansiella sektorn bidrar, inte oväntat, till en mer negativ ekonomisk utveckling. Efter fem kvartal är hushållens konsumtion 2 procentenheter lägre än i basscenariot och återgår till trendnivån först efter 20 kvartal. Arbetslösheten är som mest 1,8 procentenheter högre än i basscenariot. Efter tre år är arbetslösheten fortfarande 1,6 procentenheter högre (se Diagram 124).

Scenario 3: Kortvarigt bostadsprisfall och utländska störningar

Det tredje scenariot syftar till att åskådliggöra effekterna av ett inhemskt bostadsprisfall i samband med en större internationell konjunkturedgång och oro på de internationella finansiella marknaderna. Liksom tidigare antas ett kortvarigt inhemskt bostadsprisfall, men nu antas också en nedgång i omvärldens BNP

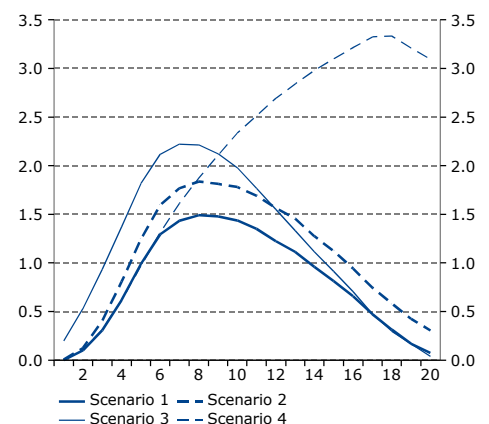
Diagram 123 Hushållens konsumtion
Skillnad mot basscenario, procentenheter

Anm. X-axeln visar kvartal. Första minskningen av bostadspriserna sker kvartal 1 i diagrammet. Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 124 Arbetslöshet

Skillnad mot basscenario, procentenheter

Anm. X-axeln visar kvartal. Första minskningen av bostadspriserna sker kvartal 1 i diagrammet. Källa: Konjunkturinstitutet.

³⁸ För att beakta att möjligheterna att sänka reporäntan för närvarande är begränsad antas i samtliga scenarier att bolåneräntan inte faller under 1,5 procent.

³⁹ Ett inhemskt finansiellt osäkerhetsindex ingår i modellen och syftar till att ge ett sammanfattande mått på tillståndet i den finansiella sektorn. Det är uppbyggt av tre komponenter: en kort realränta, en kort interbanksread och utvecklingen på Stockholmsbörsen (med omvänt tecken). I beräkningen av indexet ges de tre komponenterna samma vikt. I scenario 2 antas att det inhemska finansiella osäkerhetsindexet stiger med 15 indexenheter det första och ytterligare 15 indexenheter det andra prognoskvartalet.

och ökad finansiell osäkerhet,⁴⁰ i ungefär samma storleksordning som under finanskrisen.⁴¹ Hushållens konsumtion blir i detta fall som mest 2,6 procentenheter lägre efter fem kvartal. Redan det första kvartalet är effekten på hushållens konsumtion relativt stor, 2,1 procentenheter och konsumtionen återgår till trendnivån efter 17 kvartal (se Diagram 123). Arbetslösheten är 2,2 procentenheter högre efter sju kvartal och är efter tre år fortfarande 1,5 procentenheter högre jämfört med basscenariot.

Scenario 4: Utdraget bostadsprisfall

Ett fjärde tänkbart scenario är att bostadsprisfallet blir mer utdraget, vilket till exempel var fallet under 1990-talskrisen (se Diagram 119). Detta scenario konstrueras genom att anta att bostadspriserna faller med 20 procentenheter under första året, för att därefter vara oförändrade under tre år. Det mer varaktiga bostadsprisfallet ger, inte överraskande, mer varaktiga konsumtionseffekter. Hushållens konsumtion minskar för att som mest vara 2,2 procentenheter lägre än i basscenariot efter 17 kvartal. Effekten på arbetslösheten blir ännu större, maximalt 3,3 procentenheter högre än i basscenariot efter 18 kvartal.

Effekter på BNP och investeringar

Vid sidan av de resultat för konsumtion och arbetslöshet som presenteras ovan har även effekterna av ett bostadsprisfall på investeringar och BNP undersökts. Effekterna av ett bostadsprisfall på investeringar är signifikanta men inträffar med en större tidsförskjutning än på hushållens konsumtion. Effekterna på BNP-tillväxten är också negativa men inte statistiskt signifikanta. Sannolikt kan detta till stor del förklaras av att såväl 1990-talskrisen som finanskrisen sammanföll med en försvagning av kronan. Detta följdes av en snabb återhämtning i nettoexporten så att effekten på BNP-tillväxten mildrades.

EFFEKTERNA KAN VARA UNDERSKATTADE ELLER ÖVERSKATTADE

Även om modellens resultat är robusta för olika specifikationer finns det skäl att vara försiktig vid tolkningen av modellresultaten. För det första är ett centralt antagande att effekterna av bostadsprisfallet på konsumtionen går att approximera linjärt, det vill säga om priserna faller med 5 procentenheter i stället för

⁴⁰ Den ökade finansiella osäkerheten motsvaras av en ökad ränteskillnad mellan amerikanska företagsobligationer med hög risk och amerikanska statsobligationer.

⁴¹ Motsvaras av en nedgång i omvärldens BNP med två procentenheter och att ränteskillnaden mellan amerikanska företagsobligationer med hög risk och amerikanska statsobligationer stiger med sju procentenheter det första prognoskvartalet.

1 procentenhet blir effekten på konsumtionen fem gånger så stor. För ett bostadsprisfall av den magnitud som undersöks i denna studie bedöms detta antagande vara rimligt, men vid ett fall i bostadspriserna som är kraftigt nog att störa de finansiella marknadernas funktionssätt skulle sannolikt modellens prediktioner underskatta den faktiska effekten.

För det andra är det viktigt att beakta att modellen är estimerad på en tidsperiod då flera ekonomiska samband sannolikt delvis avviker från de samband som föreligger idag. Modellens samband har bland annat identifierats under perioder då en svag bostadsprisutveckling har sammanfallit med en försvagning av kronan och en ökad nettoexport. Ett framtida bostadsprisfall behöver inte nödvändigtvis vara förenat med en sådan utveckling och effekterna skulle därför kunna komma att bli större än vad modellresultaten indikerar.

Samtidigt finns det faktorer som talar för att effekterna på konsumtion och arbetslöshet skulle kunna bli mindre vid ett framtida bostadsprisfall än vad modellresultaten indikerar. Jämfört med den estimerade perioden så är hushållens sparande högre och den offentligfinansiella ställningen starkare i nuläget, vilket kan bidra till mindre negativa makroekonomiska effekter.

DEN SAMLADE BEDÖMNINGEN ÄR ATT ETT BOSTADSPRISFALL LEDER TILL EN MÅTTLIG KONJUNKTURFÖRSÄMRING

Modellresultaten indikerar att hushållens konsumtion skulle påverkas negativt efter ett bostadsprisfall och arbetslösheten skulle stiga. Effekten är inte försumbar och den ökar dessutom då bostadsprisfallet sammanfaller med andra störningar. Det bostadsprisfall som antas ske i modellövningarna skulle förklaras av en korrigering av förväntningsbildningen (sprucken bubbla), men också som en anpassning till förändringar i bostadsprisets fundamentala bestämningsfaktorer. Med tanke på omfattningen på de makroekonomiska effekterna som följer av modellövningarna ovan, kan det därför finnas skäl för beslutsfattare att noga analysera hur olika politikförändringar kan tänkas påverka de fundamentala bestämningsfaktorerna och därigenom bostadspriserna. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är dock att effekterna av ett inhemskt bostadsprisfall, med eller utan övriga störningar, av den storleksordning som undersökts här i sig inte behöver få större makroekonomiska konsekvenser än under en vanlig konjunkturförsämring.⁴² Jämfört med tidsperioden då modellen är estimerad är den offentligfinansiella ställ-

⁴² Till exempel sjönk hushållens konsumtion, och arbetslösheten steg, betydligt mer under både 1990-talskrisen och finanskrisen än de effekter som redovisats här.

ningen stark. Det begränsade utrymmet för penningpolitisk stimulans kan därför kompletteras med en mer expansiv finanspolitik än normalt för att möta en nedgång i efterfrågan. Dessutom är hushållens sparande på en hög nivå vilket kan dämpa effekterna på konsumtionen och därmed arbetslösheten.

FÖRDJUPNING

Osäkra preliminära nationalräkenskapsdata försvårar prognosarbetet

Utfall från nationalräkenskaperna revideras över tid allteftersom informationsunderlagen blir mer detaljerade. Det är angeläget att den ekonomiska statistiken uppdateras i takt med att SCB får tillgång till bättre underlag och metoder. Samtidigt medför stora revideringar en kostnad för användarna, bland annat eftersom de gör ekonomiska prognoser mer osäkra. Det är dessutom problematiskt om det finns systematiska mönster i revideringarna. I den här fördjupningen redovisas en analys av egenskaperna hos de historiska revideringarna av BNP, försörjningsbalansens poster (användningssidan) samt produktionen inom olika branscher (produktionssidan).⁴³ Sammantaget visar resultaten att revideringarnas egenskaper är mer problematiska för produktionssidan än för BNP och användningssidan.

NATIONALRÄKENSKAPSDATA REVIDERAS ÅTERKOMMANDE

Kvartalsvisa nationalräkenskaper publiceras inledningsvis ca 60 dagar efter kvartalets slut och baseras till stor del på urvalsundersökningar. Därefter sker det löpande revideringar i samband med påföljande kvartalspubliceringar i enlighet med nationalräkenskapernas revideringspolicy.⁴⁴ Utfallen revideras också i samband med de årsvisa beräkningarna som baseras på mer detaljerade underlag, exempelvis skattedeklarationer och årsredovisningar. Utöver löpande kvartalsvisa revideringar och årsberäkningar görs allmänna översyner ungefär vart femte år till följd av nya beräkningsmetoder, nya datakällor och generell anpassning till krav och rekommendationer från EU. Dessa översyner medför också revideringar, ofta långt bakåt i tiden. Att det förekommer revideringar av utfall från nationalräkenskaperna är således naturligt och torde bidra till att det successivt erhålls en mer rättvisande bild av den svenska ekonomins utveckling vid en viss tidpunkt. Det faktum att den först publicerade statistiken inte nödvändigtvis ger en rättvisande bild innebär dock att arbetet för prognosmakare och ekonomiska beslutsfattare försvåras. Stora revideringar av data kan också komplicera utvärderingar av den förda ekonomiska politiken om reviderade serier ger en

⁴³ Denna fördjupning är en sammanfattning av "En statistisk analys av revideringar till nationalräkenskapsdata", Specialstudie 42, Konjunkturinstitutet, 2014.

⁴⁴ Se "Revideringspolicy för BNP-beräkningarna och reala sektorräkenskaperna – NR0103", NR-PM 2012:07, SCB, www.scb.se/NR0103.

annan bild av läget i ekonomin vid utvärderingstillfället än vad som var fallet vid tidpunkten för beslutet.⁴⁵

I syfte att få en uppfattning om i vilken utsträckning revideringarna av nationalräkenskapsdata kan tänkas vara problematiska för användarna har egenskaperna hos revideringarna för några viktiga variabler utvärderats och i denna fördjupning redogörs för resultaten från denna analys.^{46, 47}

DATA

De utvärderade variablerna är specificerade i Tabell 15.

Tabell 15 Utvärderade variabler

BNP och användningssidan	Produktionssidan
BNP	Offentlig produktion
Hushållens konsumtion	Hushållens icke-vinstdrivande organisationer (HIO)
Offentlig konsumtion	Näringslivet (SNI A-U)
Fasta bruttoinvesteringar	Varubranscher (SNI A-F)
Export	Jordbruk, skogsbruk och fiske (SNI A)
Varuexport	Gruvor (SNI B)
Tjänsteexport	Tillverkningsindustri (SNI C)
Import	Bygg (SNI F)
Varuimport	Tjänstebranscher (SNI G-U)
Tjänsteimport	Handel (SNI G)
	Finansiella tjänster (SNI K)
	Fastighetsverksamhet (SNI L)

Källa: SCB.

Utvärderingen är gjord på data från och med andra kvartalet 1999 (den första publiceringen enligt nomenklaturen ENS 95)

⁴⁵ I denna studie görs ingen distinktion mellan de olika revideringstyperna. Det bör dock noteras att även om exempelvis revideringar som sker på grund av definitionsändringar vid de allmänna översynerna är problematiska för användarna så är de i hög grad oundvikliga eftersom statistiken måste anpassas till en föränderlig värld och nya metoder. Eventuella brister hos revideringarna till följd av dessa allmänna översyner är därmed svåra att åtgärda.

⁴⁶ Se "En statistisk analys av revideringar till nationalräkenskapsdata", Specialstudie 42, Konjunkturinstitutet, 2014, för en fullständig redogörelse av analys och resultat.

⁴⁷ Beträffande terminologin som används i denna fördjupning – men även generellt i relaterad litteratur som studerar liknande frågor – kan det noteras att det normalt är revideringarnas egenskaper som diskuteras. Detta kan vara något tvetydigt. Det förefaller rimligt att beskriva en "bra" revidering som en revidering som medför att data ger en mer rättvisande bild av ekonomin. Det är vidare fullt möjligt att tänka sig en situation där varje revidering av data som sker leder till att en mer rättvisande bild erhålls, men att revideringarnas egenskaper ändå befinns vara problematiska. Problemets ursprung i detta fall är naturligtvis att den inledande publiceringen har brister och eventuellt skulle kunna förbättras. Denna terminologiaspekt bör hållas i åtanke när resultaten diskuteras.

till och med fjärde kvartalet 2013.⁴⁸ Faktiska kvartalsvärden i fasta priser – uttryckta som årlig procentuell förändring, det vill säga den procentuella förändringen jämfört med motsvarande kvartal föregående år (fortsättningsvis även kallad tillväxttakt) – har använts.

EMPIRISK ANALYS

Revideringarna definieras enligt:

$$r_{j,t} = x_{j,t} - x_{f,t}$$

där $x_{f,t}$ är första publicerade utfall för kvartal t för en viss variabel och $x_{j,t}$ är utfallet för kvartal t publicerat j kvartal efter det första publicerade utfallet. Utvärderingen har gjorts för $j=(1,2,\dots,7,s)$ där s står för den av SCB senast publicerade beräkningen.⁴⁹ Revideringarna på de olika horisonterna har främst utvärderats utifrån två olika egenskaper.⁵⁰

Den första egenskapen är *väntevärdesriktighet*. Väntevärdet av revideringen ska vara noll. Om så inte är fallet innebär det att det förekommer systematisk över- eller underskattning, så kallad *bias* i det första publicerade utfallet.

Den andra egenskapen är *volatiliteten* – standardavvikelsen – i revideringarna. Är volatiliteten liten innebär det att senare publicerade utfall inte kommer skilja sig så mycket från det första publicerade utfallet. Om volatiliteten i revideringarna däremot är stor innebär det att de data som först publiceras ger en sämre bild av det underliggande tillståndet i ekonomin. Eftersom olika variablers tillväxttal varierar i olika utsträckning är det relevant att jämföra revideringens volatilitet med variabelns egen volatilitet, även om det inte nödvändigtvis behöver vara så att en variabel med hög volatilitet revideras mer än en variabel med låg

⁴⁸ SCB:s realtidsdata för användningssidan kan laddas ner från SCB:s webbplats, www.scb.se/nr0103, fliken tabeller och diagram.

⁴⁹ Den senast publicerade beräkningen i denna studie är publiceringen i februari 2014 med data till och med det fjärde kvartalet 2013.

⁵⁰ I "En statistisk analys av revideringar till nationalräkenskapsdata", Specialstudie 42, Konjunkturinstitutet, 2014, granskas även egenskapen *prognoseeffektivitet*, en egenskap som innebär att revideringarna inte ska gå att förklara med hjälp av information som fanns tillgänglig vid det första publiceringstillfället. Korrelation med information som var tillgänglig då innebär att det borde vara möjligt att förbättra den inledningsvis publicerade statistiken. De två effektivitetstester som har genomförts indikerar att det finns effektivitetsbrister för många variabler på både användnings- och produktionssidan. Resultaten indikerar att det i teorin skulle vara möjligt att producera mer rättvisande statistik i de tidigare utfallen. Brister avseende effektivitet behöver emellertid inte vara lätta att omsätta i praktiken. Resultatet av effektivitetstesterna ska därför inte tolkas som att SCB, i de fall där testerna varit signifikanta, kunde ha gjort ett bättre jobb. Resultaten indikerar snarare var möjliga förbättringar och/eller resurstillskott skulle kunna göras.

volatilitet.⁵¹ Ju större kvoten mellan volatiliteten i revideringarna och volatiliteten i variabeln är, desto mindre information innehåller den första publiceringen om den senaste publiceringen.

SYSTEMATISK UNDERSKATTNING AV BNP-TILLVÄXTEN...

Testet av väntevärdesriktighet indikerar att tillväxttakten för BNP, hushållens konsumtion, export och import systematiskt har underskattats i det första publicerade utfallet. Tillväxttakten i dessa variabler har i genomsnitt reviderats upp mellan det första publicerade utfallet och det senaste (se Tabell 16). För exporten visar sig denna bias komma från tjänsteexporten medan biasen för importen i stor utsträckning beror på bias i varuimporten. Tillväxttakterna för offentlig konsumtion, varuexport, tjänsteimport och fasta bruttoinvesteringar är däremot väntevärdesriktiga (se Tabell 16).

...OCH ÄVEN AV TILLVÄXTEN I NÄRINGSLIVETS PRODUKTION OCH TJÄNSTPRODUKTIONEN

Den första publiceringen av produktionen inom näringslivet är inte ett väntevärdesriktigt estimat.⁵² Det positiva värdet indikerar att den inledande publiceringen – såsom även var fallet för BNP-tillväxten – är en underskattning av den senaste publiceringen (se Tabell 16). Detta beror till stor del på att den första publiceringen av tjänsteproduktionen tenderar att vara en underskattning. Tjänsteproduktionen utgör knappt 70 procent av produktionen inom näringslivet och har också en signifikant bias. Varuproduktionen som helhet förefaller däremot vara ett väntevärdesriktigt estimat, men samtliga delar inom varuproduktionen är det dock inte. Vare sig byggproduktionen, produktionen inom gruvor eller tillverkningsindustrin är väntevärdesriktiga estimat av den senaste publiceringen.⁵³ Koefficienterna har dock olika tecken, vilket leder till att aggregatet för varuproduktionen inte påverkas i så stor utsträckning. Den inledande publiceringen av den offentliga produktionen tycks, trots betydande revideringar, vara ett väntevärdesriktigt estimat.

⁵¹ Variabelns egen volatilitet har beräknats baserat på det senast publicerade utfallet.

⁵² Med produktion avses här förädlingsvärdet.

⁵³ Det stora negativa värdet för byggproduktionen är delvis ett resultat av en enskilt stor revidering som genomfördes i september 2013. Tillväxten i byggproduktionen 2011 reviderades då ner med drygt 10 procentenheter.

Tabell 16 Resultat

	Väntevärdesriktighet	Volatilitetskvot
BNP	0,3 ^b	0,2
Hushållens konsumtion	0,5 ^a	0,4
Offentlig konsumtion	-0,1	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	0,4	0,3
Export	0,6 ^b	0,2
Varuexport	0,3	0,1
Tjänsteexport	1,9 ^b	0,6
Import	0,7 ^a	0,2
Varuimport	0,8 ^a	0,1
Tjänsteimport	0,2	0,5
Offentlig produktion	-0,2	0,9
Hushållens icke-vinstdrivande organisationer	-0,8	0,3
Näringslivet	0,5 ^a	0,3
Varubranscher	0,6	0,4
Jordbruk, skogsbruk och fiske	1,5	1,0
Gruvor	-3,8 ^b	0,7
Tillverkningsindustri	1,7 ^b	0,4
Bygg	-2,9 ^a	0,9
Tjänstebranscher	0,5 ^b	0,4
Handel	0,4	0,7
Finansiella tjänster	1,5	1,1
Fastighetsverksamhet	0,7	0,8

Anm. Värdena avser analys baserad på den senaste publiceringen, det vill säga $j=s$. "Volatilitetskvot" är standardavvikelsen för revideringen dividerat med standardavvikelsen för variabeln. "Väntevärdesriktighet" ger den genomsnittliga revideringen på horisonten $j=s$. "a" och "b" betecknar att nollhypotesen kan förkastas på en- respektive femprocentnivån.

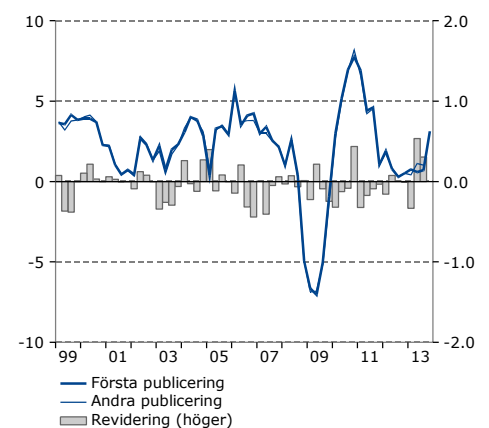
Källa: Konjunkturinstitutet.

GENERELLT SETT LITEN VOLATILITET I REVIDERINGARNA AV BNP OCH ANVÄNDNINGSSIDAN

Beträffande volatiliteten i revideringarna stiger denna ju längre revideringshorisonten är. I Diagram 125 och Diagram 126 visas tidsserier med den första, andra och senaste publiceringen av BNP-tillväxten samt revideringen mellan dessa serier. Revideringen är större för den senaste publiceringen än för den andra publiceringen. Detta är att vänta då statistiken revideras mer jämfört med den inledande publiceringen i takt med att mer detaljerade underlag blir tillgängliga.

Diagram 125 BNP

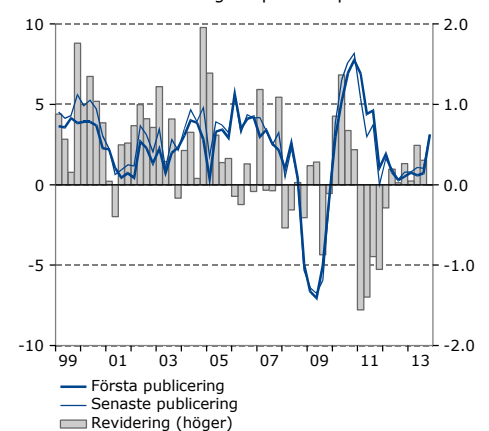
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 126 BNP

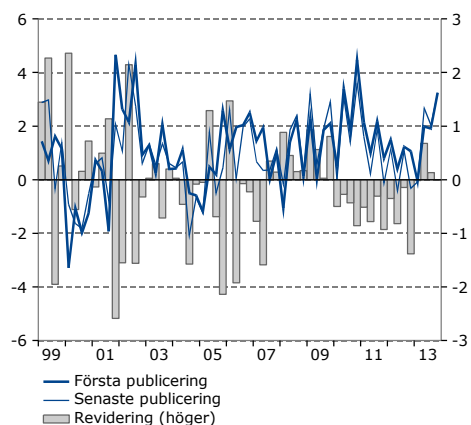
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Offentlig konsumtion

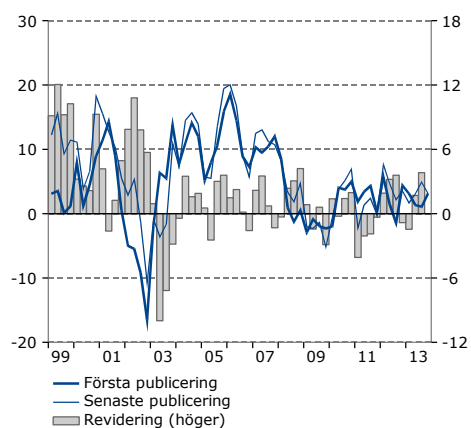
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Tjänsteexport

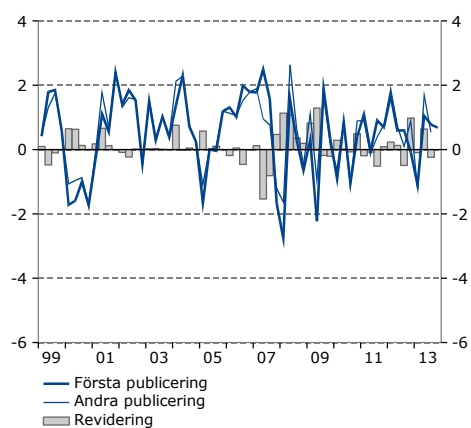
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Offentlig produktion

Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Volatiliteten i revideringarna för BNP och merparten av de analyserade variablerna för användningssidan är ändå relativt liten. Kvoten mellan volatiliteten i revideringarna för den senaste publiceringen (det vill säga för $j=3$) och volatiliteten i variabeln själv uppgår till 0,3 eller lägre för merparten av variablerna (se Tabell 16).

Det är främst volatiliteten i revideringarna för den offentliga konsumtionen och tjänsteexporten som förefaller vara problematisk (se Diagram 127 och Diagram 128). Dessa variabler revideras betydligt mer och kvoten mellan volatiliteten i revideringarna för den senaste publiceringen och volatiliteten i variabeln själv är större än 0,7 för den offentliga konsumtionen och större än 0,6 för tjänsteexporten (se Tabell 16).⁵⁴ Även tjänsteimporten har en kvot som är relativt hög.

STOR VOLATILITET I REVIDERINGARNA AV PRODUKTIONEN INOM OLIKA BRANSCHER

På produktionsidan visar det sig att den offentliga produktionen, som utgör nästan 20 procent av BNP, revideras mycket. Volatiliteten i revideringarna av den offentliga produktionen är stor redan vid den andra publiceringen (det vill säga för $j=1$) och än större för den senaste publiceringen (se Diagram 129 och Diagram 130). Kvoten mellan volatiliteten i revideringarna för den senaste publiceringen och volatiliteten i variabeln själv uppgår till 0,9 (se Tabell 16), vilket indikerar att det är svårt att dra någon slutsats om produktionsutvecklingen utifrån det första publicerade utfallet.

Volatiliteten i revideringarna för produktionen inom näringslivet är mindre (se Diagram 131). Kvoten mellan volatiliteten i revideringarna gentemot senaste publicering och volatiliteten i variabeln själv uppgår till 0,3.⁵⁵

Volatiliteten i revideringarna inom varu- och tjänsteproduktionen är något större än för näringslivet som helhet. Kvoten

⁵⁴ Vissa variabler påverkades mer än andra av finanskrisen. Detta innebär att det är relevant att även jämföra volatiliteten i revideringarna med volatiliteten i variabeln för en kortare tidsperiod, så att inte revideringens volatilitet ska jämföras med en period då variabelns volatilitet varit onormalt stor. För BNP och fasta bruttoinvesteringar stiger kvoten till 0,5 jämfört med volatiliteten i variabeln för perioden andra kvartalet 1999 till och med tredje kvartalet 2008 (det vill säga exklusive finanskrisen och perioden därefter). Se "En statistisk analys av revideringar till nationalräkenskapsdata", Specialstudie 42, Konjunkturinstitutet, 2014, för detaljerade resultat.

⁵⁵ Volatiliteten i tillväxten i näringslivets produktion har dock varit ovanligt stor efter finanskrisen. Om perioden efter det tredje kvartalet 2008 exkluderas stiger kvoten till 0,5.

mellan volatiliteten i revideringarna och variabelernas egen volatilitet uppgår till 0,4 för båda aggregaten.⁵⁶

För samtliga mindre branschaggregat som utvärderats är volatiliteten i revideringarna stor. Produktionen av finansiella tjänster utmärker sig i synnerhet då den revideras betydande redan vid det andra publiceringstillfället (se Diagram 132). Kvoten mellan volatiliteten i revideringarna gentemot andra publicering och volatiliteten i variabeln själv uppgår till 0,8. Jämfört med det senaste publicerade utfallet stiger kvoten till 1,1, vilket alltså innebär att volatiliteten i revideringarna är större än volatiliteten i variabeln själv.

DISAGGREGERADE DATA BÖR TOLKAS MED FÖRSIKTIGHET

Den analys av revideringarna i nationalräkenskapsdata som presenterats i denna fördjupning tyder på att det finns vissa brister, både avseende väntevärdesriktighet och volatilitet. Även om dessa brister återfinns på både användnings- och produktionssidan är produktionssidan – på grund av de i vissa fall mycket volatila revideringarna – mer problematisk.

En anledning till den höga volatiliteten i revideringarna för produktionssidan är bland annat att det vid de kvartalsvisa beräkningarna saknas information om insatsförbrukningen i olika branscher, vilket innebär att SCB tvingas göra antaganden om så kallade inputkoefficienter. Normalt antas oförändrad inputkoefficient sedan senaste årsberäkningen. Revideringarna i samband med årsberäkningarna kan därmed bli omfattande om insatsförhållandet i produktionen förändrats. Att komma tillrätta med detta problem kan dock vara svårt för SCB då mer fullständiga källor saknas i samband med de inledande publiceringarna.

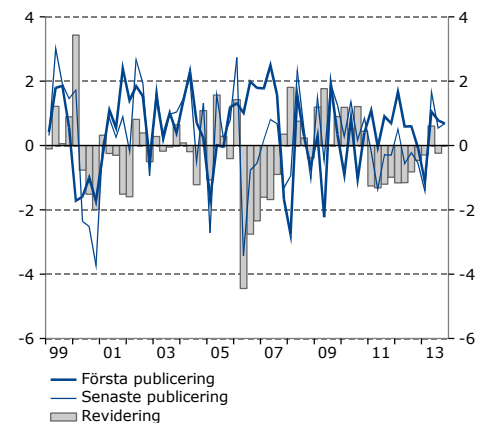
Konjunkturinstitutet har en lång tradition av att göra prognoser för produktionen i olika branscher. Resultaten från utvärderingen pekar dock på att informationsvärdet i de inledande utfallen för produktionen i vissa branscher är lägre än vad som skulle vara önskvärt. Förutsättningarna för att göra branschanalys och prognoser är därmed mindre goda, vilket är något som statistik- och prognos-användare bör vara uppmärksamma på.

Vad gäller den bias som slagits fast för ett antal variabler på både användnings- och produktionssidan indikerar den att det kan finnas möjlighet till förbättringar av statistikproduktionen. Även bias försämrar förutsättningarna för en hög prognosprecision och det vore önskvärt att orsakerna till denna bias undersöks så att eventuella problem kan åtgärdas.

⁵⁶ Exkluderas perioden efter finanskrisen stiger emellertid kvoten till 0,9 för de varuproducerande branscherna och till 0,6 för de tjänsteproducerande branscherna. Skillnaden förklaras av att det främst var de varuproducerande branscherna som drabbades av finanskrisen.

Diagram 130 Offentlig produktion

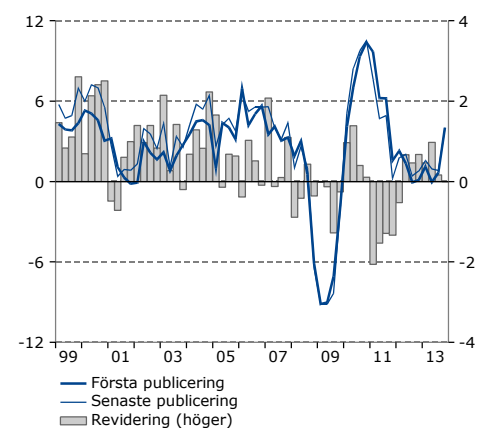
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 131 Näringslivets produktion

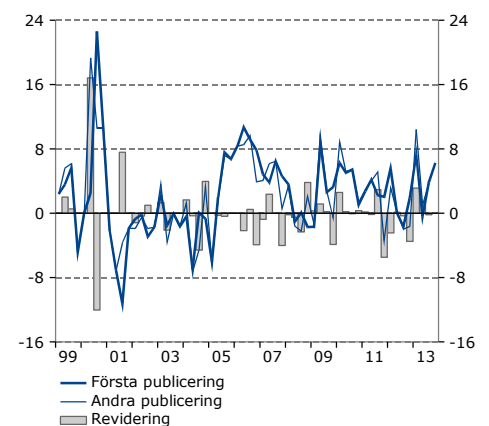
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 132 Produktion av finansiella tjänster

Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Nationalräkenskaperna byter regelverk till ENS 2010

Den 18 september i år övergår SCB till att publicera nationalräkenskaper enligt det nya regelverket ENS 2010. Det är en anpassning av nuvarande ENS 95 till en mer modern beskrivning av ekonomin. Även i andra länder byter man regelverk. Införandet av ENS 2010 innebär förändringar på över 40 områden. Drygt tio av dessa påverkar i varierande grad BNP och BNI. Nedan beskrivs kortfattat några av de för svensk del viktigaste förändringarna.⁵⁷

NY SYN PÅ FOU VIKTIGASTE FAKTORN NÄR ENS 2010 HÖJER BNP OCH BNI

När ENS 2010 införs visar beräkningar som SCB gjort att svensk BNP och BNI för år 2011 kommer att höjas med ca 4 procent.⁵⁸ Den förändring som har störst effekt på de svenska BNP-beräkningarna är att kostnader för forskning och utveckling (FoU) inte längre redovisas som förbrukning utan som investering.⁵⁹ Denna förändring svarar för ca 80 procent av den sammanlagda höjningen och avser såväl inköpt som egenproducerad forskning och utveckling. För egenproducerad FoU ska värdet av denna investering i stort sett beräknas via nedlagda kostnader, men i det fall det handlar om ett marknadsproducerande företag görs också ett visst vinstpåslag för att bättre spegla ett marknadsvärde.

En annan stor förändring, som bidrar med ca 10 procent av den totala BNP-höjningen, rör militär utrustning. Enligt ENS 95 är det enbart sådan utrustning eller anläggning inom försvaret som även kan utnyttjas för civilt bruk som utgör en investering. All annan militär utrustning räknas som omedelbar förbrukning även om användningen sträcker sig över flera år. I och med ENS 2010 kommer vad som i ENS 95 kallas för "Försvarets varaktiga varor" att byta beteckning till "Militära vapensystem". Sådana vapensystem kommer framgent att bokföras som investering i stället för som förbrukning. Under året som investeringen görs blir inte BNP högre eftersom den statliga konsumtionen blir i

⁵⁷ För en mer utförlig beskrivning se "Manual on the changes between ESA 95 and ESA 2010", Eurostat, november 2013.

⁵⁸ Utöver effekterna av omläggningen till ENS 2010 kommer BNP och BNI att öka med ytterligare cirka en procent till följd av en allmän översyn av NR-beräkningarna som kommer att presenteras samtidigt. Se "Sveriges ekonomi statistiskt perspektiv", SCB, juni 2014.

⁵⁹ Ett undantag är sådana inköp i bransch 72 enligt SNI (Vetenskaplig forskning och utveckling).

motsvarande grad lägre. För åren därefter blir dock den statliga konsumtionen högre med ENS 2010 (med respektive års kapitalförslitning) till dess investeringen är avskriven.

EXPORT- OCH IMPORTNIVÅERNA BLIR LÄGRE MEN NETTOT AV UTRIKESHANDELN FÖRÄNDRAS INTE

En viktig förändring av redovisningen inom utrikeshandeln berör varor som sänds utomlands för vidareförädling och sedan tillbaka till sin ägare i ursprungslandet. Enligt ENS 95 har det varit passerandet av landsgräns som bestämt om en aktivitet utgjort utrikeshandel eller inte. Därmed har alla strömmar över landsgränsen registrerats som export och import. Enligt ENS 2010 måste dock även ett ägarbyte komma till stånd. Därmed är det enbart värdet av den i utlandet utförda vidareförädlingen som ska redovisas, och då som import av vara. Någon export redovisas inte i detta fall. Vid motsvarande vidareförädling i Sverige redovisas denna som export av vara. Såväl export- som importnivåerna blir därmed lägre än idag, men nettot av dessa transaktioner kommer att vara oförändrat.

Bokföringen av vad som i dag utgör export av merchanting-tjänster – så kallad trepartshandel i ENS 2010 – förändras också. I utrikeshandelsstatistiken innebär sådan trepartshandel exempelvis att ett svenskt företag köper en vara utomlands som man sedan säljer vidare till utländsk kund utan att varan passerar svensk gräns. Ett specialfall innebär att det svenska företaget fakturerar för leveranser från sitt utländska dotterbolag till en utländsk slutkund. Enligt ENS 95 redovisas marginalpåslaget som export av tjänst medan det mottagande landet har redovisat som import av hela varuvärdet, vilket inneburit en obalans i redovisningen av den internationella handeln med varor och tjänster. I och med införandet av ENS 2010 kommer sådan trepartshandel i stället att bokföras som export av vara. Nivån på exporten totalt berörs inte, men för exempelvis år 2013 innebär det att export till ett värde av drygt 70 miljarder kronor redovisas som export av varor i stället för export av tjänster.

ETT ANTAL BOLAG FÖRS ÖVER FRÅN PRIVAT TILL OFFENTLIG SEKTOR

I och med att ENS 2010 implementeras kommer 25 stycken bolag som i dag ingår i näringslivet (bland annat ett antal stora sjukhus) att föras över till offentlig sektor till följd av att avgränsningen mellan offentlig och privat sektor har setts över. Detta påverkar inte de offentliga konsumtionsutgifterna eftersom det sker en omfördelning från sociala naturaförmåner (ca 7 miljarder kronor 2011) till produktion i egen regi. BNP föränd-

ras således inte, men produktionen i näringslivet sänks och produktionen i offentlig sektor höjs. De berörda bolagens arbetade timmar och sysselsatta kommer att flyttas över från privat sektor till offentlig sektor. Enligt uppgifter från SCB rör det sig om ca 11 000 anställda.

Redovisningen av pensioner kommer också att förändras. De nya reglerna innebär bland annat att statens samlade avtalspensionsskuld kommer att ingå som en del i statens finansiella skulder på samma sätt som motsvarande skuld för kommunerna redan i dag ingår i kommunernas finansiella skulder. I dag redovisas endast statens in- och utbetalningar av pensioner i nationalräkenskapssystemet. Den förändrade redovisningen av pensioner kommer inte påverka Maastrichtskulden eftersom pensioner inte ingår i detta skuldmått.

SKATT BLIR LÖPANDE TRANSFERERING VILKET HÖJER BNI

Ett ytterligare exempel på hur ENS 2010 påverkar beräkningarna är att EU-avgiftens momsbase andel kommer att bokföras som löpande transferering i stället för som skatt, vilket höjer bruttonationalinkomsten (BNI) med ca 0,2 procent.

PÅVERKAN PÅ PROGNOSEN BLIR LITEN

Bytet av regelverk torde bara marginellt påverka Konjunkturinstitutets analyser och prognoser för den ekonomiska utvecklingen. På ett antal områden kommer dock statistiken att påverkas på ett sätt som man bör hålla i åtanke vid analysen. Bland annat kommer de nya beräkningarna att teckna en något annorlunda historia för investeringarna i ekonomin, som kommer att framgå som relativt större än vad nuvarande beräkningar visar. År 2013 utgjorde investeringarna drygt 18 procent av BNP. När ENS 2010 införs kommer denna andel att stiga till uppemot 22 procent. Ungefär tre fjärdedelar av den höjda BNP-nivån motsvaras av produktion i näringslivet, vilket ger ett högre driftöverskott i näringslivet och därmed en historiskt sett något högre vinstandel än i de nuvarande beräkningarna.

Maastrichtskulden som andel av BNP kommer också minska från 39 till 37 procent till följd av den högre BNP-nivån.

Det mesta av statistiken kommer dock inte att påverkas av omläggningen. Exempelvis kommer den långsiktigt hållbara löneutvecklingen, som är förenlig med inflationsmålet, inte alls att påverkas av det nya regelverket.

FÖRDJUPNING

Långtidsarbetslösheten på svensk arbetsmarknad

Stigande arbetslöshet medför en ökad risk för att fler blir långtidsarbetslösa. Jämfört med korttidsarbetslösa har långtidsarbetslösa svårare att komma tillbaka till sysselsättning när konjunkturen vänder uppåt. Detta kan resultera i långvarigt högre arbetslöshetsnivåer. Med anledning av att arbetslösheten har legat på en hög nivå sedan finanskrisen 2008 finns det skäl att belysa utvecklingen av långtidsarbetslösheten. Fördjupningen visar att långtidsarbetslösa som andel av alla arbetslösa fallit sedan 2009, trots hög arbetslöshet. Vidare visas att uppgången i långtidsarbetslösheten är relativt begränsad och att den nu ligger strax över ett historiskt genomsnitt.

Långtidsarbetslöshet innebär stora sociala och ekonomiska kostnader både för de enskilt drabbade och för samhället. Omfattande nationalekonomisk forskning visar på negativa konsekvenser för arbetslösas chans att hitta ett jobb när arbetslöshet övergår i långtidsarbetslöshet. Förklaringar till att de långtidsarbetslösa har det svårt på arbetsmarknaden är att de förlorar nätverk och kunskaper och att de söker arbete mindre intensivt.⁶⁰ Forskning visar att arbetsgivare vid nyanställningar väljer bort långtidsarbetslösa till förmån för redan anställda eller korttidsarbetslösa baserat på förväntningar om att långtidsarbetslösa har lägre produktivitet.⁶¹ Långtidsarbetslösa har därmed större problem att finna arbete när konjunkturläget normaliseras. Med en hög långtidsarbetslöshet blir det svårare att pressa ner arbetslösheten.

Arbetslösheten i Sverige har ökat den senaste femårsperioden. Skälen är flera: finanskrisen och den påföljande lågkonjunkturen har försvagat efterfrågan på arbetskraft. Vidare har arbetskraften ökat sedan 2007 till följd av ett antal ekonomisk-politiska reformer som syftade till att dels öka skillnaden i inkomst mellan att arbeta och inte arbeta, dels föra in arbetsförmögna sjukskrivna och nyanlända flyktinginvandrare i arbetskraften. Reformerna och demografin har bidragit till att öka arbetskraftsutbudet samtidigt som lågkonjunkturen har minskat

Kort och lång arbetslöshet

I SCB:s officiella arbetsmarknadsstatistik enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) anses en person vara **arbetslös** om två villkor är uppfyllda. Dels ska betald sysselsättning saknas, dels ska den som saknar sysselsättning aktivt ha sökt och kunnat ta ett arbete. Aktivt sökande innefattar allt från att endast titta på annonser via exempelvis internet, till att gå på anställningsintervju. Arbetslösa står till arbetsmarknadens förfogande och utgör tillsammans med sysselsatta arbetskraften. De som är utan arbete men som inte söker och kan ta ett arbete räknas inte som arbetslösa, utan står i stället utanför arbetskraften. Förutom SCB:s statistik över arbetslösa har Arbetsförmedlingen verksamhetsstatistik över inskrivna. I dessa statistikällor definieras arbetslöshet på olika sätt. I denna fördjupning avses arbetslöshet enligt AKU.

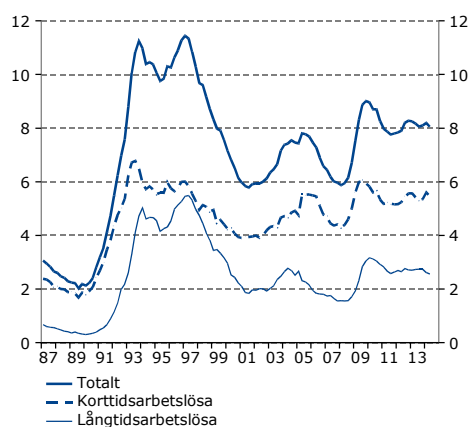
Arbetslösa kan delas in efter längden, mätt i veckor, på den pågående perioden med aktivt arbetssökande. Avbryts en period av jobbsökande tillfälligt (på grund av tillfälligt arbete eller andra skäl) nollställs arbetslöshetstiden. En person vars arbetslöshetslängd överstiger 26 veckor definieras som **långtidsarbetslös**. Komplementet till detta mått, **korttidsarbetslösa**, mäter personer vars arbetslöshetslängd är högst 26 veckor.

⁶⁰ Hensvik, L. och O. Nordström-Skans, "Kontakter och ungdomars arbetsmarknadsinträde", Rapport 2013:20, IFAU samt Edin, P. A. och M. Gustavsson, "Time out of work and skill depreciation", *Industrial & Labor Relations Review* 61, 2008, sid. 163–180.

⁶¹ Kroft, K., F. Lange, och M. J. Notowidigdo, "Duration dependence and labor market conditions: Evidence from a field experiment", *The Quarterly Journal of Economics* 128, 2013, sid. 1123–1167 och Eriksson, S. och D-O. Rooth, "Do employers use unemployment as a sorting criterion when hiring? Evidence from a field experiment", *The American Economic Review* 104, 2014, sid. 1014–1039.

Diagram 133 Arbetslöshet och långtidsarbetslöshet 16–64 år

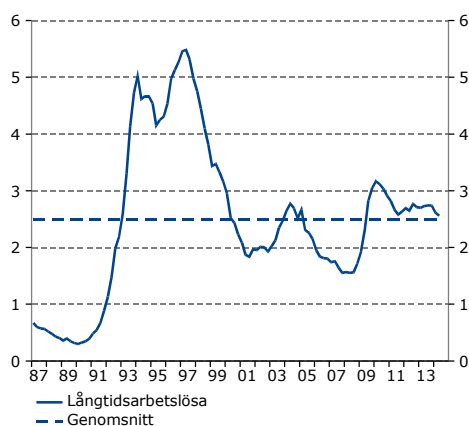
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Långtidsarbetslöshet, 16–64 år

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

efterfrågan på arbetskraft.⁶² Sammantaget har följden blivit högre arbetslöshet och därmed en ökad risk för att fler blir långtidsarbetslösa.

I fördjupningen redovisas långtidsarbetslöshetens utveckling i Sverige mellan 1987 och första halvåret 2014. Först behandlas långtidsarbetslösheten som andel av arbetskraften. Detta görs både för den genomsnittliga långtidsarbetslösheten och nedbrutet för olika grupper: åldersgrupperna 16–24, 25–54 och 55–64 år; inrikes och utrikes födda; tre olika utbildningsnivåer; samt kvinnor och män.

Efter denna genomgång redovisas hur långtidsarbetslösheten utvecklats som andel av den totala arbetslösheten. Detta kan svara på frågor om huruvida varaktigheten i arbetslösheten har förändrats över tid inom de olika grupperna som undersöks. Fördjupningen baseras på den officiella arbetsmarknadsstatistiken från SCB, arbetskraftsundersökningarna (AKU), och fokuserar främst på utvecklingen inom åldersgruppen 16–64 år.⁶³

LÅNGTIDSARBETSLÖSHETENS UTVECKLING ÖVER TID

Sedan finanskrisen bröt ut hösten 2008 har arbetslösheten stigit med 2,2 procentenheter från 5,9 till 8,1 procent av arbetskraften mellan andra kvartalet 2008 och andra kvartalet 2014 (se Diagram 133). Långtidsarbetslösheten har under samma period stigit med 1 procentenhet. Långtidsarbetslösheten var 1,6 procent under andra kvartalet 2008 medan den uppmättes till 2,6 procent av arbetskraften under andra kvartalet 2014. Dagens långtidsarbetslöshet är därmed nära det historiska medelvärdet från 1987 på 2,5 procent (se Diagram 134).⁶⁴

Även om de nivåer som uppmätts historiskt är behäftade med viss osäkerhet,⁶⁵ ligger långtidsarbetslösheten som andel av

⁶² Se även fördjupningen "Arbetskraftsdeltagandet har ökat", *Konjunkturläget*, mars 2014.

⁶³ Sedan 2001 redovisas statistiken för befolkningen i åldrarna 15–74 år. Dessförinnan samlades endast uppgifter in för åldrarna 16–64 år. För att kunna följa utvecklingen över tid analyseras därför den historiska utvecklingen i huvudsak för arbetslösa i åldern 16–64 år. Vissa nedbrytningar av den tillgängliga statistiken finns endast för åldersgruppen 15–74 år. I regel påverkar de olika åldersspannen inte beskrivningen av arbetslösheten; bidraget från 15-åringar samt personer i åldern 65–74 år är endast marginellt.

⁶⁴ 1980- och 1990-talen kan exkluderas så att den genomsnittliga arbetslösheten i stället mäts från 1999. Detta sänker den genomsnittliga långtidsarbetslösheten något, från 2,5 procent till 2,4 procent av arbetskraften. Detta innebär att noteringen för långtidsarbetslösheten under andra kvartalet 2014 ändå ligger nära den genomsnittliga nivån för perioden 1999 och framåt.

⁶⁵ AKU lades om 2005 men är bearbetad av SCB för jämförbarhet bakåt i tiden. Bearbetningar av det slaget inför mer osäkerhet än sedvanlig statistisk osäkerhet, se fördjupningen "AKU-omläggningen försvårar tolkningen av arbetsmarknadsläget", *Konjunkturläget*, augusti 2005. Det finns därutöver en särskild osäkerhet för arbetslöshetstidens längd då uppgifter om arbetslöshetstider saknats på grund av insamlingsproblem under perioden april 2005 till och med januari 2006, något som avhjälpes med imputering.

arbetskraften i dag något över historiska genomsnittet oavsett om det mäts från 1987 eller 1999.

SKILLNADER I LÅNGTIDSARBETSLÖSHET MELLAN GRUPPER

Nedan redovisas arbetslöshet efter arbetslöshetstidens längd uppdelat på ålder, inrikes och utrikes födda, utbildning samt kön. Arbetslösheten i de olika grupperna beräknas genom att antalet arbetslösa i varje grupp redovisas som andel av respektive grupps arbetskraft. Arbetslösheten i varje grupp delas sedan upp i kort- och långtidsarbetslöshet.

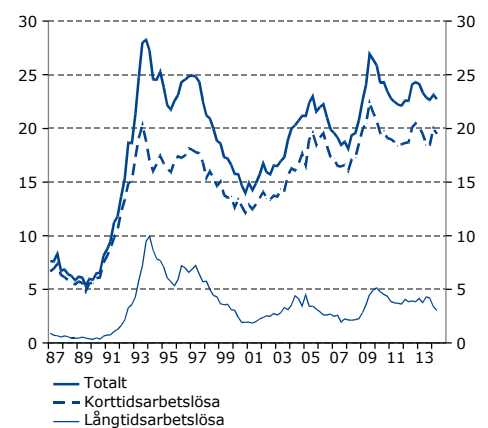
Unga har relativt korta arbetslöshetsperioder

Under helåret 2013 var den genomsnittliga långtidsarbetslösheten högst i den yngsta åldersgruppen (se Tabell 17). Av arbetskraften i åldern 16–24 var 23,3 procent arbetslösa. Uppdelat på kort och lång arbetslöshet låg långtidsarbetslösheten bland unga på 4,1 procent medan korttidsarbetslösheten låg på 19,2 procent av arbetskraften. Bland unga arbetslösa var alltså korttidsarbetslöshet den klart vanligast förekommande typen av arbetslöshet.

Arbetslösheten bland unga har ökat under en längre period (se Diagram 135). En bidragande orsak till detta är att andelen heltidsstudierande bland arbetslösa unga ökat.⁶⁶ Utvecklingen sammanfaller med att utbildningssystemet har byggts ut, både på gymnasie- och högskolenivå. Vidare kan inträdet på arbetsmarknaden ha försvårats på senare tid. För heltidsstudier innebär studier en källa till försörjning vilket blir en anledning att stanna kvar som student parallellt med arbetssökandet.⁶⁷ Den växande andelen studenter bland unga arbetslösa innebär också att färre torde övergå i långtidsarbetslöshet. Detta eftersom pågående arbetssökande kan avbrytas genom återgång till heltidsstudier. Trots den relativt sett höga arbetslösheten totalt bland unga ligger långtidsarbetslösheten klart under de nivåer som rådde under 1990-talet (se Diagram 135). Detta innebär att den ökade ungdomsarbetslösheten främst förklaras av en uppgång i korta arbetslöshetsperioder.

Diagram 135 Arbetslöshet efter arbetslöshetstid, 16–24 år

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁶⁶ Se fördjupningen "Arbetslöshet bland unga", *Konjunkturläget*, juni 2012.

⁶⁷ Ytterligare en förklaring kan vara att arbetslöshetsdefinitionen innebär att det är tillräckligt "att se på annonser" för att räknas som aktivt jobbsökande, och eftersom tillgängligheten på jobbanonser har ökat kan även den uppmätta arbetslösheten ha ökat.

Tabell 17 Arbetslöshet 2013

Procent av arbetskraften, 16–64 år

Grupp	Arbetslösa ¹	Arbetslösa 1–26 veckor ¹	Arbetslösa 27– veckor ¹
16–24 år ²	23,3	19,2	4,1
25–54 år	6,1	3,6	2,5
55–64 år	5,1	2,4	2,7
Inrikes födda	6,2	4,5	1,7
Män	6,3	4,4	1,8
Kvinnor	6,0	4,5	1,5
Utrikes födda	16,0	8,9	7,1
Män	16,5	8,8	7,8
Kvinnor	15,5	9,0	6,4
Kvinnor	7,7	5,3	2,4
Män	8,1	5,2	2,9
Samtliga 16–64 år²	7,9	5,2	2,6

¹ Andel av arbetskraften, justerat för partiellt bortfall på arbetslöshetstidens längd. ² Motsvarande siffror för 15–24 år respektive 15–74 år är i det närmaste identiska med de för 16–24 år respektive 16–64 år, eftersom relativt få 15-åringar och personer i åldern 65–74 år definieras som arbetslösa. Se även not 63 på sidan 76.

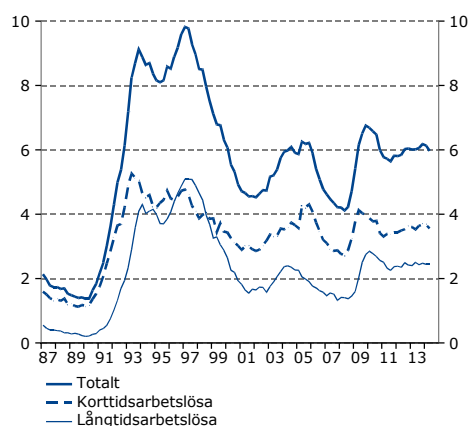
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Inom åldersgruppen 25–54 år har långtidsarbetslösheten utvecklats parallellt med korttidsarbetslösheten (se Diagram 136). Uppgångar i arbetslösheten återspeglas av uppgångar i både kort- och långtidsarbetslöshet. Detta innebär att fler korttidsarbetslösa inom gruppen leder till att fler personer också blir långtidsarbetslösa. Nyttillkomna arbetslösa riskerar därmed att tränga undan personer som varit arbetslösa en längre tid vid tillsättningen av vakanser.⁶⁸

Inom den äldsta gruppen, 55–64 år, är situationen till stor del den omvända jämfört med den som har rätt för ungdomar. För 55–64 åringarna har långtidsarbetslösheten i huvudsak följt den sammanlagda arbetslösheten medan korttidsarbetslösheten legat kring 2 procent sedan 1990-talets början (se Diagram 137). Detta innebär att en uppgång av arbetslösheten inom gruppen i huvudsak innebär en motsvarande uppgång av långtidsarbetslösheten. Sannolikheten att lämna arbetslösheten inom 6 månader för personer mellan 55–64 år är därmed liten jämfört med yngre åldersgrupper.

⁶⁸ Se not 61 på sidan 75.**Diagram 136 Arbetslöshet efter arbetslöshetstid, 25–54 år**

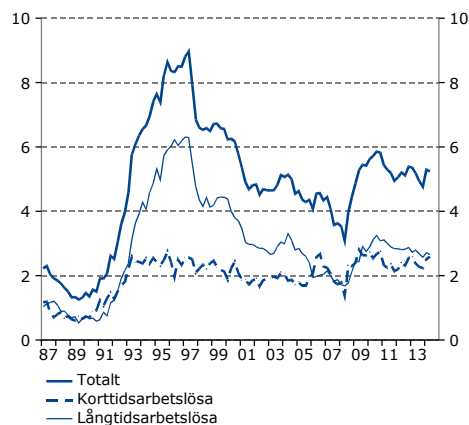
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Arbetslöshet efter arbetslöshetstid, 55–64 år

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Eftergymnasialt utbildade minst drabbade av finanskrisen

Det finns även stora skillnader mellan grupper med olika utbildningsnivåer. För personer med högst förgymnasial utbildning var långtidsarbetslöshet vanligast förekommande. Långtidsarbetslösheten är lägst för personer med eftergymnasial utbildning (se Tabell 18).

Tabell 18 Arbetslöshet efter utbildningsnivå 2013

Procent av arbetskraften, 15–74 år

Högsta uppnådda utbildningsnivå	Arbetslösa ¹	Arbetslösa 1–26 veckor ¹	Arbetslösa 27– veckor ¹
Förgymnasial	20,0	14,2	5,8
Gymnasial	7,7	5,0	2,8
Eftergymnasial	4,9	3,3	1,6
Samtliga 15–74 år²	8,0	5,4	2,6

¹Andel av arbetskraften, justerat för partiellt bortfall på arbetslöshetstidens längd. ²Motsvarande siffror för 16–64 år är i det närmaste identiska de för 15–74 år, eftersom relativt få 15-åringar och personer i åldern 65–74 år definieras som arbetslösa. Se även not 63 på sidan 76.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Bland personer som saknar gymnasial utbildning ökade långtidsarbetslösheten kraftigt i början av 2009 (se Diagram 138).⁶⁹ För denna grupp har långtidsarbetslösheten planat ut snarare än minskat efter finanskrisen och är nu på en betydligt högre nivå än bland personer som har minst gymnasial utbildning. Inom grupperna med minst gymnasieutbildning har i stället långtidsarbetslösheten fallit tillbaka efter finanskrisen. Långtidsarbetslösheten bland de med eftergymnasial utbildning ökade också i samband med finanskrisen, men i betydligt mindre grad. Under 2009 ökade långtidsarbetslösheten från omkring 1 till knappt 2 procent av arbetskraften. Därefter föll den tillbaka till omkring 1,5 procent, det vill säga till nästan samma nivå som 2006.

Högre långtidsarbetslöshet bland utrikes födda

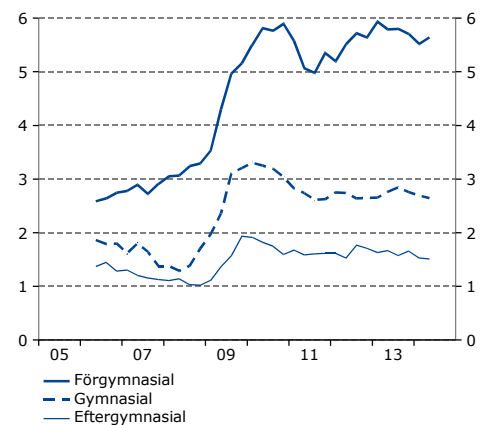
Långtidsarbetslösheten som andel av arbetskraften bland utrikes födda finns uppmätt sedan 2005.⁷⁰ Bland utrikes födda innebar finanskrisen en uppgång i långtidsarbetslöshet från drygt 4 till omkring 7 procent (se Diagram 139). Bland inrikes födda har

⁶⁹ Långtidsarbetslösa som andel av arbetskraften indelat efter utbildning kan beräknas först från och med 2006.

⁷⁰ Innan 2005 särskiljs bara utrikesfödda bland arbetslösa, inte inom befolkningen som helhet, arbetskraften eller sysselsatta. Detta gör att arbetslösa som andel av befolkningen eller arbetskraften inte kan beräknas enligt tillgänglig statistik från SCB.

Diagram 138 Långtidsarbetslösa efter utbildningsnivå, 15–74 år

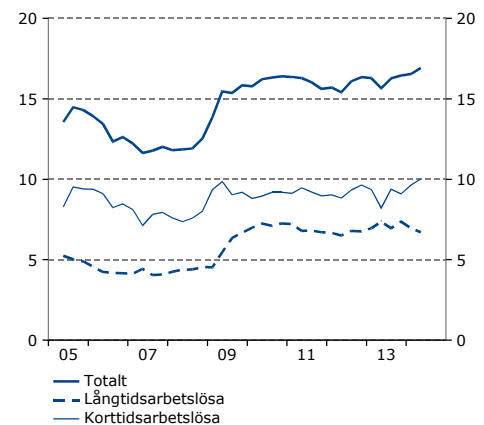
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Arbetslöshet bland utrikes födda, 15–74 år

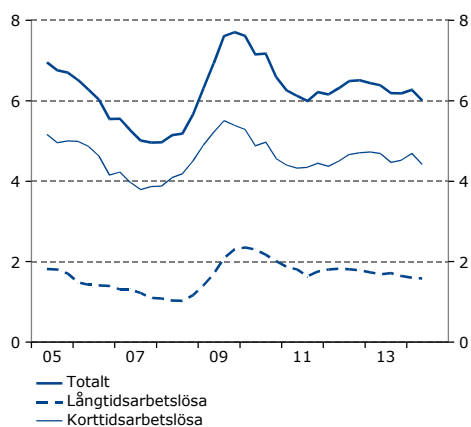
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Arbetslöshet bland inrikes födda, 15–74 år

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

både kort- och långtidsarbetslösheten fallit tillbaka till nivåer nära de som rådde innan finanskrisen (se Diagram 140). En förklaring till att långtidsarbetslösheten bitit sig fast bland utrikes födda är att sannolikheten att hitta ett jobb som utrikes född är lägre än för inrikes födda⁷¹. Detta innebär att utrikes födda efter en konjunkturedgång stannar kvar längre som arbetslösa jämfört med inrikes födda.

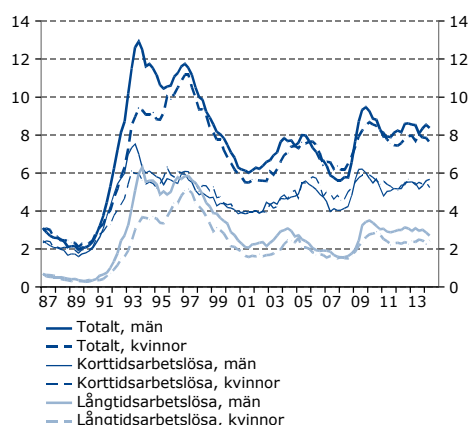
Frånsett de ovanstående, mer strukturella, förklaringarna till högre långtidsarbetslöshet bland utrikes födda, finns konjunkturrella och ekonomisk-politiska skäl till att skillnaden mellan inrikes och utrikes födda har stigit under de senaste fem åren. Parallellt med låg efterfrågan i ekonomin har utbudet av arbetskraft stigit, både bland inrikes och utrikes födda, som resultat av ett antal ekonomisk-politiska reformer. Utbudet av arbetskraft bland utrikes födda har stigit efter att den så kallade etableringsreformen trädde i kraft i december 2010. Enligt reformen ska skyddsbehövande och anhöriginvandrare, efter mottaget uppehållstillstånd, omgående skrivas in på Arbetsförmedlingen och därmed registreras som arbetslösa. Utbudet av arbetskraft har även stigit överlag i befolkningen, bland annat eftersom arbetsinkomster stigit relativt ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna och sjukskrivna numera återremitteras till Arbetsförmedlingen efter att de bedömts arbetsföra. Ett ökat arbetskraftsutbud ger förutsättningar för långsiktigt högre sysselsättning.⁷² På kort sikt kan dock ökningen av arbetskraft leda till att fler konkurrerar om lediga jobb. Då utrikes födda initialt har det svårare på arbetsmarknaden kan reformerna tillsammans med konjunkturedgången tillfälligt ha bidragit till en ökad långtidsarbetslöshet inom gruppen.

Högre långtidsarbetslöshet bland män än kvinnor

Det finns vissa skillnader, om än små, mellan män och kvinnor i både sammanlagd arbetslöshet och långtidsarbetslöshet (se Diagram 141). Arbetslösheten för män är högre än för kvinnor, främst när det gäller långtidsarbetslösheten. Den lägre totala arbetslösheten bland kvinnor just nu i lågkonjunktur kan förklaras av att fler kvinnor arbetar inom offentlig sektor där risken att bli arbetslös är lägre jämfört med privat sektor. I och med att långtidsarbetslöshet är vanligare förekommande bland utrikes födda än bland inrikes födda blir det även vanligare förekom-

Diagram 141 Arbetslöshet efter kön

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden, 16–64 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁷¹ Ett arabiskt namn på en i övrigt identisk jobbsökare minskar sannolikheten att bli kallad till intervju med närmare 80 procent jämfört med om namnet på ansökan är etniskt svenskt. Se Carlsson, M. och D-O. Rooth, "Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data", *Labour Economics* 14, 2007, sid. 716–729.

⁷² Se kapitel 5, "Jämviktsarbetslöshetens utveckling och förklaringsfaktorer" i *Lönebildningsrapporten*, 2013, Konjunkturinstitutet.

mande bland män. Detta beror på att utrikes födda män har ett högre arbetskraftsdeltagande än utrikes födda kvinnor. Skillnader i långtidsarbetslöshet kan även bero på att kvinnor i genomsnitt träder ut ur arbetskraften tidigare än män; exempelvis studerar kvinnor i högre utsträckning än män.

LÅNGTIDSARBETSLÖSHETENS ANDEL AV DEN SAMMANLAGDA ARBETSLÖSHETEN

Med tanke på att långtidsarbetslöshet är svårare att bryta än korttidsarbetslöshet är det av vikt att undersöka hur risken att bli långtidsarbetslös har utvecklats över tid. Detta är särskilt relevant med anledning av den höga arbetslösheten som rått sedan 2008. Arbetslöshetens sammansättning redovisas uppdelat i åldersgrupper samt inrikes och utrikes födda.⁷³

Hög arbetslöshet har historiskt sammanfallit med en hög andel långtidsarbetslösa bland de arbetslösa (se Diagram 142). Den senaste tioårsperioden visar att detta samband har försvagats. Efter finanskrisen blev detta mer tydligt; trots hög arbetslöshet har långtidsarbetslösa som andel av de arbetslösa fallit. De två första kvartalen 2014 har långtidsarbetslösheten som andel av arbetslösheten legat kring det historiska genomsnittet. Detta innebär att de senaste årens höga arbetslöshet karakteriserats av en högre andel arbetslösa med kortare arbetslöshetstider än vad som varit normalt vid nuvarande arbetslöshetsnivåer.

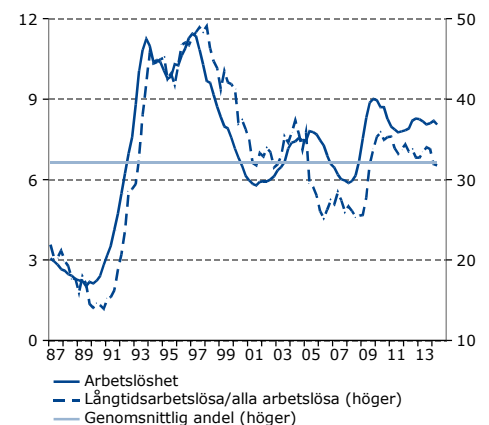
Åldersskillnader i långtidsarbetslöshet bland arbetslösa

Både lång- och korttidsarbetslöshet, som andel av arbetskraften, är som redan nämnts högre bland ungdomar jämfört med äldre (se Tabell 17). Risken att korttidsarbetslösa ungdomar övergår till att vara långtidsarbetslösa är dock låg jämfört med andra åldersgrupper (se Diagram 143). Att ungdomar under 25 i dag utgör en större andel av de arbetslösa än tidigare kan vara en förklaring till de senaste årens utveckling med en fallande andel långtidsarbetslösa bland alla arbetslösa. Under perioden efter finanskrisen har knappt 20 procent av alla arbetslösa ungdomar blivit långtidsarbetslösa. Detta är lägre än under lågkonjunkturerna på 1990-talet och början av 2000-talet. Under den kraftiga nedgången i ekonomisk aktivitet som skedde under 1990-talskrisen var risken att arbetslöshet övergick i långtidsarbetslöshet klart högre än i dag. Risken låg då på över 30 procent mätt som andelen arbetslösa som blev

⁷³ Uppdelningen i utbildningsnivå och kön görs inte här. Diagrammen ovan visar att skillnaderna i risk att arbetslöshet övergår i långtidsarbetslöshet betingat på utbildning och kön är relativt små och inte har förändrats nämnvärt under den studerade perioden.

Diagram 142 Andel långtidsarbetslösa, 16-64 år

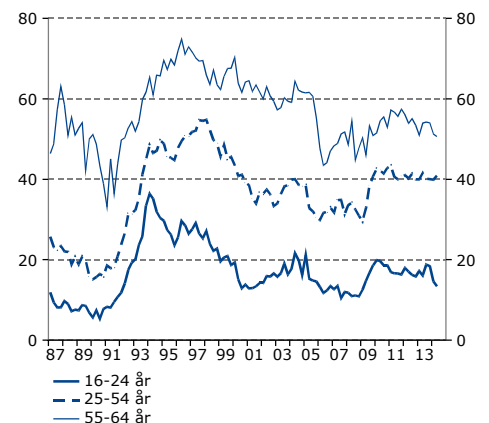
Procent av arbetskraften respektive procent av alla arbetslösa, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 143 Andel långtidsarbetslösa efter ålder

Procent av alla arbetslösa i respektive grupp, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

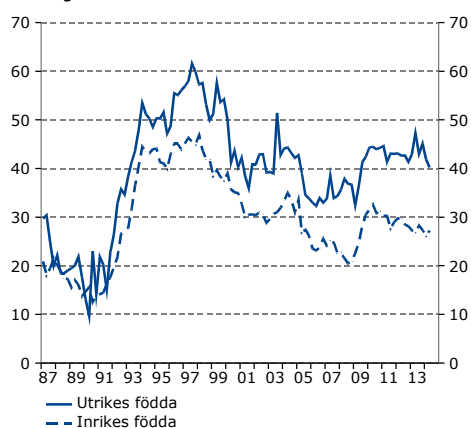
långtidsarbetslösa. Men även under den mildare konjunkturedgången i början av 2000-talet var risken att arbetslösa ungdomar även blev långtidsarbetslösa något högre än den är i dag.

Bland arbetslösa i åldern 25–54 år är i dag 40 procent långtidsarbetslösa. Arbetslöshetsläget under de senaste 5 åren jämfört med konjunkturedgångarna under 1990-talet och inledningen av 2000-talet indikerar att finanskrisen slog hårdare mot gruppen i termer av långa arbetslöshetsperioder.

I åldersgruppen 55–64 år har knappt hälften av de arbetslösa utgjorts av långtidsarbetslösa de senaste åren. Risken för långtidsarbetslöshet bland arbetslösa inom gruppen är dock lägre än vad den var för 10 år sedan, men även lägre än nivåerna på 1990-talet. Risken för äldre arbetslösa att bli långtidsarbetslösa har bara varit lägre under högkonjunkturen 2005–2007 samt åren kring 1990 (se Diagram 143). Det bör samtidigt noteras att utvecklingen inte nödvändigtvis innebär att personer som är 55 år och äldre snabbare kommer i arbete i dag jämfört med tidigare. Att långtidsarbetslösheten faller som andel av den samlade arbetslösheten innebär bara att fler arbetslösa slutar att söka jobb innan 27 veckor gått. Avslutat jobbsökande kan också bero på att de arbetslösa lämnat arbetskraften. Samtidigt bör det betonas att övergångarna från arbetslöshet till förtidspension och sjukskrivning har minskat. Därför kan det finnas skäl att tro att äldre arbetslösa faktiskt hittar arbete snabbare i dag jämfört med för 5–10 år sedan.

Diagram 144 Andel långtidsarbetslösa efter inrikes och utrikes födda, 16–64 år

Procent av alla arbetslösa i respektive grupp, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Skillnader i långtidsarbetslöshet mellan inrikes och utrikes födda arbetslösa

Risken att arbetslöshet övergår i långtidsarbetslöshet har varit större för utrikes födda än för inrikes födda under i stort sett hela mätperioden 1987–2014 (se Diagram 144). Andelen långtidsarbetslösa utrikes födda som andel av de arbetslösa inom gruppen uppvisade både före och efter finanskrisen samma trendmässiga utveckling som för inrikes födda. Andelen långtidsarbetslösa av alla utrikes födda arbetslösa har varit i genomsnitt 42 procent mellan andra kvartalet 2008 och andra kvartalet 2014. Bland inrikes födda har i genomsnitt 28 procent av de arbetslösa varit långtidsarbetslösa under samma period.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Långtidsarbetslösheten i Sverige har legat relativt stabilt kring 2,5 procent av arbetskraften sedan 1990-talets slut. Den relativt sett höga totala arbetslösheten som nu råder i Sverige har främst att

göra med en ökad förekomst av korta arbetslöshetsperioder, särskilt bland ungdomar.

Långtidsarbetslösheten har legat något över det historiska genomsnittet efter finanskrisen men uppgången har inte varit dramatisk. Trots den ihållande lågkonjunktur som rått efter finanskrisen 2008 har långtidsarbetslösa som andel av samtliga arbetslösa fallit sedan 2009. Andelen långtidsarbetslösa av alla arbetslösa är i dag lägre än den var både under lågkonjunkturen i början av 2000-talet och den under 1990-talet. Detta innebär att färre av de arbetslösa övergått i långtidsarbetslöshet under den senaste lågkonjunkturen jämfört med de två tidigare.

Uppdelat på demografiska grupper och utbildningsnivå syns andra mönster. Sedan mitten av 2000-talet har långtidsarbetslösheten som andel av arbetskraften ökat bland personer utan gymnasieutbildning samt bland utrikes födda.

FÖRDJUPNING

Inflationsförväntningar uppdelade på kön, ålder och utbildning

I Konjunkturbarometern publiceras varje månad hushållens inflationsförväntningar på ett års sikt. I denna fördjupning undersöks hushållens prognosförmåga, såväl aggregerat som för vissa undergrupper. Undersökningen visar att alla undersökta grupper systematiskt har överskattat den framtida inflationen. Hushållens prognosprecision är dessutom måttlig; en strategi där prognosen vid varje tillfälle sätts till inflationsmålet är under den undersökta perioden förknippad med högre prognosprecision än den hos någon av de undersökta grupperna.

HUSHÅLLENS INFLATIONSFÖRVÄNTNINGAR I KONJUNKTURBAROMETERN

Konjunkturinstitutet publicerar månatligen *Konjunkturbarometern*, vilken innehåller resultaten från Sveriges mest omfattande enkätundersökning till hushåll och företag om deras syn på den egna och den svenska ekonomin. En av frågorna som ställs varje månad till de utvalda individer som representerar respektive hushåll är vad inflationen om tolv månader kommer att vara.⁷⁴ I denna fördjupning undersöks hushållens prognosförmåga, mätt såväl över alla individer som uppdelat på kön respektive ålder samt utbildning.⁷⁵

Analysen utförs på inflationsförväntningar som är insamlade under perioden december 2001–juni 2013 (se Diagram 145 till Diagram 148).^{76, 77} Utöver hushållens förväntningar utvärderas

⁷⁴ Mer specifikt är frågan formulerad: "Hur många procent tror du priserna kommer att stiga/sjunka, det vill säga inflationen/deflationen om 12 månader?".

⁷⁵ Svaren på samtliga frågor i Konjunkturbarometerns hushållsundersökning redovisas uppdelade på ett antal olika grupper. Data går att ladda ner på statistik.konj.se.

⁷⁶ Hushållens inflationsförväntningar började mätas i slutet 1970-talet, men det finns ett antal fördelar med att begränsa analysen till perioden december 2001–juni 2013. För det första kommer alla observationer från den nuvarande penningpolitiska regimen med ett inflationsmål; i december 2001 får denna ses som synnerligen väletablerad. Detta innebär att vi inte drabbas av eventuella "strukturella brott" om förväntningsbildningen har varierat med den penningpolitiska regimen. För det andra har metoden för insamlingen av hushållens inflationsförväntningar varierat något över tiden. GfK Sweden AB tog över insamlingen av data från SCB 2001. Den första observationen som baseras på GfK Sweden AB:s insamling av data är december 2001. Sedan oktober 2009 genomförs undersökningen av CMA Research AB. CMA Research AB använder sig av liknande metoder som GfK Sweden AB:s och Konjunkturinstitutets bedömning är att detta byte av undersökningsföretag i sig inte påverkar tidsserierna. För detaljer rörande metodfrågor, se *Metodbok för Konjunkturbarometern* vilken kan laddas ner på www.konj.se.

Diagram 145 Inflation och inflationsförväntningar på ett års sikt, kön

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Inflation och inflationsförväntningar på ett års sikt, ålder

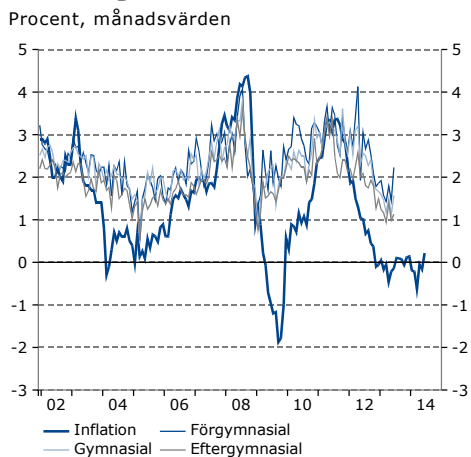
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 147 Inflation och inflationsförväntningar på ett års sikt, ålder

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Inflation och inflationsförväntningar på ett års sikt, utbildning

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

två alternativa – och mycket enkla – prognosmetoder. Den första av dessa är en så kallad naiv prognos. Denna prognosmetod innebär att inflationsprognosen vid varje prognostillfälle sätts till vad inflationstakten är just då. Den andra metoden är en prognos där inflationen om ett år alltid antas vara lika med inflationsmålet, det vill säga 2 procent. Syftet med att inkludera dessa alternativa prognoser är att ge en referensram för att bedöma hur bra hushållens förväntningar är.

ALLA GRUPPER HAR ÖVERSKATTAT INFLATIONEN

Två aspekter av prognosförmågan undersöks. Den första är om förväntningarna är väntevärdesriktiga, det vill säga att det inte förekommer någon systematisk över- eller underskattning. Detta sker genom att det genomsnittliga prognosfelet, det så kallade medelfelet, studeras.⁷⁸ Av Tabell 19 framgår att prognoserna från samtliga grupper/metoder har ett negativt medelfel. Detta innebär att samtliga prognoser är förknippade med en överskattning av inflationen. Fyra undergrupper har ett medelfel som är mindre än -1: kvinnor, åldersgruppen 50–64, personer med förgymnasial utbildning och personer med gymnasial utbildning. För samtliga grupper är överskattningen av inflationen statistiskt signifikant (på femprocentsnivån).⁷⁹ Endast för den naiva prognosen, som är förknippad med det medelfel som avviker minst från noll, kan nollhypotesen om väntevärdesriktighet inte förkastas.

PROGNOSPRECISIONEN ÄR MÅTTLIG

Den andra aspekten av prognosförmågan som studeras är prognosernas prognosprecision. Denna utvärderas med hjälp av rotmedelkvadratfelet (RMKF).⁸⁰ Ju lägre RMKF en prognos har, desto högre är prognosprecisionen.

Tabell 19 visar att den grupp som har högst precision är personer med eftergymnasial utbildning. Åldersgruppen 25–34 och

⁷⁷ Vad beträffar utfallsserien för KPI-inflationen (se diagram 145) utgörs denna fram till och med december 2004 av av inflationstakten såsom den beräknades av SCB "enligt gammal metod", det vill säga som prisförändringen på en oförändrad varukorg. Denna serie går att ladda ner på <http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistikdatabasen/>. Från och med januari 2005 till och med juni 2014 ges KPI-inflationen som den procentuella tolv månadersförändringen i KPI.

⁷⁸ Prognosfelet, $e_{t+12|t}$, är här definierat som utfallet minus prognosen, det vill säga $e_{t+12|t} = \pi_{t+12} - \pi_{t+12|t}$. Medelfelet (MF) ges av ekvationen $MF = (1/n) \sum_{i=0}^{n-1} e_{t+12+i|t+i}$.

⁷⁹ Statistisk signifikans har testats genom att skatta en ekvation för varje grupp/metod där prognosfelet förklaras endast av en konstant. Nollhypotesen om väntevärdesriktiga prognoser kan förkastas om absolutvärdet på t-statistiken för konstanten är nog stort. Robusta standardfel – så kallade Newey-West-standardfel – har använts i beräkningen för att hantera seriell korrelation som per definition uppkommer i denna analys.

⁸⁰ Rotmedelkvadratfelet ges av ekvationen $RMKF = \sqrt{(1/n) \sum_{i=0}^{n-1} (e_{t+12+i|t+i})^2}$.

män har högst precision därefter; skillnaden mellan dessa tre grupper är dock högst marginell och inte statistiskt signifikant.⁸¹

Sämst prognosprecision bland grupperna i Konjunkturbarometern återfinns för personer med förgymnasial utbildning. Därefter följer kvinnor, åldersgrupperna 16–24 och 50–64 samt personer med gymnasial utbildning. Dessa gruppers prognosprecision är dessutom signifikant lägre än den hos gruppen med eftergymnasial utbildning.⁸²

Allra högst prognosprecision har dock prognosen som utgår ifrån att inflationen alltid kommer att ligga på inflationsmålet om ett år.

Tabell 19 Medelfel och rotmedelkvadratfel för hushållens inflationsförväntningar december 2001–februari 2013

	Medelfel	RMKF
Alla	-0,90	1,67
Kvinnor	-1,01	1,76
Män	-0,79	1,60
16–24	-0,93	1,76
25–34	-0,64	1,58
35–49	-0,85	1,65
50–64	-1,05	1,76
65-	-0,99	1,73
Förgymnasial	-1,13	1,81
Gymnasial	-1,03	1,76
Eftergymnasial	-0,70	1,56
Naiv	-0,23	1,98
Mål	-0,74	1,52

Anm. "RMKF" är rotmedelkvadratfelet. "Naiv" avser en prognos som utgår från inflationens aktuella värde vid prognostillfället. "Mål" avser en prognos som vid alla prognostillfällen sätts till Riksbankens inflationsmål, det vill säga 2 procent.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ORSAKEN TILL SKILLNADERNA MELLAN GRUPPER HAR INTE ANALYSERATS

Den utförda analysen visar alltså bland annat att det finns statistiskt signifikanta skillnader i prognosprecision mellan de olika grupperna. Det bör dock hållas i åtanke att de skillnader mellan

⁸¹ Parvisa Diebold-Mariano-test kan inte förkasta nollhypotesen om lika prognosprecision på rimliga signifikansnivåer. Se Diebold, F. X. och R. S. Mariano, "Comparing predictive accuracy", *Journal of Business and Economics Statistics* 13, 1995, sid. 253–263, för en utförlig beskrivning av testet.

⁸² Även här har parvisa Diebold-Mariano-test använts.

olika grupper som framkommit här kan bero på något annat än den faktor enligt vilken gruppindelningen har skett. Om exempelvis kvinnor i genomsnitt har lägre utbildning än män, och utbildning är den faktor som verkligen påverkar prognosprecisionen, skulle en observerad skillnad mellan män och kvinnor kunna bero på skillnader i utbildning och inte kön.⁸³ Men även om det kan vara intressant ur ett flertal aspekter att veta hur och varför förväntningarna skiljer sig åt, har detta inte analyserats vidare här. Ur ett prognosperspektiv är det nämligen mest intressant att veta egenskaperna hos de olika grupper som faktiskt redovisas i Konjunkturbarometern – det är trots allt dessa som står till analytikens och prognosmakares förfogande.⁸⁴

GENERELLA TILLKORTAKOMMANDEN HOS HUSHÅLLENS INFLATIONSFÖRVÄNTNINGAR

Sammanfattningsvis kan det således konstateras att hushållens inflationsförväntningar i Konjunkturbarometern förefaller ha vissa tillkortakommanden. Även om personer med eftergymnasialutbildning och åldersgruppen 25–34 år förefaller ha såväl minst systematiskt fel i prognoserna som högst prognosprecision (av de här utvärderade förväntningarna som ingår i Konjunkturbarometern) så är det likafullt så att dessa gruppers förväntningar inte är väntevärdesriktiga. Prognosprecisionen är dessutom lägre än vad som åstadkoms med en mycket enkel metod, nämligen att utgå från att inflationsmålet alltid kommer att vara uppfyllt om ett år. Att prognoser har tillkortakommanden ur ett prognosperspektiv innebär dock inte att de saknar värde när svensk ekonomi ska analyseras. Det kan dock vara nyttigt för den som använder prognoserna som underlag vid analyser att vara medveten om deras prognosegenskaper.

⁸³ Forskning på området indikerar att det finns skillnader i inflationsprognoser bland annat beroende på en individs ålder, kön, utbildning och inkomst. Ett flertal förklaringar har framförts till sådana skillnader, till exempel olika konsumtionsmönster hos olika grupper; denna förklaring är dock inte oomstridd. För exempel på empiriska studier och vidare diskussion på detta område, se till exempel Jonung, L., "Perceived and expected rates of inflation in Sweden", *American Economic Review* 71, 1981, sid. 961–968 och Bryan, M. F. och G. Venkatu, "The curiously different inflation perspectives of men and women", *Federal Reserve Bank of Cleveland Economic Commentary*, November, 2001.

⁸⁴ I denna fördjupning berörs inte heller frågan om de implikationer för ekonomin i övrigt, exempelvis beträffande lönebildning eller hushållens konsumtion, som de här dokumenterade egenskaperna hos hushållens inflationsförväntningar kan tänkas ha.

Tabellbilaga

På Konjunkturinstitutets webbplats finns fler variabler och längre tidsserier, se www.konj.se/statistik.

INNEHÅLL

Internationell konjunkturutveckling	90
Tabell A1 Oljepris.....	90
Tabell A2 Valda indikatorer för euroområdet	90
Tabell A3 Valda indikatorer för USA	90
Konjunkturen i Sverige.....	91
Tabell A4 Försörjningsbalans	91
Tabell A5 Hushållens inkomster	92
Tabell A6 Hushållens konsumtionsutgifter	92
Tabell A7 Lagerinvesteringar	93
Tabell A8 Bytesbalans	93
Tabell A9 BNI.....	93
Tabell A10 Produktion.....	94
Tabell A11 Arbetade timmar.....	94
Tabell A12 Produktivitet.....	94
Tabell A13 Resursutnyttjande	95
Tabell A14 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.....	95
Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser	96
Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet.....	96
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018	97
Tabell A17 Potentiell BNP, sysselsättning och produktivitet.....	97
Tabell A18 BNP.....	97
Tabell A19 Räntor och växelkursindex.....	97
Offentliga finanser 2014–2018	98
Tabell A20 Statens budgetsaldo och skuld	98
Tabell A21 Transfereringar till hushållen	98
Tabell A22 Framskrivning av inkomstpensionerna.....	98
Tabell A23 Utgiftstak för staten	99
Tabell A24 Konjunkturjusterat sparande vid olika finanspolitiska prognoser.....	99
Tabell A25 Indikatorer för överskottsmålet	99
Tabell A26 Offentliga finanser: en översikt.....	100

Internationell konjunkturutveckling

Tabell A1 Oljepris

Dollar per fat, årsgenomsnitt

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Råolja (Brent)	98,5	62,3	80,2	110,9	111,8	108,8	107,2	105,3

Anm. Ett fat är 159 liter. Brent avser olja utvunnen i Nordsjön.

Källor: Intercontinental Exchange och Konjunkturinstitutet.

Tabell A2 Valda indikatorer för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	5 396	-0,9	1,0	0,3	-1,4	-0,6	0,7	1,3
Offentliga konsumtionsutgifter	2 038	2,6	0,6	-0,1	-0,6	0,2	0,8	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	1 670	-12,5	-0,5	1,6	-3,7	-2,8	1,3	2,7
Lagerinvesteringar ¹	5	-1,4	1,0	0,5	-0,7	0,0	0,2	0,0
Export	4 274	-12,2	11,3	6,5	2,6	1,4	2,8	4,4
Import	3 949	-10,6	9,7	4,5	-0,9	0,4	3,2	4,3
BNP	9 435	-4,4	1,9	1,6	-0,6	-0,4	0,9	1,6
HIKP ²		0,3	1,6	2,7	2,5	1,4	0,6	1,1
Arbetslöshet ³		9,5	10,0	10,0	11,3	11,9	11,6	11,3
Styrränta ⁴		1,00	1,00	1,00	0,75	0,25	0,15	0,15
Tioårig statsobligationsränta ⁵		3,3	2,8	2,6	1,6	1,6	1,4	1,6
Dollar/euro ⁶		1,39	1,33	1,39	1,29	1,33	1,36	1,32

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser refinansräntan. ⁵ Nivå, procent. Avser Tyskland. ⁶ Nivå.

Anm. Euroområdet avser Euro12, vilket utgör drygt 98 procent av det totala euroområdets ekonomi.

Källor: ECB, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Tabell A3 Valda indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	11 484	-1,6	1,9	2,3	1,8	2,4	2,4	2,7
Offentliga konsumtionsutgifter	2 548	3,8	0,1	-2,7	-0,6	-1,3	0,0	0,3
Fasta bruttoinvesteringar	3 170	-13,0	1,1	3,7	5,4	2,8	3,8	7,0
Lagerinvesteringar ¹	74	-0,8	1,4	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Export	2 262	-8,8	11,9	6,9	3,3	3,0	3,3	6,5
Import	2 770	-13,7	12,7	5,5	2,3	1,1	4,6	6,3
BNP	16 768	-2,8	2,5	1,6	2,3	2,2	2,1	3,1
KPI ²		-0,4	1,6	3,2	2,1	1,5	1,9	2,0
Arbetslöshet ³		9,3	9,6	8,9	8,1	7,4	6,3	5,9
Styrränta ⁴		0,3	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	1,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵		3,3	3,2	2,8	1,8	2,4	2,6	3,0
Dollar/euro ⁶		1,39	1,33	1,39	1,29	1,33	1,36	1,32

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser Federal Funds target rate. ⁵ Nivå, procent. ⁶ Nivå.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve och Konjunkturinstitutet.

Konjunktoren i Sverige

Tabell A4 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring fasta priser

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hushållens konsumtionsutgifter	1 765	-0,3	4,0	1,7	1,6	2,0	2,5	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	998	2,2	2,1	0,8	0,3	2,0	1,2	1,7
Statlig konsumtion	273	2,2	5,4	0,6	0,9	3,6	0,9	0,4
Kommunal konsumtion	725	2,1	0,9	0,9	0,1	1,3	1,3	2,2
Fasta bruttoinvesteringar	668	-15,5	7,2	8,2	3,3	-1,1	4,3	7,3
Näringslivet	556	-18,5	7,5	10,1	3,2	-0,7	4,0	8,2
Industrin	87	-26,3	2,7	17,1	8,3	-4,4	-4,3	7,3
Övriga varubranscher	101	-13,4	6,0	0,0	16,1	-4,7	1,0	12,9
Tjänster ¹	245	-16,6	7,8	10,7	3,4	-0,9	-0,4	6,0
Bostäder	122	-19,1	15,7	10,4	-11,2	6,3	21,2	9,3
Offentliga myndigheter	112	1,4	5,4	-0,7	4,0	-3,2	5,5	3,1
Slutlig inhemsk efterfrågan	3 432	-2,9	4,0	2,7	1,6	1,4	2,5	3,2
Lagerinvesteringar ²	2	-1,6	2,2	0,5	-1,2	0,2	0,1	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3 434	-4,6	6,5	3,2	0,3	1,6	2,6	3,2
Export	1 668	-13,8	11,4	6,1	0,7	-0,4	2,7	5,2
Export av varor	1 117	-18,4	15,0	8,6	-0,8	-2,8	2,2	5,4
Bearbetade varor	864	-21,1	16,9	10,5	-4,4	-1,3	0,8	5,5
Råvaror	253	-7,2	7,1	1,5	12,3	-7,4	6,9	4,9
Export av tjänster	551	-2,8	3,9	0,4	4,4	4,8	3,8	4,8
Total efterfrågan	5 102	-8,0	8,2	4,2	0,5	0,9	2,6	3,9
Import	1 461	-14,3	12,0	7,1	-0,6	-0,8	4,7	5,7
Import av varor	1 036	-16,6	16,5	8,4	-2,1	-2,3	3,8	5,9
Bearbetade varor	731	-18,6	20,1	11,7	-4,3	-1,0	3,4	6,0
Råvaror	306	-11,5	6,6	-0,1	3,5	-5,3	4,7	5,6
Import av tjänster	425	-7,8	1,2	3,5	3,8	3,1	6,7	5,3
Nettoexport ²	207	-0,7	0,5	-0,1	0,6	0,2	-0,6	0,1
BNP	3 641	-5,0	6,6	2,9	0,9	1,6	1,8	3,1

¹ Exkl. bostäder, fartyg och flygplan. De exkluderade delarna ingår dock på raden näringslivet. ² Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A5 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Lönesumma, justerad för utland	1 515	0,1	3,1	5,6	3,8	2,7	4,3	4,2
Timlön enligt NR		2,9	1,1	3,2	2,8	2,2	2,7	2,9
Arbetade timmar ^{1,2}		-2,8	2,0	2,4	0,9	0,6	1,5	1,3
Transfereringar från offentlig sektor, netto	574	7,4	0,5	-0,9	4,5	4,5	1,1	2,1
Kapitalinkomster, netto	148	21,9	-3,0	4,3	13,7	6,6	4,1	4,8
Övriga inkomster, netto	115	-21,3	21,4	7,6	-0,9	8,5	3,8	7,3
Inkomster före skatt³	2 353	1,9	2,8	4,0	4,3	3,7	3,5	3,9
Direkt skatt (bidrag)	473	2,2	0,3	1,0	0,4	-0,4	0,3	-0,3
Disponibel inkomst	1 880	4,1	3,1	5,0	4,7	3,3	3,8	3,5
Konsumentpris ⁴		2,1	1,5	1,7	1,2	0,7	0,9	1,5
Real disponibel inkomst	1 880	2,0	1,6	3,3	3,5	2,6	2,8	2,0
per capita ⁵	196	1,1	0,7	2,5	2,7	1,7	1,8	0,9

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Tillväxten i inkomster före skatt är en vägd summa av lönesumma, transfereringar, kapitalinkomster och övriga inkomster. ⁴ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁵ Tusentals kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A6 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sällanköpsvaror	322	0,1	5,1	1,2	2,6	2,9	5,5	5,0
Bilar	49	-14,0	33,1	12,4	-8,0	1,2	13,9	3,2
Dagligvaror	273	3,0	0,1	1,2	1,6	0,6	2,4	1,0
Drivmedel	52	-0,8	-4,3	-6,2	-3,6	-4,3	-1,1	-0,4
Tjänster exkl. bostad	566	0,5	3,6	4,5	1,7	3,0	0,4	1,8
Bostäder inkl. energi	462	1,7	2,5	-1,1	2,1	1,6	1,5	0,7
Konsumtion i utlandet	82	-13,8	13,5	7,2	6,6	7,7	15,4	7,5
Avgår: Utländska besökares konsumtion i Sverige	96	4,8	-0,9	7,1	3,9	2,8	11,8	0,0
Icke-vinstdrivande organisationer	55	-1,5	0,7	0,5	2,9	-0,8	4,5	2,1
Konsumtionsutgifter	1 765	-0,3	4,0	1,7	1,6	2,0	2,5	2,4
Disponibel inkomst	1 880	2,0	1,6	3,3	3,5	2,6	2,8	2,0
Sparande ¹	249	11,0	8,3	10,4	12,2	12,3	12,6	12,1
Eget sparande ¹	115	4,5	2,3	3,8	5,6	6,1	6,4	6,0
Finansiellt sparande ¹	204	8,6	5,3	7,5	9,8	10,1	10,3	9,5

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner. I finansiellt sparande ingår inte reallt sparande.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A7 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrins lager av insatsvaror	1,7	-14,7	1,6	6,0	-6,1	-1,3	-1,0	0,0
Industrins lager av varor i arbete och färdigvaror	-7,0	-16,7	8,6	11,6	-2,8	-1,3	-1,7	0,0
Handelslager	0,5	-24,7	2,3	10,5	-3,2	-2,4	2,6	0,0
Skogslager	6,9	9,9	7,5	10,0	12,3	14,1	8,7	8,0
Övriga lager ¹	5,8	-3,1	4,3	3,7	-0,4	-6,9	-2,4	0,0
Summa lagerförändring	8,0	-49,3	24,2	41,6	-0,3	2,1	6,2	8,0
Lageromslag ²	-16,0	-52,6	69,5	17,5	-40,7	6,4	4,1	1,8
Lageromslag i procent av total efterfrågan föregående år ³	-0,4	-1,1	1,6	0,4	-0,8	0,1	0,1	0,0
Lageromslag i procent av BNP föregående år ³	-0,5	-1,6	2,2	0,5	-1,2	0,2	0,1	0,0

¹ Övriga lager är främst bränslelager i el- och gasindustrin samt värdeföremål. ² Lageromslaget är årets lagerförändring minus fjolårets. ³ När lagren ökar mer än föregående år är lageromslaget positivt och registreras som ett positivt bidrag till BNP-tillväxten i nationalräkenskaperna (och tvärtom när lageromslaget är negativt). Normalt är dock nettoeffekten på BNP mindre eftersom lagerförändringar även påverkar importen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A8 Bytesbalans

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Handelsbalans	117	97	86	78	85	81	72	71
Tjänstebalans	99	104	121	116	121	126	115	120
Löner, netto	-2	-2	-2	-2	-2	-3	-3	-3
Kapitalavkastning, netto	109	56	73	77	89	104	107	107
Transfereringar med mera, netto	-41	-42	-47	-52	-64	-62	-61	-61
Bytesbalans	283	213	231	216	229	246	231	233
Procent av BNP	8,8	6,9	6,9	6,2	6,5	6,8	6,1	5,9
Kapitaltransfereringar	-5	-4	-5	-4	-4	-9	-9	-10
Finansiellt sparande i utlandet	277	209	226	212	225	237	222	223
Procent av BNP	8,7	6,7	6,8	6,1	6,3	6,5	5,9	5,7

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A9 BNI

Miljarder kronor, löpande priser, tusental samt kvot respektive årlig procentuell förändring

	Nivå 2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNI	3 744	-4,6	7,8	4,3	2,3	2,8	3,2	4,5
Deflator, inhemsk användning		1,9	1,2	1,7	1,4	1,1	1,4	1,5
Real BNI		-6,3	6,5	2,6	0,9	1,7	1,8	3,0
Befolkning	9 599	0,9	0,9	0,8	0,7	0,9	1,0	1,1
Real BNI per capita¹	390	-7,1	5,6	1,8	0,1	0,9	0,8	1,8

¹ Tusentals kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A10 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Varubranscher	823	-14,8	16,7	2,3	0,0	-0,4	1,3	4,1
Varav: Industri	496	-20,8	27,0	3,8	-2,5	-1,6	-0,3	4,6
Byggverksamhet	172	-6,8	3,6	-1,2	2,1	2,9	6,5	4,8
Tjänstebanscher	1 683	-2,8	4,0	5,4	2,4	3,0	2,6	3,0
Varav: Handel	358	-2,8	6,0	3,5	1,1	2,4	3,5	3,6
Företagstjänster	316	-5,1	8,6	6,1	4,3	3,3	2,4	3,7
Näringsliv	2 505	-7,1	8,2	4,3	1,6	1,8	2,2	3,4
Offentliga myndigheter	648	1,3	0,2	-0,5	0,5	0,4	0,8	0,9
BNP till baspris¹	3 199	-5,3	6,5	3,3	1,4	1,5	1,9	2,8
Produktskatter/subventioner	447	-1,9	5,2	0,8	0,8	2,7	2,1	3,2
BNP till marknadspris	3 646	-4,9	6,3	2,9	1,3	1,6	1,9	2,9

¹ Inklusivt produktion i hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A11 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Varubranscher	1 881	-7,4	1,1	2,5	-1,1	-1,9	-0,6	1,1
Varav: Industri	1 038	-11,6	1,3	1,5	-2,3	-2,9	-1,9	0,0
Byggverksamhet	538	-2,4	0,8	2,7	0,7	1,0	0,7	3,3
Tjänstebanscher	3 482	-1,2	4,2	2,7	1,0	1,3	2,5	1,5
Varav: Handel	1 007	-0,6	2,4	2,1	1,5	2,2	3,6	2,0
Företagstjänster	752	-3,6	6,1	3,7	2,1	-0,3	0,8	2,0
Näringsliv	5 364	-3,6	3,0	2,6	0,2	0,1	1,4	1,4
Offentliga myndigheter	2 021	-0,5	-0,5	0,4	1,6	1,1	1,2	1,0
Hela ekonomin¹	7 545	-2,6	2,0	2,0	0,7	0,4	1,4	1,3

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A12 Produktivitet

Kronor per timme (baspris) respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Varubranscher	437	-8,0	15,4	-0,2	1,1	1,5	1,9	2,9
Varav: Industri	478	-10,4	25,4	2,3	-0,2	1,3	1,6	4,6
Byggverksamhet	320	-4,6	2,8	-3,7	1,4	2,0	5,7	1,4
Tjänstebanscher	483	-1,6	-0,2	2,6	1,4	1,7	0,1	1,5
Varav: Handel	356	-2,2	3,5	1,3	-0,4	0,2	-0,2	1,6
Företagstjänster	421	-1,6	2,4	2,3	2,1	3,6	1,6	1,7
Näringsliv	467	-3,6	5,0	1,6	1,4	1,6	0,8	1,9
Offentliga myndigheter	320	1,8	0,7	-0,9	-1,1	-0,8	-0,3	0,0
Hela ekonomin¹	424	-2,8	4,4	1,2	0,7	1,1	0,5	1,5

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A13 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inget annat anges

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,6	6,6	6,6	6,7	6,7	6,7	6,7	6,6
Faktisk arbetslöshet ²	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	7,9	7,6
Potentiellt arbetade timmar	1,1	1,0	1,3	1,1	0,8	0,9	1,0	1,0
Faktiskt arbetade timmar	0,7	-2,6	2,0	2,0	0,7	0,4	1,4	1,3
Arbetsmarknadsgap ³	0,7	-2,9	-2,2	-1,3	-1,5	-2,0	-1,6	-1,4
Potentiell produktivitet	0,9	0,5	0,9	0,6	0,8	1,3	1,0	1,0
Faktisk produktivitet	-1,5	-2,4	4,2	0,9	0,6	1,3	0,6	1,6
Produktivitetsgap ⁴	-0,5	-3,5	-0,3	0,0	-0,1	-0,2	-0,6	-0,1
Potentiell BNP	2,0	1,5	2,2	1,7	1,6	2,2	2,0	2,0
Faktisk BNP	-0,8	-4,9	6,3	2,9	1,3	1,6	1,9	2,9
BNP-gap ⁵	0,1	-6,3	-2,5	-1,3	-1,6	-2,1	-2,3	-1,5

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A14 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Näringsliv	68,4	3,2	2,5	2,5	3,2	2,4	3,0	3,0
Industri	16,8	3,0	2,8	2,5	3,9	2,2	2,7	2,9
Byggbranschen	6,3	3,5	1,9	3,1	2,6	3,1	3,4	3,0
Tjänstbranscher	45,3	3,2	2,4	2,4	3,0	2,4	3,1	3,0
Kommunal sektor	25,1	3,9	2,7	2,3	2,7	2,9	3,0	3,0
Stat	6,4	3,9	3,1	1,9	2,1	2,5	2,6	2,7
Totalt	100,0	3,4	2,6	2,4	3,0	2,5	3,0	2,9
Nominell timlön		3,4	2,6	2,4	3,0	2,5	3,0	2,9
Real timlön (KPI) ¹		3,9	1,4	-0,5	2,1	2,6	3,0	1,9
Real timlön (KPIF) ²		1,7	0,6	1,0	2,0	1,7	2,4	1,4

¹ Deflaterad med konsumentprisindex (KPI). ² Deflaterad med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BNP	71,4	2,1	0,8	1,3	1,0	0,9	1,4	1,5
Offentliga myndigheter ¹	13,6	0,2	1,5	3,8	4,0	3,5	3,0	1,9
Näringsliv ²	49,1	2,6	0,5	0,7	0,5	0,4	1,3	1,3
Skattenetto	8,8	2,2	1,7	1,4	-0,3	0,2	-0,2	1,5
Import	28,6	0,2	0,2	-0,4	-1,0	-2,8	1,7	-0,1
Bearbetade varor	14,3	3,7	-4,5	-3,7	-2,6	-3,8	1,6	-0,6
Råvaror	6,0	-11,9	15,1	9,3	0,2	-3,8	0,6	0,7
Tjänster	8,3	3,3	-0,1	-0,8	1,0	-0,4	2,4	0,2
Tillförsel/användning³	100,0	1,5	0,6	0,8	0,4	-0,2	1,5	1,0
Offentlig konsumtion	19,6	0,8	1,4	3,0	3,1	2,4	2,3	1,8
Hushållens konsumtionsutgifter	34,6	2,1	1,5	1,7	1,2	0,7	0,9	1,5
Fasta investeringar	13,1	3,0	0,5	0,0	0,3	0,3	1,5	0,8
Export	32,7	0,8	-0,5	-0,9	-1,4	-2,8	1,7	0,0
Bearbetade varor	16,9	4,7	-4,7	-3,3	-1,9	-3,0	2,1	-0,4
Råvaror	5,0	-11,1	16,6	5,1	-3,3	-3,8	0,8	0,8
Tjänster	10,8	-0,1	0,4	0,8	0,3	-1,8	1,4	0,3

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusivt lagerinvesteringar.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Miljarder kronor, procentuell utveckling respektive procent

	Nivå							
	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Förädlingsvärde, fasta priser ¹		-7,2	8,5	4,2	1,3	1,8	2,1	3,6
Förädlingsvärde deflator		2,6	0,5	0,7	0,5	0,4	1,3	1,3
Förädlingsvärde, löpande priser ²	2 498	-4,8	9,0	4,9	1,7	2,1	3,3	4,9
Arbetade timmar, anställda		-4,2	3,9	3,1	-0,3	0,5	1,3	2,0
Arbetskostnad per timme ³	310	2,7	-0,5	3,4	4,4	2,1	3,1	2,4
Total arbetskostnad ⁴	1 524	-1,6	3,3	6,6	4,1	2,5	4,4	4,5
Bruttoöverskott	974	-9,6	18,0	2,6	-1,7	1,4	1,6	5,6
Vinstandel		38,4	41,6	40,6	39,3	39,0	38,4	38,6
Justerad vinstandel ⁵		28,7	33,0	32,2	30,9	30,9	30,4	30,7

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Kronor. ⁴ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter för anställda.

⁵ Exklusivt små- och fritidshus, justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik till och med 2018

Tabell A17 Potentiell BNP, sysselsättning och produktivitet

Procentuell förändring om inget annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Potentiell BNP	1,7	1,6	2,2	2,0	2,0	2,4	2,4	2,2
Potentiellt arbetade timmar	1,1	0,8	0,9	1,0	1,0	0,9	0,7	0,5
Potentiell sysselsättning	0,9	1,0	1,1	1,0	0,9	0,7	0,6	0,5
Potentiell produktivitet	0,6	0,8	1,3	1,0	1,0	1,5	1,7	1,6
Potentiell produktivitet, näringslivet	1,0	1,4	1,8	1,4	1,4	1,9	2,1	2,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A18 BNP

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	1,7	1,8	2,0	2,5	2,3	3,0	2,9	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	0,8	0,8	2,0	1,4	1,4	1,6	1,8	1,8
Fasta bruttoinvesteringar	8,3	3,8	-1,2	4,4	7,0	6,2	5,1	3,7
Slutlig inhemsk efterfrågan	2,7	1,9	1,4	2,6	3,0	3,3	3,0	2,6
Lagerinvesteringar ¹	0,5	-1,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3,2	0,6	1,6	2,7	3,0	3,3	3,0	2,6
Export	6,1	1,4	-0,4	2,9	4,8	5,3	5,2	4,5
Total efterfrågan	4,2	0,9	0,9	2,8	3,6	3,9	3,7	3,2
Import	7,2	0,0	-0,8	4,9	5,3	5,9	5,3	4,7
Nettoexport ¹	-0,1	0,6	0,1	-0,6	0,0	0,0	0,2	0,1
BNP	2,9	1,3	1,6	1,9	2,9	3,1	3,1	2,5

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A19 Räntor och växelkursindex

Procent, index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Vid slutet av året								
Reporänta	1,75	1,00	0,75	0,25	0,50	1,00	1,75	2,25
Årsgenomsnitt								
Reporänta	1,8	1,5	1,0	0,5	0,3	0,8	1,3	2,0
5-årig statsobligationsränta	2,3	1,1	1,6	1,1	1,4	2,1	2,8	3,4
10-årig statsobligationsränta	2,6	1,6	2,1	1,8	2,1	2,7	3,3	3,8
KIX	107,6	106,1	103,0	106,2	105,2	103,0	102,7	102,4
Euro	9,0	8,7	8,7	9,1	8,9	8,7	8,7	8,6
Dollar	6,5	6,8	6,5	6,7	6,7	6,6	6,6	6,5

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser 2014–2018

Tabell A20 Statens budgetsaldo och skuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015
Statens finansiella sparande	-6,8	-32,0	-30,4	-69,9	-45,8
Periodiseringar	47,2	12,7	-33,8	-18,9	5,3
Avgränsningar, justeringar	27,4	-5,6	-66,6	10,3	6,6
Budgetsaldo	67,8	-24,9	-130,9	-78,6	-33,8
Värdeförändring, övrigt	-30,0	-18,6	13,9	-20,7	14,2
Statsskuldens förändring	-37,8	43,5	117,0	99,3	19,6
Statsskuld	1 075	1 119	1 236	1 335	1 355
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,9</i>	<i>31,5</i>	<i>33,9</i>	<i>35,5</i>	<i>34,4</i>

Källor: SCB, Ekonomistyrningsverket, Riksgälden och Konjunkturinstitutet.

Tabell A21 Transfereringar till hushållen

Procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pensioner ¹	8,2	8,5	8,8	8,5	8,4	8,5	8,5	8,5
Arbetsmarknad ²	0,9	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7
Ohälsa ³	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9
Familj och barn ⁴	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Studier ⁵	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskt bistånd ⁶	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Övrigt ⁷	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Transfereringar till hushållen	15,4	15,8	16,1	15,7	15,3	15,3	15,2	15,1

¹ Inkomst- och tilläggspension, garantipension, efterlevandepension, statliga avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer.

² Ersättning vid arbetslöshet och i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, lönegaranti. ³ Sjuk- och rehabiliteringspenning, aktivitets- och sjukersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning. ⁴ Föräldrapenning, barnbidrag, vårdbidrag, bostadsbidrag.

⁵ Studiebidrag, studiehjälp. ⁶ Socialbidrag. ⁷ Assistansersättning, asylersättning och äldreförsörjningsstöd.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A22 Framskrivning av inkomstpensionerna

Procentuell förändring om annat inte anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Inkomstindex ¹	1,9	4,9	3,7	0,5	2,1	3,0	4,1	3,9
Balansindex ¹	-2,7	5,2	5,7	-1,1	2,5	6,5	6,3	3,9
Balanseringseffekt ²	-4,6	0,3	2,1	-1,6	0,4	3,5	2,2	0,0
Balanstalet ³	0,955	1,002	1,020	0,984	1,004	1,034	1,029	1,013
Nominell inkomstpension⁴	-4,3	3,5	4,1	-2,7	0,9	4,8	4,6	2,2

¹ Konjunkturinstitutets modellbaserade beräkning 2015–2018. ² Balansindex minus inkomstindex. ³ Balanstalet anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder två år före respektive år. ⁴ Balansindex minus 1,6.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Tabell A23 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Utgiftstak för staten	957	989	1 024	1 063	1 084	1 095	1 107	1 127
<i>Procent av BNP</i>	29,9	31,8	30,7	30,5	30,5	30,1	29,4	28,7
Takbegränsade utgifter	943	965	986	990	1 022	1 067	1 095	1 119
<i>Procent av BNP</i>	29,4	31,1	29,5	28,4	28,8	29,3	29,1	28,4
Budgeteringsmarginal	14	24	38	74	62	28	12	8
Budgeteringsmarginal vid beslutad finanspolitik (oförändrade regler)	14	24	38	74	62	28	12	14

Källor: Finansdepartementet, Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Tabell A24 Konjunkturjusterat sparande vid olika finanspolitiska prognoser

Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

	2014	2015	2016	2017	2018
Finansiellt sparande	-2,2	-1,3	-0,5	0,5	1,3
Finansiellt sparande exkl. ytterligare åtgärder	-2,2	-1,4	-0,8	-0,4	0,2
Konjunkturjusterat sparande	-1,2	-0,7	0,0	0,6	1,2
Konjunkturjusterat sparande exkl. ytterligare åtgärder	-1,2	-0,7	-0,3	-0,3	-0,1

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell A25 Indikatorer för överskottsmålet

Procent av potentiell BNP respektive procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Konjunkturjusterat sparande	1,1	0,2	-0,7	-1,2	-0,7	0,0	0,6	1,2
Sjuårsindikatorn	-0,4	-0,9	-0,9	-0,8	-0,6	-0,3	0,0	0,5
Sjuårsindikatorn, konjunkturjusterad	0,7	0,2	0,0	-0,1	-0,1	0,1	0,3	0,7
Tioårsindikatorn	0,7	0,7	0,7	0,5	0,2	-0,1	-0,4	-0,5
Tioårsindikatorn, konjunkturjusterad	1,0	1,2	1,2	1,0	0,7	0,6	0,4	0,3

Anm. Tioårsindikatorn består av ett tioårigt bakåtblickande glidande medelvärde av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Sjuårsindikatorn utgörs av ett sjuårigt centrerat medelvärde av det finansiella sparandet i offentlig sektor. Indikatorerna beräknas här baserat både på det faktiska finansiella sparandet och på det konjunkturjusterade finansiella sparandet. Samtliga beräkningar baseras på Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell A26 Offentliga finanser: en översikt

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Inkomster	1 730	1 760	1 820	1 825	1 914	2 032	2 167	2 295
<i>Procent av BNP</i>	50	50	50	49	49	49	50	51
Skatter och avgifter	1 539	1 555	1 612	1 644	1 722	1 832	1 955	2 069
Kapitalinkomster	74	73	73	60	61	68	75	83
Övriga inkomster	117	132	134	122	131	131	137	143
Utgifter	1 731	1 787	1 864	1 907	1 967	2 053	2 147	2 238
<i>Procent av BNP</i>	49,7	50,3	51,2	50,7	50,0	49,7	49,6	49,6
Transfereringar till hushåll	537	561	586	590	602	630	658	680
Transfereringar till företag	58	59	61	62	64	66	69	71
Transfereringar till utland	53	54	61	58	60	63	66	69
Konsumtion	924	956	998	1 034	1 071	1 115	1 165	1 218
Investeringar m.m.	114	121	122	128	133	139	145	152
Ränteutgifter m.m.	45	36	35	35	36	40	44	48
Finansiellt sparande	0	-26	-44	-82	-52	-22	20	57
<i>Procent av BNP</i>	0,0	-0,7	-1,2	-2,2	-1,3	-0,5	0,5	1,3
Staten	-7	-32	-30	-70	-46	-9	34	66
Pensionssystemet	19	9	-7	2	2	-4	-8	-6
Kommunsektorn	-13	-4	-8	-13	-8	-9	-5	-3
Konsoliderad bruttoskuld	1 345	1 360	1 475	1 590	1 625	1 667	1 676	1 656
<i>Procent av BNP</i>	38,6	38,3	40,5	42,3	41,3	40,4	38,8	36,7
BNP, löpande pris	3 481	3 550	3 641	3 760	3 934	4 130	4 324	4 512
Potentiell BNP, löpande pris	3 526	3 608	3 721	3 847	3 992	4 161	4 325	4 498

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet, Kungsgatan 12-14, Box 3116, 103 62 Stockholm
Tel: 08-453 59 00, Fax: 08-453 59 80, info@konj.se, www.konj.se

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-53-5